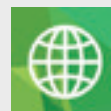

Eriaruanne

**Energiavarustuse
kindluse parandamine
energia siseturu
arendamise kaudu: tuleb
teha täiendavaid
jõupingutusi**

EUROOPA
KONTROLLIKODA

EUROOPA KONTROLLIKODA
12, rue Alcide De Gasperi
1615 Luxembourg
LUXEMBOURG

Tel +352 4398-1

E-post: eca-info@eca.europa.eu
Internet: <http://eca.europa.eu>

Twitter: [@EUAuditorsECA](https://twitter.com/EUAuditorsECA)
YouTube: [EUAuditorsECA](https://www.youtube.com/EUAuditorsECA)

Lisateavet Euroopa Liidu kohta saab internetist Euroopa serverist (<http://europa.eu>).

Luxembourg: Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2015

Trükis	ISBN 978-92-872-3366-0	ISSN 1831-0818	doi:10.2865/9811	QJ-AB-15-018-ET-C
PDF	ISBN 978-92-872-3365-3	ISSN 1977-5652	doi:10.2865/133581	QJ-AB-15-018-ET-N
EPUB	ISBN 978-92-872-3360-8	ISSN 1977-5652	doi:10.2865/400328	QJ-AB-15-018-ET-E

© Euroopa Liit, 2015

Allikale viitamisel on reprodutseerimine lubatud.

1., 2. ja 3. foto ning 13. selgituses asuva joonise kasutamiseks või reprodutseerimiseks tuleb taotleda luba otse autoriõiguse valdajalt.

Printed in Luxembourg

Eriaruanne**Energiavarustuse
kindluse parandamine
energia siseturu
arendamise kaudu: tuleb
teha täiendavaid
jõupingutusi**

(vastavalt Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 287 lõike 4
teisele lõigule)

Kontrollikoja eriaruannetes esitatakse konkreetseid eelarvevaldkondi või juhtimisega seotud teemasid hõlmavate tulemus- ja vastavusauditite tulemused. Auditite valiku ja ülesehituse juures on kontrollikoja eesmärgiks maksimeerida nende mõju, võttes arvesse tulemuslikkuse ja vastavuse riske, konkreetse valdkonna tulude ja kulude suurust, tulevasi arengusuundi ning poliitilist ja avalikku huvi.

Kõnealuse tulemusauditi viis läbi struktuuripoliitika, transpordi ja energeetika kuluvaldkondade eest vastutav II auditi-koda, mille eesistuja on kontrollikoja liige Henri Grethen. Auditit juhtis kontrollikoja liige Phil Wynn Owen; teda toetasid kabinetiülem Gareth Roberts, kabineti atašee Katharina Bryan, üksuse juhataja Pietro Puricella, auditijuht Erki Must ning audiitorid Jolita Korzunienė, Pekka Ulander, Svetoslav Hristov, Aleksandra Klis-Lemieszonek ja Andrew Judge.

Vasakult paremale: P. Puricella, A. Judge, G. Roberts, J. Korzunienė, P. Ulander, K. Bryan, E. Must, A. Klis-Lemieszonek, P. Wynn Owen, S. Hristov.

Punkt

Mõisted

I–VIII **Kokkuvõte**

1–19 **Sissejuhatus**

5–8 **Energiavarustuse kindlus ning selle seos energia siseturuga**

9–13 **Energia siseturu õigusraamistik**

14–19 **Energiataristu valdkonna investeerimisvajadused ja ELi rahastamisvahendid**

20–26 **Auditi ulatus ja lähenemisviis**

27–112 **Tähelepanekud**

27–71 **ELi eesmärki arendada energia siseturg välja aastaks 2014 ei täidetud**

30–42 **ELi energia siseturu õigusraamistiku rakendamise on endiselt probleeme**

43–54 **Energia siseturu edasist arengut võivad aeglustada ka olulised erinevused liikmesriikide vahel seoses energiaturgude korraldamisega**

55–71 **Kuigi Euroopa turgude ühendamisel on tehtud edusamme, ei ole veel saavutatud energia siseturu täielikku positiivset mõju hindadele**

72–98 **Euroopa energiataristud ei ole üldiselt kavandatud täielikult integreeritud turgude jaoks ning seega ei taga need hetkel mõjusalt energiarustuse kindlust**

73–81 **Taristud mitmes liikmesriigis ja liikmesriikide vahel ei ole veel sobivad energia siseturu jaoks**

82–87 **Puudub üldine ELi tasandi vajaduste hindamine, mille alusel prioriseerida ELis energiataristutesse tehtavaid investeeringuid**

88–98 **Piiriülese taristu rajamine nõuab naaberliikmesriikide vahelist koostööd**

- 99–112 **ELi eelarvest energiataristule eraldatav rahaline toetus on vaid piiratud määral kaasa aidanud energia siseturu arendamisele ja energiavarustuse kindluse saavutamisele**
- 100–109 ELil on energiataristu projektide toetamiseks mitu rahastamisvahendit, kuid ühelgi neist ei ole peamiseks eesmärgiks energia siseturg
- 110–112 Mitme ELi kaasrahastatud energiataristu projekti mõju energia siseturule ei ole praegu veel tunda
- 113–127 **Järeldused ja soovitused**
- I lisa. a) elektri keskmine jaehind koos maksudega kodumajapidamiste tarbijatele 2015. aasta 1. kvartalis, euro senti/KWh
b) elektri keskmine hind ilma käibemaksuta ja tagastamatute maksudeta tööstuslikele tarbijatele 2015. aasta 1. kvartalis, euro senti/KWh
- II lisa. Gaasi hinnangulised ostuhinnad ELi liikmesriikides – 2014. aasta keskmine (eurot/MWh)
- III lisa. Liikmesriikide osalus ACERi tööühmades, jaanuar 2013 kuni mai 2015

Komisjoni vastus

10-aastane võrgu arengukava: elektri- ja gaasivõrkude 10-aastased arengukavad on mittesiduvad dokumendid, mida avaldavad ENTSO-E ja ENTSO-G iga kahe aasta tagant. Kavade eesmärk on anda rohkem teavet ning parandada läbipaistvust elektri ja gaasi ülekandesüsteemidesse tehtavate investeeringute alal.

Energeetikasektorit Reguleerivate Asutuste Koostööamet (ACER): Ljubljanas (Sloveenia) asuv ELi amet, mis loodi märtsis 2011 kolmanda energiapaketi raames, et edendada energia siseturu väljakujundamist nii elektri kui ka maagaasi osas. ACER on sõltumatu Euroopa Liidu amet, mis edendab koostööd energeetikasektorit reguleerivate asutuste vahel.

Energia siseturg: regulatiivne ja taristuline raamistik, mis peaks võimaldama takistamatut piiriülest gaasi- ja elektrikaubandust kogu ELi territooriumil.

Energiasaar: piirkond, mis on energia ülekandevõrkudega ebapiisaval määral ühendatud. Sellest tulenevalt sõltuvad need alad sageli ühest välisest energiaallikast või -tarnijast.

Energiavarustuse kindlus: rahvusvahelise energiaagentuuri määratluse kohaselt tähendab energiavarustuse kindlus pidevat energia kättesaadavust taskukohase hinnaga.

Energiavõrgu ühendus: struktuur, mis tagab riiklike elektri- või gaasivõrkude ühendamise. Süsteemi omanikuks ja käitajaks võib olla üks või enam põhivõrguettevõtjat.

Eraldamine: vertikaalselt integreeritud energiaettevõtja energia ülekandmistevõime eraldamine muudest tegevustest, nagu energia tootmine ja jaotamine.

Ettevõtetevaheline kaubandus: kaubanduslik tehing kahe ettevõtte vahel, nagu tootja ja hulgimüüja või hulgimüüja ja jaemüüja vahel.

Euroopa elektri põhivõrguettevõtjate võrgustik (ENTSO-E) ja maagaasi ülekandesüsteemi haldurite võrgustik (ENTSO-G): Võrgustikud esindavad kõiki ELi ja muid võrgustikuga ühendatud põhivõrguettevõtjaid kõikides võrkudes ja piirkondades ning kõikide tehniliste ja turualaste probleemidega.

Euroopa majanduse elavdamise energeetikakava (EEPR): EEPR võeti majandus- ja finantskriisi leevendamiseks kasutusele 2008. aasta lõpus. Kavast rahastatakse projekte, mille eesmärk on suurendada energiavarustuse kindlust ja vähendada kasvuhoonegaaside heitkoguseid.

Euroopa Strateegiliste Investeeringute Fond (EFSI): EFSI eesmärk on ajavahemikul 2015–2017 eraldada vähemalt 315 miljardit eurot avaliku ja erasektori pikaajalisteks investeeringuteks kogu ELis. EFSI luuakse Euroopa Investeeringupanga raames piiramatult kestusega sihtfondina, et rahastada projektide riskantsemaid osi. EIP võetud täiendav risk kompenseeritakse kuni 16 miljardi euro suuruse tagatisega. Liikmesriigid võivad EFSIsse sisse makseid teha. EFSI võib rahastada ühishuviprojekte või muid ühendusprojekte. Energiataristud on fondi üheks prioriteediks.

Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondid: ühine raamistik, mille alusel tegutsevad Euroopa Regionaalarengu Fond (ERF), Euroopa Sotsiaalfond (ESF), Ühtekuuluvusfond, Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfond (EAFRD) ning Euroopa Merendus- ja Kalandusfond (EMKF).

Euroopa ühendamise rahastu: rahastu eraldab alates 2014. aastast rahalist toetust kolmele valdkonnale – energeetika, transport ning info- ja kommunikatsioonitehnoloogia (IKT). Rahastu määratleb nende valdkondade järgneva aastakümne investeerimisprioriteedid, nagu elektri- ja gaasikoridorid, taastuvenergia kasutamine, ühendatud transpordikoridorid ja keskkonnanahoidlikumad transpordiviisid, ülikiired lairibaühendused ja digitaalvõrgud.

Kolmas energiapakett: ELi energiaturgu käsitlev õigusaktide pakett. Paketis on esitatud energia siseturu toimimise peamised eeskirjad, sh piiriülene kaubandus ja institutsiooniline ülesehitus.

Komiteemenetlus: komiteede süsteem, mis teeb järelevalvet Euroopa Komisjoni rakendatud delegeeritud aktide üle. Komiteed koosnevad liikmesriikide esindajatest ning neil on volitused reguleerida teatud delegeeritud aspekte nõukogu (ja kaasotsustamise puhul ka Euroopa Parlamendi) heaks kiidetud teisest õigusaktides. Istungid toimuvad komisjoni eesistumisel ning komisjon osutab ka sekretariaaditeenuseid.

Läänemere energiaturu gaasivõrkude ühendamise kava (BEMIP): piirkondlik algatus, millele kirjutati alla aastal 2009, et integreerida Eesti, Läti ja Leedu Euroopa energiaturuga, lõpetada nende eraldatus ning luua liberaliseeritud energiaturg.

Miljardit kuupmeetrit: nii tootmises kui ka kauplemisel kasutatav gaasimahtude mõõtühik.

Põhivõrguettevõtja: ettevõtja, kes vastutab energia transpordi eest maagaasi või elektrienergia kujul riikliku või piirkondliku püsitaristu abil.

Riikide reguleerivad asutused: liikmesriikide avaliku sektori organisatsioonid, mis kontrollivad, kas turule pääsemise eeskirjad on õiglased, ning mõnes liikmesriigis määravad ka hulgi- ja jaehinnad tarbijatele. Asutused koostavad analüüsid, mida kasutatakse põhivõrguettevõtjate poolt kohaldatavate tariifide määramiseks.

Veeldatud maagaas: maagaas, mis on hoiustamiseks või transpordiks veeldatud.

Võrgueeskirjad ja suunised: eeskirjad, mis kehtivad energiasektori ühe või enama osa kohta. Nende abil edendatakse energia siseturu saavutamist, täiendades olemasolevaid riiklikke eeskirju, et tegelda piiriüleste küsimustega süstemaatiliselt.

Ühishuviprojektid: oktoobris 2013 võttis komisjon vastu 248-st projektist koosneva energiataristu esmatähtsate projektide loetelu. Ühishuviprojektide puhul peaksid lubade väljaandmise menetlused olema kiiremad ja tõhusamad ning reguleerimine parem. Ühishuviprojekte võib toetada ka Euroopa ühendamise rahastust.

Üleeuroopaline energiavõrk (TEN-E): TEN-E programmi eesmärk on energia siseturu arendamine elektri ja gaasi transportimiseks ettenähtud üleeuroopaliste võrkude ühendamise, koostalitlusvõime ja väljaarendamise kaudu, tagades ühtlasi energiavarustuse kindluse ja tarne mitmekesisuse ning edendades säästvat arengut.

I
Euroopa Liit on viimase 20 aasta jooksul töötanud välja tervikliku lähenemisviisi energia- ja kliimapolitika jaoks. Politika areneb endiselt kliimamuutusega seotud üha suurema ülesannete ning muutuv rahvusvahelises kontekstis, mis hõlmab nii poliitilisi sündmusi ELi piiridel kui ka kaubanduslepinguid välispartneritega.

II
Energiavarustuse kindlus on viimase aastakümne jooksul muutunud Euroopas tõsiseks probleemiks. Valitsustele ja üldsusele teevad muret riskid, mis on seotud sõltumisega välistest energiaallikatest, poliitiline ebakindlus välistest tarnija- ja transiidiriikides ning energiatarvete võimalik katkemine. Üha enam tunnustatakse, et ELi energiasüsteemi sisesed muudatused tekitavad muutuva nõudluse mudeli ja taastuvate energiaallikate laiema kasutuse tõttu uusi ülesandeid seoses pideva ja taskukohase hinnaga energia tarnimisega tarbijatele.

III
EL on võtnud vastu mitu õigusakti, et toetada energia siseturu arengut. Energia siseturg on regulatiivne ja taristuline raamistik, mis peaks võimaldama takistamatut piiriülest gaasi- ja elektrikaubandust kogu ELi territooriumil. Kõige uuemas õigusaktide pakettis (kolmas energiapakett) seati eesmärgiks arendada energia siseturg välja aastaks 2014. ELi eelarvest eraldati ajavahemikul 2007–2013 lisaks 3,7 miljonit eurot energiataristule, ja ajavahemikul 2014–2020 eraldatakse täiendavalt 7,4 miljonit eurot.

IV
Kontrollikoja auditiga püüti teha kindlaks, kas energia siseturu poliitikameetmete rakendamine ja ELi kulutsed energiataristule on mõjusalt parandanud energiavarustuse kindlust.

V

ELi eesmärki arendada energia siseturg välja aastaks 2014 ei täidetud. Euroopa energiataristu ei ole üldiselt kavandatud täielikult integreeritud turgude jaoks ning seega ei taga see hetkel mõjusalt energiavarustuse kindlust. ELi eelarvest eraldatav rahaline toetus energiataristule on vaid piiratult kaasa aidanud energia siseturu arendamisele ja energiavarustuse kindluse saavutamisele.

VI

ELi energia siseturu õigusraamistiku rakendamisega on endiselt probleeme. Energia siseturu edasist arengut võivad takistada ka olulised erinevused liikmesriikide vahel seoses energiaturgude korraldamisega. Kuigi Euroopa turgude ühendamisel on tehtud edusamme, ei ole veel saavutatud energia siseturu täielikku positiivset mõju hindadele. Kontrollikoda esitab järgmised soovitused:

1. soovitus: kuna energia siseturg ei ole veel täielikult välja arendatud, peab komisjon 2016. aasta lõpuks viima lõpule hindamised ning vajaduse korral algatama rikkumismenetlused liikmesriikide vastu.

2. soovitus:

- a) liikmesriigid peaksid tagama, et nende reguleerivad asutused on sõltumatud ja nende tegevusele ei kohaldata piiranguid. Reguleerivatel asutustel peab olema piisavalt ressursse oma tegevuseks, sh tuleb neil võimaldada täiel määral osaleda ELi tasandi koostöötegevustes;
- b) komisjon peab tagama, et Energeetikasektorit Reguleerivate Asutuste Koostööametil (ACER) on vajalikud volitused, et saada liikmesriikide reguleerivatelt asutustelt vajalikku teavet talle määratud ülesannete täitmiseks.

3. soovitus: komisjon peaks edendama läbipaistvate kauplemismehhanismide laialdast väljatöötamist nii gaasi kui ka elektri puhul. See peaks hõlmama ka energiabörsi rajamist liikmesriikides, kus seda praegu ei ole või kus domineerib ettevõtetevaheline kaubandusmehhanism.

4. soovitus: komisjon peaks kiirendama komiteemenetlust, et tagada elektrivõrgueeskirjade heakskiitmine 2015. aasta lõpuks. Komisjon peaks ka julgustama ACERit ja ENTSOsid ning toetama piirkondlike koostööalgatuste raames liikmesriikidepoolset võrgueeskirjade varajast rakendamist.

5. soovitus: komisjon peaks:

- a) kaaluma elektrivõrkude ühendamise eesmärkide püstitamist pigem turuvajaduste kui kindlaks määratud riikliku tootmisvõimsuse alusel;
- b) hindama uuesti gaasituru korralduse mudeli potentsiaalseid kulusid ja kasu ning ebakindla nõudluse valguses kaaluma, kas laiaulatuslikule gaasitrasside rajamisele on alternatiive (nagu strateegiliselt paigutatud veeldatud maagaasi terminalide rajamine, mis teenindaksid enam kui ühe riigi turgu, kasutades selleks energia siseturule sobivaid lahendusi). See peaks põhinema ELi tasandi vajaduste põhjalikul hindamisel.

VII

Taristud mitmes liikmesriigis ja liikmesriikide vahel ei ole veel sobivad energia siseturu jaoks. Puudub üldine ELi tasandi vajaduste hindamine, mille alusel prioriseerida ELis energiataristutesse tehtavaid investeeringuid. Piiriülese taristu rajamine nõuab naaberliikmesriikide vahelist koostööd. Kontrollikoda esitab järgmised soovitused:

6. soovitus: komisjon peaks:

- a) tegema kindlaks piiriülese energiataristu, mida ei kasutata täies mahus energia siseturu toetamiseks, kas siis seetõttu, et see on seotud pikaajaliste kahepoolsete lepingutega, mis ei võimalda kolmandate poolte juurdepääsu, või kuna ei kasutata selle tehnilisi võimalusi (nt gaasi vastassuunas pumpamise võimalus);
- b) tegema koostööd liikmesriikide sidusrühmadega, et parandada sellise taristu kasutust nii, et see tooks pidevat kasu energia siseturule;
- c) uurima, kas piirkondlike põhivõrguettevõtjate abil saaks edendada piiriüleseid energiatarneid ja tõhustada nende haldamist, kasutades maksimaalselt ära olemasolevat taristut.

7. soovitus: komisjon peaks:

- a) koostama ELi tasandil energiataristu vajaduste põhjaliku hindamise, mille alusel energia siseturgu arendada ja mille alusel saaks koostada teisi strateegilisi dokumente (nagu 10-aastased võrgu arengukavad);
- b) tagama vajaduste hindamise läbiviimiseks kas komisjonisiseselt või ACERis piisav suutlikkus, et kujundada energiaturge näiteks nõudluse prognooside alusel;
- c) tegema koostööd ENTSO-E ja ENTSO-G-ga, et vajaduste hindamist võetaks arvesse ELi tasandil energia siseturuga seotud taristu kavandamisel ja 10-aastases võrgu arengukavas.

VIII

ELil on energiataristu projektide toetamiseks mitu rahastamisvahendit, kuid ühelgi neist ei ole peamiseks eesmärgiks energia siseturg. Energiataristule suunatud ELi kaasrahastamisel on energia siseturule piiratud mõju. Kontrollikoda soovib järgmist:

8. soovitus: põhjaliku ELi tasandi energiataristu vajaduste hindamise valguses peaks komisjon täiustama oma kavandamisemeetmeid, eelkõige ühishuviprojektide prioriseerimist ja rahastamist.

9. soovitus: komisjon peaks tegema seadusandlikke ettepanekuid selle kohta, kuidas liikmesriigid peaksid rahastamiseks valima energiataristu projekte, et tagada energiaturgude asjakohane ja pidev toimimine liikmesriikides.

01

Euroopa Liit on viimase 20 aasta jooksul töötanud välja tervikliku lähene-misviisi energeetika ja kliimapoliitika jaoks¹. Poliitika areneb endiselt kliima-muutusega seotud üha suuremate probleemide ning muutuvast rahvus-vahelises kontekstis, mis hõlmab nii poliitilisi sündmusi ELi piiridel kui ka kaubanduslepinguid välispartneritega.

02

ELi energiapoliitika väljatöötamise volitused on esitatud Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklis 4, milles määratletakse energeetika Euroopa Liidu ja liikmesriikide jagatud pädevuse valdkonnana. Artiklis 194 sätestatakse, et ELi energiapoliitika eesmärgid on:

- a) tagada energiaturu toimimine;
- b) tagada energiaga varustamise kindlus liidus;
- c) edendada energia tõhusat kasutamist ja säästmist ning uute ja taastuvate energiaallikate väljaarendamist;
- d) edendada energiavõrkude sidumist.

03

Liikmesriigid otsustavad oma energia-allikate jaotuse ning gaasi ja elektri maksude ja lisatasude üle. Nad teevad ka järelevalvet elektri- ja maagaasituru toimimise üle oma riigi piires.

04

Energiavarustuse kindlus on viimase aastakümne jooksul muutunud Euroo-pas tõsiseks probleemiks. Valitsusele ja üldsusele teevad muret riskid, mis on seotud sõltumisega välistest energia-allikatest, poliitilise ebakindlusega välistes tarnija- ja transiidiriikides ning energiatarnete võimaliku katkemisega. Üha enam tunnistatakse, et ELi energiasüsteemi sisesed muudatused tekitavad muutuva nõudlusmudeli ja taastuvate energiaallikate laialdase-ma kasutamise tõttu uusi ülesandeid seoses pideva ja taskukohase hinnaga energiatarne tarbijatele.

¹ Need hõlmavad muu hulgas komisjoni teatist ELi energiapoliitika kohta, mis on avaldatud aastatel 1995 ja 2007; 2020. ja 2030. aasta kliima- ja energiapakette ning komisjoni hiljutist teatist energialiidu kohta.

Energiavarustuse kindlus ning selle seos energia siseturuga

05

Euroopa Komisjon on järjepidevalt toetanud elektri ja maagaasi siseturu arendamist kui ELi-sisese energiarustuse kindluse tagamise alust. Energia siseturg on regulatiivne ja taristuline raamistik, mis peaks võimaldama takistamatut piiriülest gaasi- ja elektri-kaubandust kogu ELi territooriumil. Oma viimases teatises Euroopa energiarustuse kindluse kohta (avaldatud 28. mail 2014²) märgib komisjon, et „Energiavarustuse kindluse keskseks eelduseks on võtta kasutusele kollektiivsem lähenemisviis, tagades energia siseturu toimimise ning parema koostöö piirkondlikul ja ELi tasandil, eelkõige koordineerides võrkude arendamist ja turgude avamist [---]”.

06

Avatud, konkurentsil põhineva ja täielikult toimiva elektrienergia ja maagaasi siseturu areng suudab tagada energiarustuse kindlusega kaasneva kasu kogu liidule tervikuna. See avab võimaluse varustamist mitmekesistada (hajutades kohalikest tarnijatest sõltumise riske) võimaldab sujuvat ja paindlikku kauplemist liikmesriikides ja nende vahel, ning energiarustuse tagamist majanduslikult tõhusal alusel. Energiavarustuse kindlus on avalik hüve, millel on oma hind, ning selle saavutamine kõige kulutasuvamal viisil on ELi energiapoliitika keskne eesmärk.

07

Euroopa Ülemkogu kinnitas detsembris 2014 oma toetust energia siseturu väljaarendamisele ning rõhutas, et „täielikult toimiv ja ühendatud energia siseturg on ülimalt tähtis ning selle eesmärgi kiirele saavutamisele tuleb suunata kõik jõupingutused³.”

08

Energia siseturu arendamiseks on vaja nii panna paika eeskirjad gaasi- ja elektrituru toimimiseks kui ka püüda tagada vajaliku taristu olemasolu.

- 2 COM(2014) 330 final, 28. mai 2014, „Taastuenergia eduaruanne”.
- 3 Euroopa Liidu Nõukogu järeldused transpordi, telekommunikatsiooni ja energeetika nõukogu istungil 9. detsembril 2014.

Energia siseturu õigusraamistik

09

Energia siseturu toimimist reguleerivad mitmesugused eeskirjad. Esimene etapp on töötada välja õigusraamistik, milles pannakse paika elektrienergia ja gaasi siseturu arendamise põhimõtted ning regulatiivsed tingimused, mille alusel energiakaubandus toimib. Õigusraamistikku on arendatud kolme ELi teisese õiguse aktide paketi abil (vt **joonis 1**).

10

Kolmandat energiapaketti täiendati 2011. aastal määrusega energia hulgimüügituru⁴ terviklikkuse ja läbipaistvuse kohta (REMIT-määrus)⁵. Määrus käsitleb turu terviklikkust ja tulu kuritarvitamist ning näeb ette hulgimüügituru järelevalve, et avastada ja takistada turuga manipuleerimist. Määrus peab olema täielikult rakendatud aprilliks 2016.

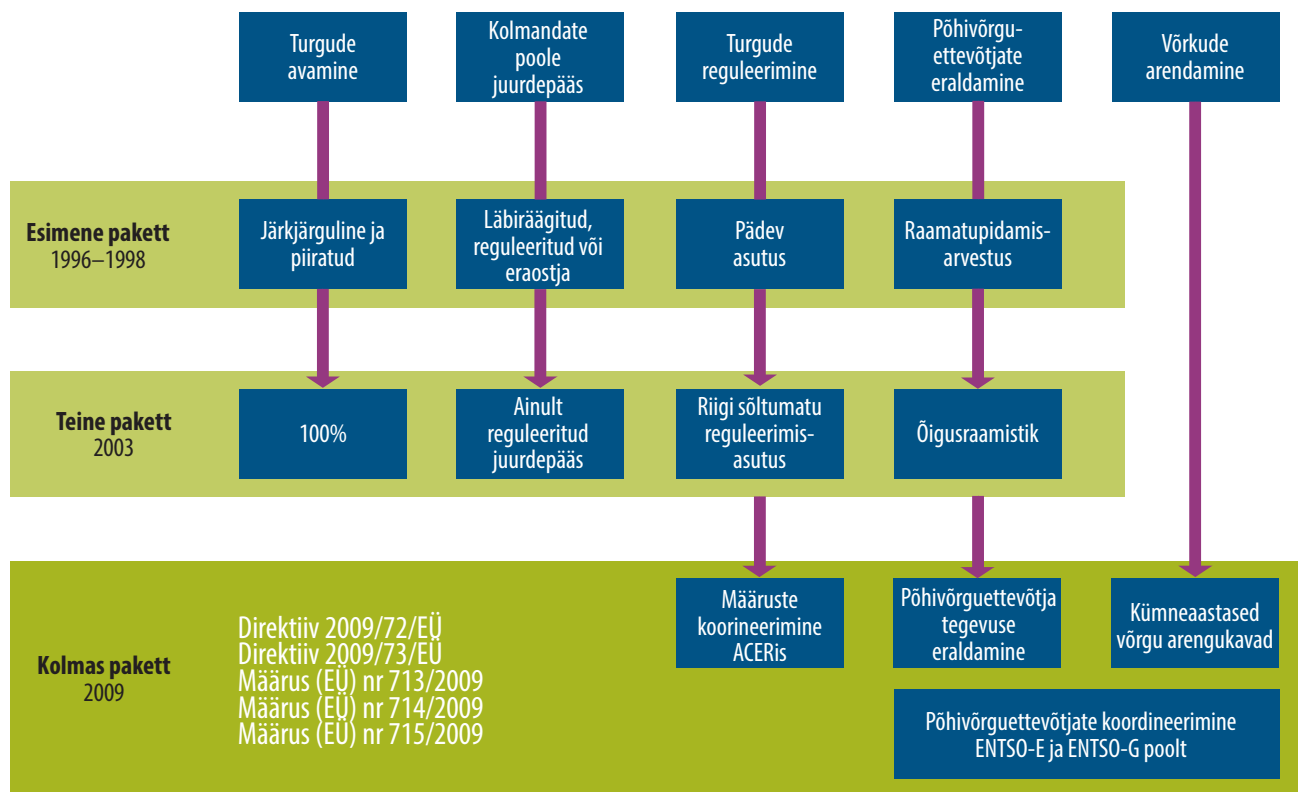
4 Hulgimüük toimub energia importijate või tootjate ning tarnijate vahel, kes müüvad energiatooteid lõpptarbijatele.

5 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 25. oktoobri 2011. aasta määrus (EL) nr 1227/2011 energia hulgimüügituru terviklikkuse ja läbipaistvuse kohta (ELT L 326, 8.12.2011, lk 1).

Joonis 1

Kolme energiapaketi arendamine

Peamised komponendid

Allikas: Euroopa Kontrollikoda.

11

Lisaks on pakettis kaks ELi õigusakti, mis käsitlevad elektri- ja gaasitarnete kindlust. Nende aluseks on energia siseturu korraliku ja pideva toimimise säilitamine ka erakorraliste tingimiste puhul:

- a) **elektrienergiaga varustamise direktiiv**⁶ võeti vastu aastal 2005 ning see kohustab liikmesriike tagama elektritootmisvõimsuse piisava taseme, nõudluse ja pakkumise piisava tasakaalu ning piisavad võrkudevahelise ühenduse mahud teiste liikmesriikidega;
- b) **maagaasivarustuse kindluse määrus** võeti vastu aastal 2010⁷ ning selles kehtestatakse varustuse ja taristu standardid ja määratakse maagaasiettevõtjate, liikmesriikide ja komisjoni kohustused nii tarnehäirete vältimiseks kui ka nende lahendamiseks.

12

Õigusraamistikus esitatakse energia siseturu peamised põhimõtted, kuid see ei kujuta endast praktilist mudelit energiaturu jaoks. Selleks algatas komisjon elektri- ja gaasituru korralduse mudeli arendamise, et viia ellu hinnataseme ühtlustamise eesmärk⁸. Turukorralduse mudelid arendati edasi ENTSO ja ACERi ning energiatööstuse esindajate kaasabil. Mudelid lisatakse suunistesse ja võrgueeskirjadesse, milles täpsustatakse turu toimimise alljärgnevad tehnilised eeskirjad:

- a) **elektrituru korralduse mudel** näeb ette liikmesriikide turgude liitmise ühtseks üleeuroopaliseks turuks⁹. Lisaks hinnatasemete lähenemisele peaks turgude liitmine tagama ka piiriülese ülekande optimaalse kasutamise;
- b) **gaasituru korralduse mudel** edendab hinnatasemete lähendamist gaasi kauplemisplatvormil toimuva kauplemise kaudu¹⁰. Mudel näeb ette sisse- ja väljavoolupunktide ning maksujõuliste virtuaalse kauplemiskohtade arendamist.

- 6 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 18. jaanuari 2006. aasta direktiiv 2005/89/EÜ elektrienergiavarustuse kindluse tagamise meetmete ja infrastruktuuriinvesteeringute kohta (ELT L 33, 4.2.2006, lk 22).
- 7 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 20. oktoobri 2010. aasta määrus (EL) nr 994/2010, milles käsitletakse gaasivarustuse kindluse tagamise meetmeid ja millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu direktiiv 2004/67/EÜ (ELT L 295, 12.11.2010, lk 1).
- 8 Lisateave turukorralduse mudelite arendamise kohta asub aadressil <https://ec.europa.eu/energy/en/consultations/consultation-generation-adequacy-capacity-mechanisms-and-internal-market-electricity>
- 9 Turgude liitmine kirjeldab eraldiseisvate järgmise päeva elektri hetketurgude ühendamist olemasoleva piiriülese ülekandevõimsuse kasutamise abil. Euroopa Liidu elektriturude liitmiseks on töötatud välja spetsiaalne algoritm EUPHEMIA.
- 10 Gaasi kauplemisplatvorm on füüsiline või virtuaalne kauplemiskoht, kus gaasitarnete hind määratakse piirkonna nõudluse alusel. Platvormil noteeritud hinnad muutuvad sõltuvalt gaasi nõudluse ja pakkumise vahelise suhte muutusest.

ELi energiapoliitika peamiste partnerite ülesanded ja kohustused

13

Energia siseturu arendamine, rakendamine ja reguleerimine hõlmab avaliku ja erasektori osalejaid, kel on konkreet- sed ülesanded ja kohustused:

- a) **Euroopa Komisjoni** energeetika peadirektoraat vastutab ELi energiapoliitika arendamise ja rakendamise eest vastavalt ELi toimimise lepingu artiklile 194. See hõlmab energiaturu toimimise ja energiavarustuse kindluse tagamist ELis ning energiavõrkude sidumise edendamist. Energia siseturu osas hõlmab komisjoni tegevus järgmist:
  - i) ettepanekute tegemine poliitikadokumentide ja õigusaktide kohta vastavalt määrustele;
  - ii) järelevalvet energiapakettide ülevõtmise kohta siseriiklikku õigusesse;
  - iii) võrgueeskirjade vastuvõtmine koos liikmesriikidega (komiteemenetlus);
- b) energiaturgude üle teevad järelevalvet **riikide reguleerivad asutused**, kes on liikmesriikide valitsus- test täielikult sõltumatud. Riiklike reguleerivate asutuste loomise nõue toodi sisse teises energia- paketis. Kolmandas paketis tugev- dati nende rolli olulisust veelgi;
- c) **Energeetikasektorit Reguleerivate Asutuste Koostööamet** (ACER) loodi kolmanda energia- paketi raames ning selle üles- andeks on riiklike reguleerivate asutuste vahelise koostöö edenda- mine ja lihtsustamine. ACER töötab välja raamsuunised, mille alusel koostatakse võrgueeskirjad, ning võtab vastu arvamusi mitmesugus- tes energiaturgu käsitlevates küsi- mustes. ACERil puudub täidesaatev võim, seega ei ole ameti otsused turuosaliste jaoks otseselt siduvad;
- d) **põhivõrguettevõtjad** vastutavad energia transpordi eest maagaasi või elektrienergia kujul riigi või piirkondlikul tasandil püsitaristu abil. Ettevõtjatelt eeldatakse oma- vahelist koostööd Euroopa elektri põhivõrguettevõtjate võrgustiku (ENTSO-E) ja **Euroopa maagaasi ülekandesüsteemi haldurite võrgustiku** (ENTSO-G) raames. ENTSO-d vastutavad võrgueeskirja väljatöötamise eest ACERi raam- suuniste alusel ning 10-aastaste võrgu arengukavade ettevalmista- mise eest.

Energiataristu valdkonna investeerimisvajadused ja ELi rahastamisvahendid

14

Investeeringud energiataristusse on vajalikud, et saavutada energiavarustuse kindlusega seotud eelised energia siseturul. ELis rahastavad energiataristut peamiselt põhivõrguettevõtjad tarbijatariifide kaudu „kasutaja maksab“ põhimõttel. Põhivõrguettevõtjate poolt taristusse tehtavate investeerimiste jaoks kasutatavad omavahendid võivad moodustada vaid 20% projektikuludest või katta kogu vajaliku investeeringu. Komisjoni 2011. aasta andmete alusel investeerisid põhivõrguettevõtjad ajavahemikul 2005–2009 energiataristusse 9,1 miljardit eurot aastas. See hõlmas ka 5,8 miljardi euro ulatuses investeeringuid elektritaristusse ja 3,3 miljardi euro ulatuses investeeringuid gaasitaristusse aastas.

15

Euroopa Investeerimispank (EIP) on suurim riigiülene laenude ja tagatiste andja energiataristu projektidele ELis. Ajavahemikul 2007–2012 andis EIP Euroopa elektrienergia ja gaasivõrkude moderniseerimise investeeringuteks laenu 29,4 miljardi euro ulatuses¹¹.

16

Energiataristu on ka üks äsja loodud Euroopa Strateegiliste Investeeringute Fondi (EFSI)¹² prioriteetidest. Fond hõlmab nii ELi eelarve kui ka EIP vahendeid ja selle eesmärk on suurendada ELi era- ja riiklikke investeeringuid vähemalt 315 miljardi euro võrra¹³.

17

Võrreldes põhivõrguettevõtjate oma jõududega tehtavaid investeeringuid ning EIP-lt ja EFSI-lt saadava rahastusega, on **ELi eelarvest** energiataristusse tehtavad investeeringud suhteliselt väikesed. Ajavahemikul 2007–2013 eraldati ELi eelarvest energiataristule ligi 3,7 miljardit eurot ning perioodiks 2014–2020 on kavandatud täiendavalt 7,4 miljardit eurot (vt **tabel 1**).

- 11 Euroopa Investeerimispank, „Energy Lending Criteria“, 23. juuli 2013.
- 12 Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2015/1017, 25. juuni 2015, mis käsitleb Euroopa Strateegiliste Investeeringute Fondi, Euroopa investeerimisnõustamise keskust ja Euroopa investeerimisprojektide portaali ning millega muudetakse määrusi (EL) nr 1291/2013 ja (EL) nr 1316/2013.
- 13 Arvamus nr 4/2015 Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse ettepaneku kohta, mis käsitleb Euroopa Strateegiliste Investeeringute Fondi ning millega muudetakse määrusi (EL) nr 1291/12 013 ja (EL) nr 1316/2013 (ELT 121, 15.4.2015, lk 1).

Tabel 1

Energiataristule ajavahemikul 2007–2020 eraldatud vahendid (miljonites eurodes)

	Sektor	TEN-E	EEPR	Euroopa ühendamise rahastu – energeetika	ESIF	Kokku
2007–2013	Elektrienergia	81	905		498	1484
	Gaas	64	1363		814	2241
	KOKKU	145	2268		1312	3725
2014–2020	Elektrienergia ja gaas			5350	2000 ¹	7350
2007–2020 KOKKU		145	2268	5350	3312	11 075

1 Regionaal- ja linnapoliitika peadirektoraadi poolt auditirühmale esitatud soovituslik arv.

Allikas: Euroopa Kontrollikoda regionaal- ja linnapoliitika peadirektoraadi andmebaaside ja EEPR rakendusaruannete alusel.

18

Eraldisi tehti mitme komisjoni hallatud fondi kaudu, mis erinevad nii oma suhtelise suuruse, rahastatavate projektide liigi ja rahastamisviisi poolest (vt tabel 1):

- a) **üleeuroopaline energiavõrk** (TEN-E) loodi 1996¹⁴ ning see oli komisjoni hallatav vahend, millest rahastati elektrienergia- ja maa-gaasitaristut. 2013. aasta TEN-E eeskirjades¹⁵ sätestati kriteeriumid ühishuviprojektide valimiseks;
- b) **Euroopa majanduse elavdamise energeetikakava** (EEPR) pandi paika aastal 2009 ja selle eesmärk oli elavdada ELi majandust taristu-investeeringute kaudu¹⁶. EEPR rahastas komisjoni otsese juhtimise all kokkulepitud projektide nimekirja. Osa rahastatud projektide rakendamine veel kestab, kuid kava raames enam uusi projekte ei toetata;
- c) **Euroopa ühendamise rahastu** (CEF)¹⁷ loodi investeeringute tegemiseks transpordi, energeetika ja telekommunikatsiooni valdkonnas ajavahemikul 2014–2020¹⁸. Rahastu eesmärk on tuua juurde erainvesteeringuid mitme vahendi abil, sh toetused, spetsiaalsed laenu- ja omakapitalivahendid. Kaasrahastamine toetuste kaudu põhineb avatud projektikonkurssidel ning seda haldab Innovatsiooni ja Võrkude Rakendusamet (INEA);

- d) energiataristut rahastatakse ka **Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondidest**¹⁹. Rahastamise aluseks on komisjoni poolt heakskiidetud liikmesriikide rakenduskavad.

19

Komisjoni 2010. aasta hinnangul vajab ELi energiasektor 2020. aastaks investeeringuid kokku 1 triljoni euro ulatuses. Sellest ligi 201 miljardit eurot läheb Euroopa olulisematele elektri- ja gaasivõrkudele²⁰. Rahvusvahelise Energiaagentuuri hiljutises hinnangus märgiti, et perioodil 2014–2035 suurenevad ELi elektri- ja gaasivõrkudesse tehtavad koguinvesteeringud 931 miljardi euroni²¹.

- 14 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 6. septembri 2006. aasta otsus nr 1364/2006/EÜ üleeuroopaliste energiavõrkude suuniste kehtestamise ning otsuse 96/391/EÜ ja otsuse nr 1229/2003/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta (ELT L 262, 22.9.2006, lk 1).
- 15 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 17. aprilli 2013. aasta määrus (EL) nr 347/2013 üleeuroopalise energiataristu suuniste kohta, millega tunnistatakse kehtetuks otsus nr 1364/2006/EÜ ning muudetakse määrusi (EÜ) nr 713/2009, (EÜ) nr 714/2009 ja (EÜ) nr 715/2009 (ELT L 115, 25.4.2013, lk 39). Määruse eesmärk on lihtsustada üleeuroopalise energiavõrgu (TEN-E) õigeaegset arendamist ja koostalitlust.
- 16 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 13. juuli 2009. aasta määrus (EÜ) nr 663/2009, millega luuakse abikava majanduse elavdamiseks ühenduse finantsabi andmisega energeetikaprojektidele (ELT L 200, 31.7.2009, lk 31).
- 17 Vastavalt määrusele (EL) 2015/1017, mis käsitleb Euroopa Strateegiliste Investeeringute Fondi, vähendati Euroopa ühendamise rahastu energiaspektori perioodi 2014–2020 energiapaketti 500 miljoni euro võrra (5,85 miljardilt eurolt 5,35 miljardi euroni), et osaliselt rahastada liidu üldeelarvest EFSI-le tehtavat osamakset.
- 18 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 11. detsembri 2013. aasta määrus (EL) nr 1316/2013, millega luuakse Euroopa ühendamise rahastu, muudetakse määrust (EL) nr 913/2010 ja tunnistatakse kehtetuks määrused (EÜ) nr 680/2007 ja (EÜ) nr 67/2010 (ELT L 348, 20.12.2013, lk 129).

20

Kontrollikoja auditiga püüti teha kindlaks, kas energia siseturu poliitika-meetmete rakendamine ja ELi kulu-tused energiataristule on mõjusalt parandanud energiavarustuse kindlust.

21

Eelkõige uuriti, kas:

- o komisjon ja liikmesriigid on taganud **energia siseturu** poliitika rakendamise, parandades seeläbi energiavarustuse kindlust;
- o Euroopa **energiataristu** on sobiv täielikult integreeritud turgude jaoks, tagades seeläbi mõjusalt energiavarustuse kindluse;
- o **ELi rahaline toetus** energiataristule aitab tõhusalt kaasa energia siseturu arengule.

22

Audit tehti ajavahemikul 2014. aasta keskpaigast kuni 2015. aasta keskpaigani.

23

Kontrollikoda keskendus auditis gaasitarnele gaasitrasside kaudu, gaasi ladustamisele (sh maagaasiterminalid) ning elektrienergia ülekandele. Audit ei hõlmanud energiatootmist²² ega energiatõhusust²³. Ka ei käsitletud energia lõpptarbijatele jaotamise süsteeme, kütteostuvõimetust, energiamakse, energiatoetusi ega 2020. ja 2030. aasta kliima- ja energiapoliitika eesmärke.

24

Kontrollikoja audit hõlmas poliitika-meetmeid ja rahastust alates aastast 2007. Kontrollikoda kasutas piirkondlikku lähenemisviisi ning käsitles juhtumeid kuues liikmesriigis: Bulgaarias, Eestis, Leedus, Poolas, Hispaanias ja Soomes. Analüüsiti piirkondlikku turgu ning võrkudevaheliste ühenduste mahtu nimetatud liikmesriikide ja nende naaberriikide vahel.

25

Juhtumeid uurides hindas kontrollikoda investeerimisvajaduste määramist, energia siseturu põhimõtete rakendamist, piiriülese koostöö aspekte ning projektitaotluste põhjendusi. Valik võimaldas laia geograafilist katvust üle Euroopa Liidu. Juhtumiuuringud hõlmasid 15 konkreetset ELi kaasrahastatud projekti. Iga juhtumi puhul hõlmas audititöö intervjuusid liikmesriigi ja ELi ametnikega.

26

Auditi käigus püüti võimaluse korral leida häid tavaid, mida saaks teiste liikmesriikide sidusrühmadega jagada.

- 19 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 17. detsembri 2013. aasta määrus (EL) nr 1303/2013, millega kehtestatakse ühissätted Euroopa Regionaalarengu Fondi, Euroopa Sotsiaalfondi, Ühtekuuluvusfondi, Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondi ning Euroopa Merendus- ja Kalandusfondi kohta, nähakse ette üldsätted Euroopa Regionaalarengu Fondi, Euroopa Sotsiaalfondi, Ühtekuuluvusfondi ja Euroopa Merendus- ja Kalandusfondi kohta ning tunnistatakse kehtetuks nõukogu määrus (EÜ) nr 1083/2006 (ELT L 347, 20.12.2013, lk 320).
- 20 „Energiainfrastruktuuri prioriteedid aastaks 2020 ja pärast seda – Euroopa integreeritud energiavõrgu väljaarendamise kava”, KOM(2010) 677 (lõplik), 17. november 2010.
- 21 Rahvusvahelise Energiaagentuuri maailma energiaaruanne 2014. Pariis: OECD/IEA, lk 167.
- 22 Tootmise kohta vt eriaruanne nr 6/2014 „Taastuvenergia tootmise toetamine ühtekuuluvuspoliitika vahenditest – kas toetuse abil on saavutatud häid tulemusi?” (<http://eca.europa.eu>).
- 23 Tarbimise kohta vt eriaruanne nr 21/2012 „Ühtekuuluvuspoliitika vahenditest rahastatud energiatõhususe investeringute kulutasuvus”

ELi eesmärki arendada energia siseturg välja aastaks 2014 ei täidetud

27

Alates aastast 2007 on energia siseturg olnud ELi energiapoliitika kujundamise keskmeks. 2009. aastal vastu võetud kolmandas energiapaketi nõuti gaasi ja elektridirektiivide ülevõtmist 3. märtsiks 2011²⁴. Seatud eesmärki sellel aastal aga ei saavutatud. Lisaks võeti 2009. aastal vastu kolm komisjoni määrust, mis on osa kolmandast energiapaketi²⁵.

28

2011. aastal kinnitas nõukogu pühendumist energia siseturule, märkides, et „siseturg tuleks täielikult välja kujundada 2014. aastaks, et võimaldada gaasi- ja elektrienergia vaba liikumist”²⁶. Detsembris 2014 oli eesmärk endiselt täitmata ning nõukogu rõhutas taas pakilist vajadust kolmanda energia-paketi sätete mõjusa ja järjekindla rakendamise ja kohaldamise järele kõigis liikmesriikides²⁷.

29

Eesmärgi saavutamiseks on olulised järgmised asjaolud:

- ELi energia siseturu õigusraamistiku rakendamine;
- kohalike ja riiklike turgude ühtlustamine;
- hindade lähenemise saavutamine;
- asjakohase energiataristu olemasolu (vt alates punktist 72).

24 Elektri osas vt Euroopa Parlamendi ja nõukogu 13. juuli 2009. aasta direktiiv 2009/72/EÜ, mis käsitleb elektrienergia siseturu ühiseeskirju ning millega tunnistatakse kehtetuks direktiiv 2003/54/EÜ (ELT L 211, 14.8.2009, lk 55), artikli 49 lõige 1. Gaasi osas vt Euroopa Parlamendi ja nõukogu 13. juuli 2009. aasta direktiiv 2009/73/EÜ, mis käsitleb elektrienergia siseturu ühiseeskirju ning millega tunnistatakse kehtetuks direktiiv 2003/55/EÜ (ELT L 211, 14.8.2009, lk 94), artikli 54 lõige 1.

25 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 13. juuli 2009. aasta määrus (EÜ) nr 714/2009 võrkudele juurdepääsu tingimuste kohta piiriüleses elektrikaubanduses ning millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EÜ) nr 1228/2003. Euroopa Parlamendi ja nõukogu 13. juuli 2009. aasta määrus (EÜ) nr 715/2009 maagaasi ülekandevõrkudele juurdepääsu tingimuste kohta ning millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EÜ) nr 1775/2005. Euroopa Parlamendi ja nõukogu 13. juuli 2009. aasta määrus (EÜ) nr 713/2009, millega luuakse Energeetikasektori Reguleerivate Asutuste Koostööamet.

26 Euroopa Ülemkogu poolt 4. veebruaril 2011 vastu võetud järeldused.

27 Euroopa Liidu Nõukogu 9. detsembri 2014. aasta järeldused transpordi, telekommunikatsiooni ja energeetika nõukogu istungil Brüsselis.

ELi energia siseturu õigusraamistiku rakendamisega on endiselt probleeme

30

Kolmas energiapakett sisaldab nii määrusi, mida kohaldatakse otse, kui ka direktiive, mis tuleb üle võtta iga liikmesriigi õigusraamistikku. Komisjon teeb selle protsessi üle järelevalvet järgmiste meetmete abil:

- a) **ülevõtmise kontrollid**, mille eesmärk on teha kindlaks, kas liikmesriigid on direktiivide sätted oma siseriiklikkusse õigusesse üle võtnud²⁸. Kui komisjon on arvamusel, et seda ei ole tehtud, võib ta algatada rikkumismenetluse, mille alusel esitatakse hagi Euroopa Kohtule;
- b) **vastavuskontrollid**, mille abil hinnatakse, kas tehtud muudatused vastavad direktiivide sätetele. Hindamise lihtsustamiseks saadab komisjon liikmesriikidele teabe- ja selgitustaotlusi (teabevahetuseks kasutatakse vahendit nimega EU-pilot). Kui komisjon on arvamusel, et tehtud muudatused ei vasta asjakohaselt direktiivide sätetele, võib komisjon vastavalt Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklile 258 algatada ametliku rikkumismenetluse.

28 Komisjoni hinnang põhineb liikmesriikide esitatud ametlikel dokumentidel, töövõtjate aruannetel, riigi kontaktpunktideelt saadud teabel, meediakanalite kaudu tehtud turuseirel ning kolmandatele pooltele esitatud konkreetsetel taotlustel.

31

Tabelis 2 esitatakse üksikasjalik ülevaade kontrollide ja kolmanda energiapaketi õigusaktidega seotud rikkumismenetluste kohta seisuga 30. juuni 2015. Analüüsist selgus, et läheb veel palju aega, enne kui kolmanda energiapaketi võib liikmesriikides täielikult rakendatuks lugeda. 30. juuni 2015. aasta seisuga valitses järgmine olukord:

- a) kolmanda energiapaketi õigusaktide **liikmesriikide õigusesse ülevõtmise** osas pidas komisjon vajalikuks algetada rikkumismenetlused 19 liikmesriigi puhul 28-st. Kõik menetlused olid lõpetatud 30. juuniks 2015;
- b) kolmanda energiapaketi sätetele **mittevastavuse** tõttu algatas komisjon 2013. aastal liikmesriikidelt teabe nõudmise menetluse ning mõnel juhul ka rikkumismenetluse:
  - i) 10 liikmesriigi puhul oli komisjon hindamise lõpetanud ning algatanud vastavalt Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklile 258 rikkumismenetluse. Kõik menetlused on lõpetamata;
  - ii) nelja liikmesriigi puhul on komisjon esitanud EU-piloti kaudu teabenõude, kuid ei ole hindamist veel lõpetanud;
  - iii) 14 liikmesriigi puhul ei ole komisjon veel teabenõuet saatnud.

32

Komisjon leidis oma kontrollide käigus probleeme kolmanda energiapaketi rakendamisel muu hulgas järgmistes valdkondades, mis on asjakohased ka seoses käesoleva auditiga:

- o riiklike reguleerivate asutuste toimimine (vt punktid 34–36);
- o põhivõrguettevõtjate toimimine (vt punkt 2);
- o hinna reguleerimise viisidega seotud küsimused (vt punkt 64).

33

Kontrollikoda veendus auditi käigus, et asjaomastes valdkondades esineb probleeme. Neid käsitletakse allpool.

Tabel 2

Kolmanda energiapaketi õigusaktide komisjonipoolsed ülevõtmise ja vastavuse kontrollid seisuga 30. juuni 2015

	Ülevõtmise kontroll		Vastavuskontroll	
	Ülevõtmise komisjonipoolne kontroll lõpetatud	Rikkumismenetlus algatatud ja lõpetatud	Komisjon algatas rikkumismenetluse	Rikkumismenetlus lõpetati
Belgia	√	√	√	Lõpetamata
Bulgaaria	√	√	Menetlust ei ole algatatud	
Tšehhi Vabariik	√	E/K	Menetlust ei ole algatatud	
Taani	√	√	Menetlust ei ole algatatud	
Saksamaa	√	E/K	√	Lõpetamata
Eesti	√	√	Menetlust ei ole algatatud	
Iirimaa	√	√	Menetlust ei ole algatatud	
Kreeka	√	E/K	Menetlust ei ole algatatud	
Hispaania	√	√	√	Lõpetamata
Prantsusmaa	√	√	√	Lõpetamata
Horvaatia	√	E/K	√	Lõpetamata
Itaalia	√	E/K	√	Lõpetamata
Küpros	√	√	Menetlust ei ole algatatud	
Läti	√	E/K	Menetlust ei ole algatatud	
Leedu	√	√	Menetlust ei ole algatatud	
Luksemburg	√	√	√	Lõpetamata
Ungari	√	E/K	√	Lõpetamata
Malta	√	E/K	Menetlust ei ole algatatud	
Madalmaad	√	√	Menetlust ei ole algatatud	
Austria	√	√	√	Lõpetamata
Poola	√	√	Menetlust ei ole algatatud	
Portugal	√	E/K	Menetlust ei ole algatatud	
Rumeenia	√	√	√	Lõpetamata
Sloveenia	√	√	Menetlust ei ole algatatud	
Slovakkia	√	√	Menetlust ei ole algatatud	
Soome	√	√	Menetlust ei ole algatatud	
Rootsi	√	√	Menetlust ei ole algatatud	
Ühendkuningriik	√	√	Menetlust ei ole algatatud	

Märkus:

„E/K” tähendab, et rikkumismenetlust ei ole algatatud ja komisjon ei algata seda ka edaspidi ülevõtmiskontrollide alusel, mis on nüüd kõigi liikmesriikide osas lõpule viidud.

„Menetlust ei ole algatatud” tähendab, et asjaomases liikmesriigis ei ole rikkumismenetlust algatatud. Komisjon kontrollib olukorda ja võib edaspidi rikkumismenetluse algatada.

„Lõpetamata” tähendab, et rikkumismenetlus on käimas, aga ei ole veel lõpetatud.

Allikas: Euroopa Kontrollikoda komisjoni esitatud teabe alusel.

Energiasektorit reguleerivatel asutustel on probleeme oma ülesannete täitmisega nii riiklikul kui ka ELi tasandil

34

Auditi tõendusmaterjalist nähtub, et seoses riigi reguleerivate asutuste tegevusega esineb järgmiseid probleeme:

- a) riigi reguleerivate asutuste **sõltumatus** on äärmiselt oluline, et nad saaksid oma ülesandeid asjakohaselt täita. Reguleerivate asutuste juhid tuleks valida läbipaistva menetluse abil ning neil peab olema tegutsemisvabadus. Neist põhimõtetest ei peeta alati kinni (vt **1. selgitus**);
- b) mitme riigi reguleeriva asutuse esindajad tõid välja riskid seoses **nende volituste piiramisega**. Mõne riigi valitsus jättis endale teatud regulatiivsed õigused või nõudis reguleerivatelt asutustelt sellise tariifide määramise meetodi kasutamist, mis seab mõned turuosalised eelisolukorda. Vt näited **2. selgituses**.
- c) kuigi riiklike reguleerivate asutuste kohustused on kõikides liikmesriikides samad, varieerub eri asutustele kättesaadavate **ressursside maht** märgatavalt. Kontrollikoja külastatud reguleerivates asutustes energiaküsimustega tegelevate inimeste arv ulatus 21-st kuni enam kui 200-ni. Mõned riigi reguleerivad asutused peavad oma vahendeid piisavaks, et tegelda energia-turu kõigi aspektidega. Ressursside piiratuse tõttu on aga mõned asutused teistest paremini varustatud, et osaleda rahvusvahelises koostöös, mis on energia siseturu jaoks äärmiselt oluline (vt punkt 35). Vt näited **3. selgituses**.

1. selgitus

Riiklike reguleerivate asutuste sõltumatust mõjutavad tegurid

Bulgaaria – ajavahemikul 2009–2015 vahetas valitsus Riikliku Energeetikat ja Veemajandust Reguleeriva Komisjoni (EWRC) esimehe korduvalt välja: ainuüksi aastal 2013 tehti seda neli korda. Sõltumatud reguleerivad asutused peavad määrama energiatariifid tegeliku kulu alusel. EWRC määras aga reguleeritud elektrihinna, mis viis olukorrani, kus peamine energiaettevõtte on kohustatud ostma elektrit kalli hinnaga ning avaliku teenuseosutajana müüma seda odavamalt hinnaga. Selle tulemusel tekkis ajavahemikul 2010 kuni 2014. aasta lõpp ligi 800 miljoni euro suurune puudujääk.

Leedu – alates aastast 2013 on Leedu seimil olnud hääletusõigus riigi reguleeriva asutuse juhi väljavahetamiseks, kui seim ei kiida heaks energiasektorit reguleeriva asutuse tegevust käsitlevat aastaaruannet.

2. selgitus

Riigi reguleerivate asutuste volituste piirangud

Hispaania – tööstuse, energeetika ja turismi ministeerium määrab kindlaks gaasi- ja elektritariifid ja süsteemitasud, mida põhivõrguettevõtjad kasutavad taristu kasutajale nii gaasi kui ka elektri eest arvete esitamiseks. Reguleeriv asutus pakub välja meetodika artiklite jaoks, mis moodustavad vaid 1/3 lõplikest võrgutariifidest, samas kui ülejäänud 2/3 moodustavad kuluartiklid paneb paika Hispaania valitsus. Seetõttu tekib küsimus, kas riigi reguleerival asutusel on piisavad volitused, et oma reguleerivate ülesannete seda osa täita.

Leedu – kolmanda energiapaketi nähakse ette, et riigi reguleeriv asutus peaks vastutama ülekande- ja jaotustariifide määramise eest vastavalt läbipaistvuskriteeriumidele. Leedus määrab gaasi ja elektri jaotustariifide arvutamise meetodi aga valitsus, ning jaehinnad on reguleeritud. Selle tulemusena saavad riigi reguleeriva asutuse esialgsete arvutuste kohaselt kaks valitsuse omandis olevat turgu valitsevat energiaettevõtet kuni aastani 2024 tariifidena 167 miljonit eurot rohkem kui juhul, kui tariifid oleks paika pannud riigi reguleeriv asutus.

3. selgitus

Riiklike reguleerivate asutuste ressursside piisavus

Rootsi – Rootsi energiainspeksioon kinnitas, et on oma 100 spetsialistiga täielikult võimeline osalema ACERi töös ja saatma lähetusse riiklikke eksperte. Samuti kinnitati, et on tehtud kõik ettevalmistused energia hulgi- müügituru terviklikkuse ja läbipaistvuse määramise rakendamiseks, sh vastava meeskonna varustamine.

Eesti – konkurentsiameti 61st töötajast on energiavaldkonnaga seotud vaid 21. Eesti elektriturul analüüsides väljendas komisjon muret selle üle, kas riigi reguleerival asutusel on piisavalt vahendeid, et Eesti energiaturgu asjakohaselt reguleerida ning osaleda ELi tasandi koostöötegevuses (vt *III lisa*).

35

Üks ja ühine ELi tasandi energiasektorit reguleeriv asutus puudub, kuid riiklikelt reguleerivatelt asutustelt eeldatakse koostööd ACERi raames (vt punkt 13). Mida enam ELi energiaturud integreeruvad, seda olulisemaks muutub piiriüleste regulatiivsete küsimuste lahendamine. Hetkel kasutab ACER nende küsimuste lahendamiseks töörühmade süsteemi (muu hulgas elektri, gaasi, turu terviklikkuse ja järelevalve töörühmad). Selle läheneemisviisiga püütakse küll lihtsustada liikmesriikide otsest osalust, kuid tegelikkuses ei osale kõik liikmesriigid samal tasemel. Aktiivsematel liikmesriikidel on seega nende töörühmade tööle suurem mõju. Mõne riigi reguleerivad asutused märkisid, et vahendid, nii rahvusvahelises keskkonnas tegutseda suutvate spetsialistide olemasolu osas kui ka reisieelarve näol, on piiratud (vt punkt 34). **III lisas** esitatakse üksikasjalik teave liikmesriikide esindajate osalemise kohta ACERi töörühmades.

36

Üks ACERi kohustustest on energiaturu suundumuste analüüsimine ja riiklikele reguleerivatele asutustele ning ELi institutsioonidele poliitikaalase nõu andmine. ACERil puuduvad aga volitused sundida reguleerivaid asutusi või liikmesriikide valitsusi esitama asjaomaseid energiaturgu puudutavaid andmeid. Andmete puudumine piirab ACERi suutlikkust esitada turuanalüüse ning anda ELi institutsioonidele ja liikmesriikide reguleerivatele asutustele poliitikaalast nõu.

Põhivõrguettevõtete eraldamine on ametlikult tehtud, kuid sellega ei ole alati kaasnenud liberaliseeritud ja konkurentsipõhiste turgude teket

37

Elektrit ja gaasi tarbitakse harva seal, kus seda toodetakse või maale tuuakse. Selleks, et tohutu energiahulk jõuaks tarbijateni, on vaja arendada välja ülekandesüsteem. Ettevõtteid, mis neid ülekandesüsteeme haldavad, nimetatakse ELi liikmesriikides põhivõrguettevõtjateks.

38

Energia ülekande eraldamist muudest tegevustest (nt energia tootmise ja jaotamise eraldamine vertikaalselt integreeritud energiaettevõtetes) nimetatakse eraldamiseks. See algas esimese ja teise energiapaketi komisjoni kinnitanud, et kõik liikmesriigid on ametlikult kolmanda energiapaketi õigusaktid ülevõtnud, sh ka eraldamist käsitlevad sätted (vt punkt 31). **Joonisel 2** esitatakse põhivõrguettevõtja ülesanded ja positsioon energiakaubanduses pärast eraldamist.

39

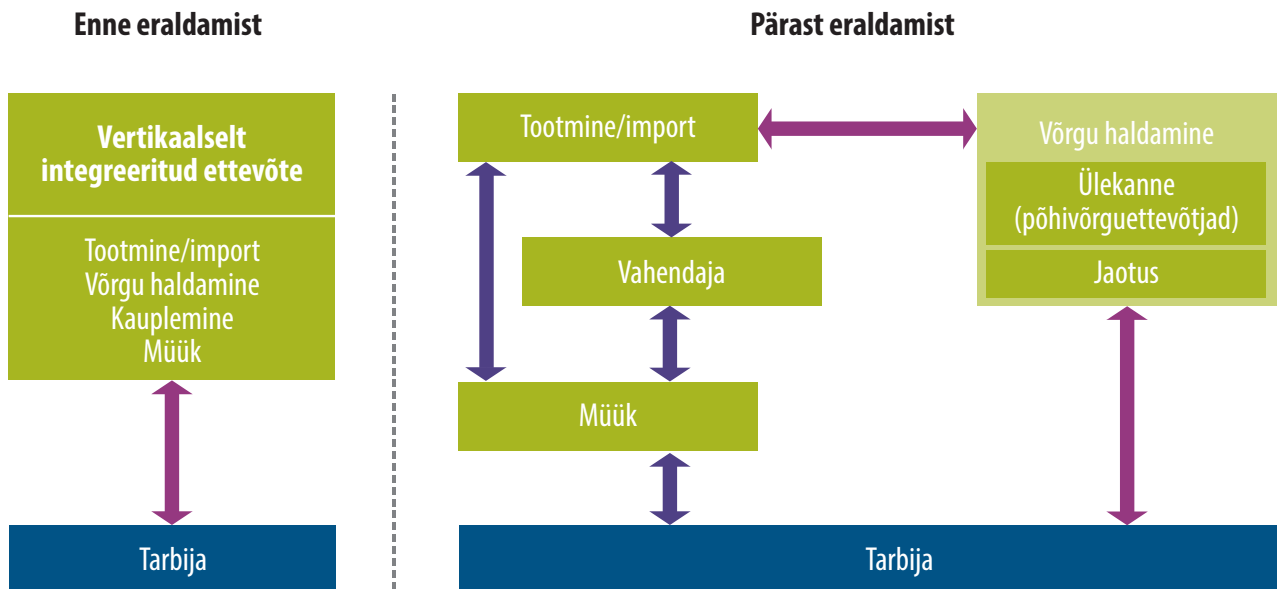
Eraldamise ja muude meetmete eesmärk oli luua energia siseturule regulaatiivsed tingimused, kuid sellegipoolest ei ole alati tekkinud liberaliseeritud ja konkurentsipõhist turgu. Põhjuseks on see, et mitu valitsust ja turgu valitsevat energiaettevõtet piiravad jätkuvalt kolmandate poolte juurdepääsu võrgule eeskirjade ja tehniliste piirangute abil. Uued tarnijad gaasi- ja elektriturudel vajavad juurdepääsu ülekande- ja

ladustamitaristule. Juurdepääsu puudumisel on uutel tulijatel keeruline riigi elektri- või gaasiturule siseneda. Näiteks Poolas lõi turgu valitsev gaasi-ettevõtte 2010. aastal sihtotstarbelise ettevõtte, mida riigi reguleeriv asutus ei pea põhivõrguettevõtjaks, ning mis on Poola maa-aluste gaasihoidlate ainuomanik. Sellise olukorraga kaasneb risk, et tütaretevõtte võib piirata uute gaasitarnijate juurdepääsu Poola turule²⁹.

29 Poola energiaturgu reguleeriva ametiasutuse 2014. aasta aruandes esitatud arvnäitajate kohaselt on turgu valitseva gaasitarnija omandis ligi 95% Poola gaasimüügi hulgiturust.

Joonis 2

Energiakaubandus ja -ülekanne enne ja pärast eraldamist

Legend:
 Eraldiseisev ettevõtte või tegevus
 Tarbija
 ↔ Reguleeritud koostoime
 ↔ Reguleerimata koostoime

Allikas: James Matthis-Donnadieu ettekanne 26. augustil 2014 Genti ülikooli suvekoolis „Economics of Electricity Markets“.

40

Sedamööda, kuidas liikmesriikide võrke ühendatakse omavahel üha enam, suureneb selgelt ka vajadus naaberriikide põhivõrguettevõtjate vahelise koostöö järele, eelkõige seoses energiavarustuse kindluse tagamisega. Hea koostöö näiteks võib tuua Rootsi põhivõrguettevõtja, kes on võimeline haldama ka Norra ja Taani võrke, sest neil on sellekohane kokkulepe ning riikide võrgud on tehniliselt omavahel ühendatud. Selline koostöö tase ei ole aga kuigi laialt levinud.

41

Kõik põhivõrguettevõtjad peavad olema riiklike reguleerivate asutuste poolt sertifitseeritud. Komisjonil on selles protsessis oma osa: komisjon esitab arvamuse riiklike reguleerivate asutuste koostatud otsuste eelnõude kohta. Arvamuse esitamiseks kontrollib komisjon, kas põhivõrguettevõtjal on piisavalt vahendeid ja kas ettevõtja suudab teha sõltumatuid investeerimisotsuseid. Mõne põhivõrguettevõtja puhul ei ole komisjon sertifitseerimist endiselt lõpule viinud³⁰.

42

ELi tasandil puudub üks ühine põhivõrguettevõtja. Põhivõrguettevõtjad teevad koostööd ENTSO-E ja ENTSO-G raames. Riikide põhivõrguettevõtjate osalemine ENTSOde tegevuses varieerub ning sellega kaasneb risk, et välja töötatud tehnilised lahendused sobivad paremini kõige aktiivsemalt osalevatele pooltele.

30 Seisuga 1. juuni 2015 oli komisjon esitanud 109 arvamust. Sertifitseerimist ootavad veel seitse gaasi ja kolm elektri põhivõrguettevõtjat: Eesti, Läti, Soome, Itaalia, Ungari, Belgia (uuesti sertifitseerimine) ja Ühendkuningriigi (uuesti sertifitseerimine) gaasi põhivõrguettevõtjad ning järgmised elektri põhivõrguettevõtjad: Ungari, Rootsi ja Saksamaa vaheline elektrikaabel, Itaalia (uuesti sertifitseerimine).

Energia siseturu edasist arengut võivad aeglustada ka olulised erinevused liikmesriikide vahel seoses energiaturgude korraldamisega

43

Komisjon hindas edusamme seoses energia siseturu arenguga ning järel-
das, et energiaturgude jaoks eksisteerib 28 erinevat riiklikku õigusraamistikku³¹. Seega on ELis ühtse energia siseturu asemel pigem eri kohalike, riiklike ja piirkondlike turgude kogum. Energia siseturu edasise arendamise põhiprobleemiks ongi leida viis, kuidas kõik need turud üheskoos toimima saada. See on keeruline ülesanne, sest:

- ELis kasutatakse endiselt mitut eri kauplemismehhanismi;
- energiaturge mõjutavad mitmesugused sekkumised;
- võrgueeskirjade välja töötamine ja rakendamine on endiselt probleemiks;
- turu terviklikkus ja läbipaistvus on turuti erinev.

ELis kasutatakse endiselt mitut eri kauplemismehhanismi

44

Kolmandas energiapaketi ei sätestata konkreetset kauplemismehhanismi, mida tuleks rakendada kogu ELis. Tegelikult toimub gaasi ja elektrienergiaga kauplemine mitmel moel (vt punkt 60). Siseturu arengule tõhusalt kaasa aitavate turgude omadusteks on likviidsus, läbipaistvus ja vaba osalemine. Audit käigus tuvastas kontrollikoda vähemalt neli eri kauplemismehhanismi, mis vastavad loetletud omadustele erineval määral (vt **tabel 3**).

Liikmesriikide energiaturgu mõjutab valitsusepoolne sekkumine muude riiklike või ELi poliitikaeesmärkide saavutamiseks

45

Energiapoliitika on tihedalt seotud paljude muude poliitikavaldkondadega nii liikmesriigi kui ka ELi tasandil, nagu näiteks laiem majandus-, kliimamuutuse, tööstus-, innovatsiooni ja tööturupoliitika. Ühe või teise poliitika rakendamise meetmed võivad mõjutada energiaturgude toimimist, näiteks mõjutades teatud energiaallikate valikut või eraldades täiendavat toetust ühele allikatest. Ühe liikmesriigi tasandil võib selline poliitika olla täiesti mõistlik (nt omamaiste energiaallikate kasutamine ja seeläbi energiavarustuse kindluse tagamine asjaomas liikmesriigis), kuid see võib tekitada turu- ja hinnamoonutusi energia siseturul.

31 COM (2015) 80 final, 25. veebruar 2015, „Vastupidava energialiidu ja tulevikku suunatud kliimamuutuste poliitika raamstrateegia”.

Energiaga kauplemise mehhanismid

	Likviidsus	Läbipaistvus	Vaba osalemine	Näiteid auditi juhtumiuuringutest
<p>Piirkondlikud börsid</p> <p>Turge toetavad pikaajalised finantsriskide maandamise vahendid, mis hõlmavad mitut riiki ning mille eesmärgiks on luua ala, kus energia saab vabalt liikuda. Sellised turud on enamasti väga likviidsed ning toimivad turuosaliste vaba tahte alusel.</p>	✓	✓	✓	Peamine elektrienergiaga kauplemise viis põhjamaades ja Läänemere piirkonnas.
<p>Ettevõtetevaheline kauplemine</p> <p>Hõlmab energiatootja ja tema kliendi vahelist kauplemist. Lepingud (enamasti pikaajalised) ei ole läbipaistvad, sest kauplemistingimusi ei avalikustata teistele turuosalistele. Seetõttu on keeruline teha kindlaks gaasi ja elektri võrdlushinda konkreetses turuvaldkonnas.</p>	X	X	✓	Auditi ajal kasutati Bulgaarias elektri ja gaasiga kauplemiseks ainult seda meetodit. Hispaanias puudus kuni aastani 2014 integreeritud ja organiseeritud gaasiturg. Aastal 2013 müüdi ligi 66% gaasist veeldatud maagaasi terminalides kahepoolsete lepingute alusel. Reguleerival asutusel oli keeruline saada kallutamata teavet gaasihindade kohta.
<p>Piiratud ulatusega börsid</p> <p>Kehtestatakse liikmesriigi valitsuse algatusel või käsul. Kohustus sel viisil kaubelda võib näidata, et hinnad ei põhine täielikult pakkumise ja nõudluse dünaamikal.</p>	✓	✓	X	Aastal 2013 müüdi Poolas sellisel viisil 50% elektrienergiast, ülejäänud osa müüdi ettevõtetevahelise kauplemise teel. Poola energiabörsi käivitas rühm kauplejaid, hiljem toetasid seda ka riigi ametiasutused, kes nõudsid, et elektritootjad müüksid börsi kaudu vähemalt 70% oma toodangust.
<p>Ülemääraste koguste turg</p> <p>Kasutatakse peamiselt gaasisektoris. Selline kauplemine toimub olukorras, kus turgu reguleerib või domineerib üks peamine tarnija. Selle tulemuseks on kauplemine, mis on küll läbipaistev, kuid ei kajasta turu hinnadünaamikat tervikuna.</p>	✓	X	X	Poola gaasibörs pakub võimaluse osta gaasi, mille hind on reguleeritud hulgimüügihinnast enam kui 20% madalam.

Allikas: Euroopa Kontrollikoda.

Tähelepanekud

46

Komisjon on teadlik nende sekkumiste potentsiaalsest mõjust energia siseturu toimimisele. Komisjoni suutlikkus seda mõju piirata on aga väike, isegi kui ta sooviks seda teha. Komisjon on esitanud oma seisukoha energiaalase riigiabi suunistes³² ning energiapakettide selgitavates märkustes. Komisjoni seisukohad, mis on ka käesoleva auditi seisukohast olulised, on järgmised:

- o hulгимүүгihindade reguleerimist ei tohiks lubada³³;
- o reguleeritud jaehinnad peaksid olema määratud sellisel tasemel, mis võimaldaks konkureerivaid pakkumisi. Elektrikomponendi osa reguleeritud hinnas ei tohiks olla väiksem kui konkreetse turu keskmine hulгимүүгihind³⁴.

Võrgueeskirjade ja suuniste vastuvõtmine: elektri puhul eriti aeglane

47

Võrgueeskirjad on tehnilised eeskirjad, mille alusel toimub ELi elektri ja gaasi ülekandesüsteemide vaheline koostalitlus. Eeskirjades on esitatud ühised tehnilised standardid, mis peaksid tagama takistamatu piiriülese energia-kaubanduse. Eeskirjad täiendavad energiaturgude õigusraamistikku, aidates tagada energiapakettide ühise rakendamise. Võrgueeskirjade täielik rakendamine võimaldab kauplemismehhanisme vähendada ning loob vajalikud tingimused ühtlustatud turgude integratsiooniks. ACERil on selles protsessis eriti oluline roll: amet töötab välja raamsuunised ning hindab ENTSOde koostatud eeskirju enne nende komisjonile esitamist. Komisjon vastutab seejärel eeskirjade lõpliku teksti vastuvõtmise ning komiteemenetluse koordineerimise eest, mille kaudu võrgueeskirjad võetakse ametlikult vastu.

48

Hetkel toimub energiakaubandus mitme liikmesriigi siseselt ning liikmesriikide vahel ilma täielikult kokku lepitud ja heaks kiidetud võrgueeskirjadeta. Sellegipoolest oleks selle protsessi lõpuleviimine oluline samm asjakohaselt toimiva energia siseturu väljaarendamise suunas.

49

Nagu näidatud **tabelis 4**, on võrgueeskirjade osas kokkuleppe saavutamine pikaajaline ja keerukas protsess. Seisuga 30. juuni 2015:

- o oli tehtud mõningaid edusamme gaasisektoris – neli viiest eeskirjast oli vastu võetud ja ühe üle käisid läbirääkimised;
- o elektrisektoris seevastu ei olnud 11-st eeskirjast aga vastu võetud ühtegi. Ka pärast seda, kui ACER on toimiku komisjonile edastanud, esineb võrgueeskirjade komiteemenetluse kaudu heakskiitmisel pikki viivitusi. Üheksast komisjonile esitatud eeskirjast on komiteemenetluses ainult viis.

32 Keskkonna- ja energiaalase riigiabi suunistes aastateks 2014–2020 (2014/C 200/01).

33 Euroopa Kohus kinnitas oma 10. septembril 2015 esitatud otsuses kohtuasjas (kohtuasi Poola vastu seoses reguleeritud gaasihindadega mitte-kodutarbijatele, C-36/14) Euroopa Liidu õigusaktidele vastavaid hindade reguleerimise kriteeriume.

34 Komisjoni teatis „Energiahinnad ja -kulud Euroopas”, SWD(2014) 19 final ja SWD(2014) 20 final.

Tabel 4

Võrgueeskirjade väljatöötamise protsess

		ACERi raamsuunised	Eeskirjade väljatöötamise lõpetamine ENTSO-G ja ENTSO-E poolt	ACERi lõplik soovitus	Komitee-menetluse algus	Eeskirjad avaldatakse Euroopa Liidu Teatajas
Gaas	Võimsuse jaotamise mehhanismid	3. kv. 2011	3. kv. 2012	4. kv. 2012	1.kv. 2013	4. kv. 2013
	Ülekoormusega tegelemise kord	E/K	E/K	E/K	1.kv. 2012	3. kv. 2012
	Gaasi tasakaalustamine ja ülekandevõrgud	3. kv. 2011	1. kv. 2013	1. kv. 2013	3. kv. 2013	1. kv. 2014
	Koostalitlusvõime ja andmevahetuse eeskirjad	3. kv. 2012	4. kv. 2013	1. kv. 2014	3. kv. 2014	2. kv. 2015
	Ülekande ühtlustatud tariifstruktuurid	4. kv. 2013				
Elekter	Võimsuse jaotamine ja ülekoormuse juhtimine	2. kv. 2011	3. kv. 2012	1. kv. 2013	3. kv. 2014	
	Forward võimsuse jaotamine		3. kv. 2013	2. kv. 2014	2. kv. 2015	
	Tootmise ühendamine		2. kv. 2012	1. kv. 2013	1. kv. 2015	
	Tarbimise ühendamine	2. kv. 2011	4. kv. 2012	1. kv. 2013	2. kv. 2015	
	Kõrgepinge alalisvoolu ühendamine		2. kv. 2014	3. kv. 2014	2. kv. 2015	
	Talituskindlus		1. kv. 2013	4. kv. 2013		
	Operatiivplaneerimine ja kavandamine		1. kv. 2013	4. kv. 2013		
	Koormussageduse kontrollimine ja reservid	4. kv. 2011	2. kv. 2013	3. kv. 2013		
	Käitamiskoolitus					
	Nõuded ja tegevuskord hädaolukordades		1. kv. 2015	2. kv. 2015		
Tasakaalustamine	3. kv. 2012	4. kv. 2013				

Märkus: gaasi ülekoormusega tegelemise kord ei läbinud sama protsessi nagu teised võrgueeskirjad. Nimetatud meetmed olid juba paika pandud osana kolmandast energiapaketest (määrus (EÜ) 715/2009) ning 2012. aasta komiteemenetluse käigus vastavalt ajakohastatud.

Allikas: Euroopa Kontrollikoda ACERi esitatud teabe alusel.

50

Kontrollikoja auditi käigus leiti neli põhjust, miks protsess on olnud aeglane:

- a) **tunnetatud vajaduse puudumine** juba asjakohaselt toimivatel turgudel. Selliste turgude sidusrühmad ei taha uusi tehnilisi eeskirju kasutusele võtta ning paremini integreeritud Euroopa turu eelised ei ole prioriteediks. Peamine elektrienergiaga kauplemise viis Põhjamaades ja Läänemere piirkonnas, päevasisese turu mehhanism ELBAS³⁵ ei ole tehniliselt kooskõlas Kesk-Euroopa päevasisese kauplemise platvormidega. Põhjamaad ja Balti riigid ei soovinud läbi rääkida ühise Euroopa lahenduse üle, mis erineks ELBASist. Sellest tulenev arutelu üleeuroopaliselt kasutatava süsteemi kohta tekitab turgude liitmisel viivitusi;
- b) kolmandas energiapaketi puuduvad **selge ajakava** ja tähtajad võrgueeskirjade koostamiseks, heakskiitmiseks ja rakendamiseks;
- c) eeskirjade koostamise protsess ENTSOde ja ACERi vahel on **keerukas**. Võrgueeskirjade koostamise otsused tehakse ENTSOdesse kuuluvate põhivõrguettevõtjate ja ACERisse kuuluvate riiklike reguleerivate asutuste häälteenamuse alusel. See on problemaatiline, sest kuigi ENTSD on ELi asutused, millel on oma roll energia siseturu arengus, esindavad nad ka oma liikmete huve. Seetõttu võib tekkida osalejate huvide konflikt, mis võib põhjustada riski, et otsustatakse vähima ühisnimetaja põhimõttel saadud lahenduse kasuks. See aga ei aita optimaalselt kaasa turgude liitmisele;

- d) eelkõige elektri osas **ei ole komisjon algatanud ja juhtinud** õigeaegset komiteemenetlust.

51

Võrgueeskirjade varajast rakendamist on olnud vähe. Võrgueeskirjade varajaseks rakendamiseks on mõne liikmesriigi põhivõrguettevõtjad ja reguleerivad asutused moodustanud piirkondlikke algatusi; seitse liikmesriiki³⁶ on alates 2012. aastast teinud koostööd gaasi läbilaskevõime jaotamise mehhanismi eeskirja varajase rakendamise osas.

Turu terviklikkus ja läbipaistvus sõltub kauplemismehhanismidest

52

Energia siseturu põhimõtete kohaselt tuleb energiaga kaubelda eeskirja-põhistel turgudel, mis on läbipaistvad. Nagu eelpool kirjeldatud, on eri kauplemismehhanismide läbipaistvuse aste erinev (vt punkt 44). Selles kontekstis võeti 2011. aastal vastu ELi määrus³⁷ energia hulgimüügituru terviklikkuse ja läbipaistvuse kohta (vt **4. selgitus**).

35 Rohkem teavet ELBASi kohta leiab aadressilt: <http://www.nordpoolspot.com/TAS/Intraday-market-Elbas/>.

36 Tšehhi Vabariik, Hispaania, Prantsusmaa, Ungari, Poola, Portugal ja Rumeenia.

37 Määrus (EL) nr 1227/2011, mida täiendavad 2014. aasta detsembri keskpaigas vastu võetud REMITi rakendusaktid.

REMIT-määrus ja ACER

REMIT (energiaturu terviklikkuse ja läbipaistvuse määrus), mida rakendab ACER, on Euroopa energia hulgimüügiturgude järelevalvesüsteem ning see on ACERile oluline uus kohustus lisaks nendele, mis talle on määratud kolmanda energiapaketi. ACERil on olemas vajalik IT-taristu, järelevalvevahendid ja asjakohased teadmised.

- o **rakendamisetapp** algas määruse vastuvõtmisega ning lõppes andmekogumisalaste eeskirjade jõustumisega. ACER määratles energia hulgimüügiturgude järelevalve meetodika, menetlused ja IT-vahendid, sh andmete jagamise riikide reguleerivate asutuste ja muude ametiasutustega liikmesriigi ja ELi tasandil.
- o **toimimisetapis** kogub ja analüüsib ACER andmeid, kasutades neljaosalist lähenemisviisi: seire, anomaalsete juhtumine eeluurimine, juhtumite uurimine ja jõustamine. ACER kogub andmeid otse turuosalistelt ja kolmandatelt pooltelt.

53

ACER ja auditi ajal külastatud nelja liikmesriigi reguleeriva asutuse esindajad kuuest teatasid, et nad ei ole täielikult valmis energiaturu terviklikkuse ja läbipaistvuse määruse rakendamiseks. Bulgaaria reguleeriv asutus märkis, et kuna nende riigis hetkel energiabörs puudub, siis ei saa REMIT-määrust rakendada.

54

Hästitoimival kauplemisel on olemas sisemised läbipaistvusmehhanismid, mis on kavandatud turuga manipuleerimise ennetamiseks. Need võiksid ACERit ja reguleerivaid asutusi REMIT-määruse raames toetada. Vähem läbipaistvate kauplemismehhanismide puhul (nagu ettevõtetevaheline kauplemine ja ülemääraste kogustega kauplemine) puuduvad veel toimivad järelevalvemehhanismid. Sellest tulevalt jääb ka pärast REMIT-määruse täielikku jõustumist püsima turuga manipuleerimise ja juhusliku teabevahetuse risk.

Kuigi Euroopa turgude ühendamisel on tehtud edusamme, ei ole veel saavutatud energia siseturu täielikku positiivset mõju hindadele

55

Kolmandas energiapaketi käsitletakse elektri- ja gaasiturgu sarnasel viisil. Ka mõlema turu jaoks välja töötatud mudelid on sarnased, sest näevad ette juurdepääsu eri allikatest toodetud energiale ning hinnakonkurentsi olemasolu igas turuvaldkonnas (vt punkt 12).

56

Liikmesriikide energiahindade võrdluseks tuleks kasutada pigem hulgimüügihindu, sest jaehinnad sisaldavad makse, lisatasusid ja allahindlusi, mis on liikmesriigiti erinevad. Kodumajapidamiste ja tööstusettevõtete makstav keskmine hind erineb märkimisväärselt hulgimüügihindadest (vt *lisa*).

Tähelepanekud

57

Hästitoimiva energiaturu üheks tunnuseks on suhteliselt väike hulgi- müügihindade erinevus naaberriikide vahel ja piirkondade siseselt. Olulised erinevused hulgi- müügihindades näitaksid, et avatud turgude ja võrkude ühendamise läbi saavutatav võimalik majandustulu ei ole realiseerunud.

58

Mõnes liikmesriigis reguleeritakse hulgi- ja jaemüügi hindu, ning see võib mõjutada liikmesriikidevahelise hinna- vahe suurust (vt punktid 45 ja 46).

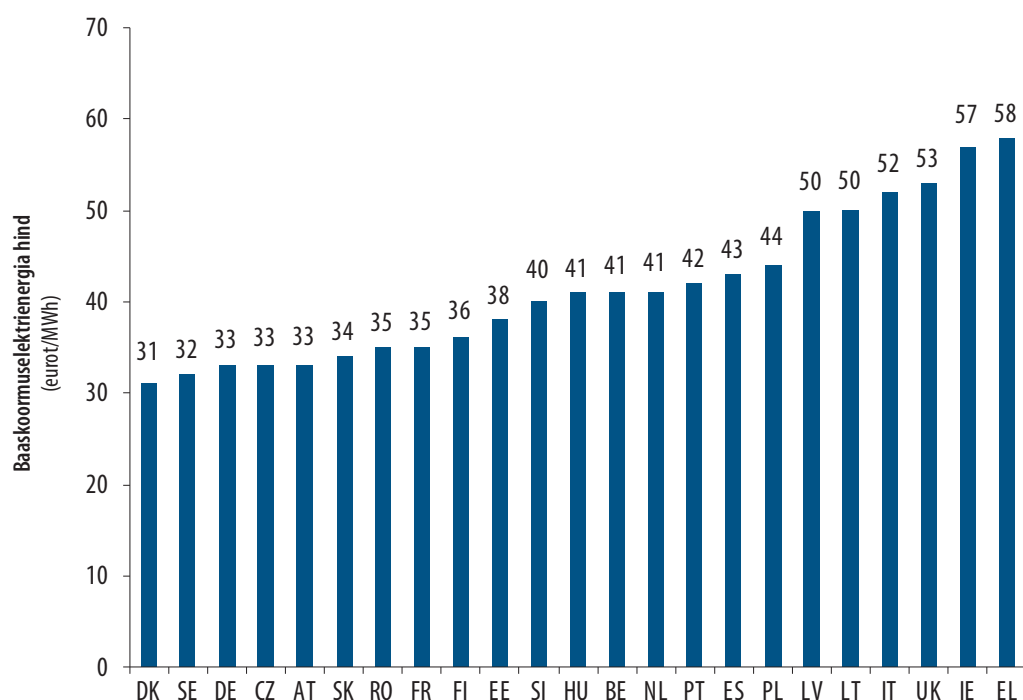
59

Elektrienergia hulgi- müügi hinnad ei ole liikmesriikide vahel lähenenud. Nagu näidatud **joonisel 3**, on elektrienergia hulgi- müügi hinnad ELis väga erinevad. Kõige kõrgem hulgi- müügi hind on kõige madalamast enam kui 85% kõrgem³⁸. Mõne naaberriigi vahel võib leida suuri erinevusi. Näiteks Eesti ja Läti või Tšehhi Vabariigi ja Poola vahel.

38 Samasugused erinevused elektrienergia hulgi- müügi hindade kõrgeima ja madalama hinna vahel esinesid ka 2013. aastal ja 2015. aasta esimeses kvartalis.

Joonis 3

Keskliste baaskoormuselektrienergia hindade võrdlus aastal 2014 liikmesriikides, kus on olemas börs

Märkus: hinnainfo puudub Bulgaaria, Horvaatia, Küprose, Luksemburgi ja Malta kohta.

Allikas: Euroopa Kontrollikoda Euroopa Komisjoni esitatud andmete alusel.

60

Turumajanduse terminites on hindade lähenemise saavutamiseks vajalikud kolm tingimust:

- a) liikmesriigid peavad soovima tagada liberaliseeritud ja konkurentsipõhise turu tekkimise (vt punkt 39);
- b) liikmesriikide kasutatavad kauplemismehhanismid peavad olema kasutatavad piiriülel. Kui üks liikmesriik kasutab ettevõtete vahelist kauplemist ja teine osaleb piirkondlikul energiabörsil, on turgude mõjus ühendamine võimatu (vt punkt 44);
- c) olemas peab olema piisava võimsusega piiriülene ja ka liikmesriigi enda ülekandevõrk.

61

Suurem osa liikmesriike, mis kasutavad kauplemiseks mingit liiki börsi, tegelevad järgmise päeva turgude ühendamisega³⁹. See ei ole aga aidanud kaasa elektrienergia hulgimüügihindade täielikule lähenemisele, sest liikmesriigid ei kasuta tingimata sarnaseid kauplemismehhanisme ning võrkudevahelised ühendused liikmesriikide vahel on piiratud. Nagu näidatud **joonisel 3**, on nende liikmesriikide hinnad endiselt erinevad.

62

Liikmesriikide võrkudevahelised ühendused lihtsustavad liikmesriikide energiaturgude ühendamist, mis peaks teoreetiliselt mõjutama ka energiahindu, tehes võimalikuks piiriülelised turumõjud. EL on seadnud eesmärgiks, et piiriüleste võrkudevaheliste ühenduste maht peaks moodustama vähemalt 10% liikmesriigis installeeritud tootmisvõimsusest⁴⁰ (vt ka punkt 75). võrkudevaheliste ühenduste 10-protsendilise mahu saavutamine ei ole siiski tingimata viinud hindade lähenemiseni.

63

Hindade lähenemise tegelikuks saavutamiseks vajalik võrkudevaheliste ühenduste maht varieerub vastavalt turuvajadustele ja sõltub konkreetse liikmesriigi ja selle ümbritsevate piirkondade olukorrast. Elektrihindade lähenemise saavutamiseks vajalik ühenduste võimsus võib olla oluliselt suurem kui 10%, ent teatud olukordades, eriti suurte turgude vahel, võib võrkudevaheliste ühenduste maht olla ka väiksem. **Tabelist 5** nähtub näiteks, et Portugalis on võrkudevaheliste ühenduste maht alla 10%, kuid **joonisel 3** on näha, et hinnad on naaberriik Hispaaniaga suhteliselt sarnased. Rohkem näiteid hindade lähenemise ja võrkude ühendamise eesmärgi kohta on toodud **5. selgituses**.

39 Erandiks on Kreeka, Iirimaa ja Poola.

40 Võrkudevaheliste ühenduste maht (10%) kehtestati 2002. aastal Barcelonas toimunud Euroopa Ülemkogu tippkohtumisel. Kõik liikmesriigid peavad aastaks 2020 arendama välja võrkudevaheliste ühenduste mahtu, mis moodustab vähemalt 10% nende installeeritud tootmisvõimsusest. See tähendab, et igal liikmesriigil peavad olema elektri kaablid, mis võimaldavad riigi elektri jaamade toodetud elektrienergiast vähemalt 10% ülekandmist naaberriikidesse.

Elektrihindade ühtlustamine ja elektrivõrkude sidumisele seatud 10-protsendiline eesmärk

Eesti ja Läti vaheline võrkudevaheliste ühenduste maht on ligi 60% Eesti tootmisvõimsusest ja 33% Läti tootmisvõimsusest. Seega on võrkude ühendamise määr kõvasti üle eesmärgiks seatud 10%, kuid hindade erinevused on väga suured.

Poola võrkudevaheliste ühenduste maht naaberriikidega on küllaldane. Jättes kõrvale võrkude ühendused ELi mittekuuluvate riikidega (Valgevene ja Ukraina), on ülekandevõimsus 15% olemasolevast tootmisvõimsusest. Sellegipoolest ei ole olemasolevad piiriüleised ülekandeliinid (kogusvõimsusega 5 GW) enamasti kasutatavad kauplemiseks. Selle põhjuseks on Poola põhivõrguettevõtja seatud piirangud, et tulla toime planeerimatu energia sissevooluga Saksamaalt.

Planeerimatu sissevool on põhjustatud Põhja-Saksamaa tuulegeneraatorite suurest tootmisvõimsusest ja Saksamaa enda väikesest ülekandevõimsusest. Kuna elektrienergiat ei saa Saksamaal üle kanda, võib see voolata naaberriikide võrkudesse, tekitades nn ringvoogu. Selliste võimalike voogude haldamiseks sulgeb Poola põhivõrguettevõtja peaaegu kõik võrguühendused Saksamaaga, jättes elektriga kauplemiseks alles vaid väga väikese läbilaskevõimsuse.

Ainus täielikult toimiv võrkudevaheline ühendus, mis mõjutab Poola elektrihinda, on **SwePol** ühendus Rootsi-ga (600 MW), mis moodustab ligi 1,6% Poola kogu tootmisvõimest (vt **7. selgitus**).

64

Mõned liikmesriigid on küll pühen-dunud energia siseturuga seatud reformide elluviimisele, kuid ei või-malda energiahindu määrata pakku-mise ja nõudluse dünaamika alusel. Hulgimüügihindade reguleerimist kasutati ühes auditiga hõlmatud liik-mesriigis, ning mitut liiki jaehindade reguleerimist kasutati neljas auditivali-misse kuulnud liikmesriigis.

Gaasituru korralduse mudeli täieliku rakendamise mõju gaasi keskmisele hulgimüügihinnale võib osutada piiratuks

65

Gaasituru korralduse mudeli puhul rõhutatakse vajadust gaasi kauplemis-platvormil põhinevaks kauplemiseks (vt punkt 12). Siiani on kauplemisplat-vormipõhine hinnakujundus kasutusel vaid seitsmes liikmesriigis⁴¹. Teistes liikmesriikides toimub gaasiga kaup-lemine ettevõtetevahelise kauplemise alusel koos maagaasijuhtmete eksklu-siivse kasutamisega, seoses millega ko-hustuvad gaasitootjad tarnima teatud hulga gaasi kindlaksmääratud hinna eest. Kindlaksmääratud hinna alusel kujuneb ka hulgimüügihind.

41 Kauplemisplatvormide vaheline piiriülene gaasiga kauplemine on hetkel võimalik Belgia, Saksamaa, Prantsusmaa, Itaalia, Madalmaade, Austria ja Ühendkuningriigi vahel.

66

Nii kauplemisplatvormipõhine kui ka ettevõtetevaheline gaasiga kauplemine toimub liikmesriikides paralleelselt. Näiteks Itaalias on olemas kauplemisplatvorm ning riigi gaasitarnijad on sõlminud ka neli eraldi ettevõtetevahelist tarnelepingut. Eestil ja Lätil on kummalgi aga üksainus gaasiallikas ning hind määratakse kindlaks ettevõtetevahelistes tarnelepingutes⁴².

67

Kauplemisplatvormide puhul on oluline, et oleks enam kui üks gaasitarneallikas, kust tarnitakse gaasi kas trasside kaudu või muudest allikastest, näiteks veeldatud maagaasi terminalidest. Konkurentsivõimelise platvormipõhise kauplemise arendamine terves ELis nõuaks märkimisväärseid taristuinvesteeringuid, et hõlbustada gaasitarneid alternatiivsetest allikatest. Kui selliseid suuri investeerimiskulusid loodetakse hiljem võrgutariifide suurendamise abil tagasi teenida, ei ole kauplemisplatvormi kaudu kauplemise arendamine kogu ELis majanduslikult kuigi tasuv, eriti arvestades asjaoluga, et keskmised hinnad on kauplemisplatvormide puhul vaid 10% madalamad kui keskmised ettevõtetevahelise kauplemise hinnad⁴³.

68

Selleks, et konkurentsipõhine kauplemisplatvormipõhine kauplemine oleks edukas, on vaja piisavaid tarnekoguseid eri allikatest. See, et mitu gaasitarnijat saab gaasi samast riiklikust allikast, võib tekitada konkurentsi marginaalide tasandil, aga ei pruugi tingimata tagada varustuskindlust, sest tarne katkemine sellest ainsast allikast võib mõjutada kõiki sealt algavaid tarnekanaleid.

42 Mõned riigid kasutavad teatavaid kombineeritud süsteeme. Näiteks Poolas on gaasi hulgi- ja jaemüügihinnad reguleeritud, kuid osa impordist ja kasutamata võimsusest müüakse börsil. 2014. aasta neljandas kvartalis oli gaasi hind börsil 26,2 eurot/MWh ja reguleeritud hind 36 eurot/MWh. 2013. aastal toimus vaid kolm protsenti kogu gaasiga kauplemisest börsil.

43 ACERi esitatud teabe alusel oli keskmine platvormihind 2014. aastal 24,8 eurot/MWh nendes seitsmes liikmesriigis, kus kauplemisplatvorm oli olemas. Ettevõtetevahelistes kaubalepingutes oli keskmine impordihind 2014. aastal 27 eurot (vt *Il lisa*). Kõige kõrgem ja madalam hind ettevõtetevahelise kauplemise lepingutes jäi vahemikku 22,1 ja 32,0 eurot/MWh (23,4 ja 27,8 eurot/MWh platvormi puhul). Ettevõtetevahelise kauplemise keskmise hinna arvutamisel võetakse arvesse 21-protsendilist tagasiulatuvat hinnaalandust Leedule, nagu näidatud **6. selgituses**.

69

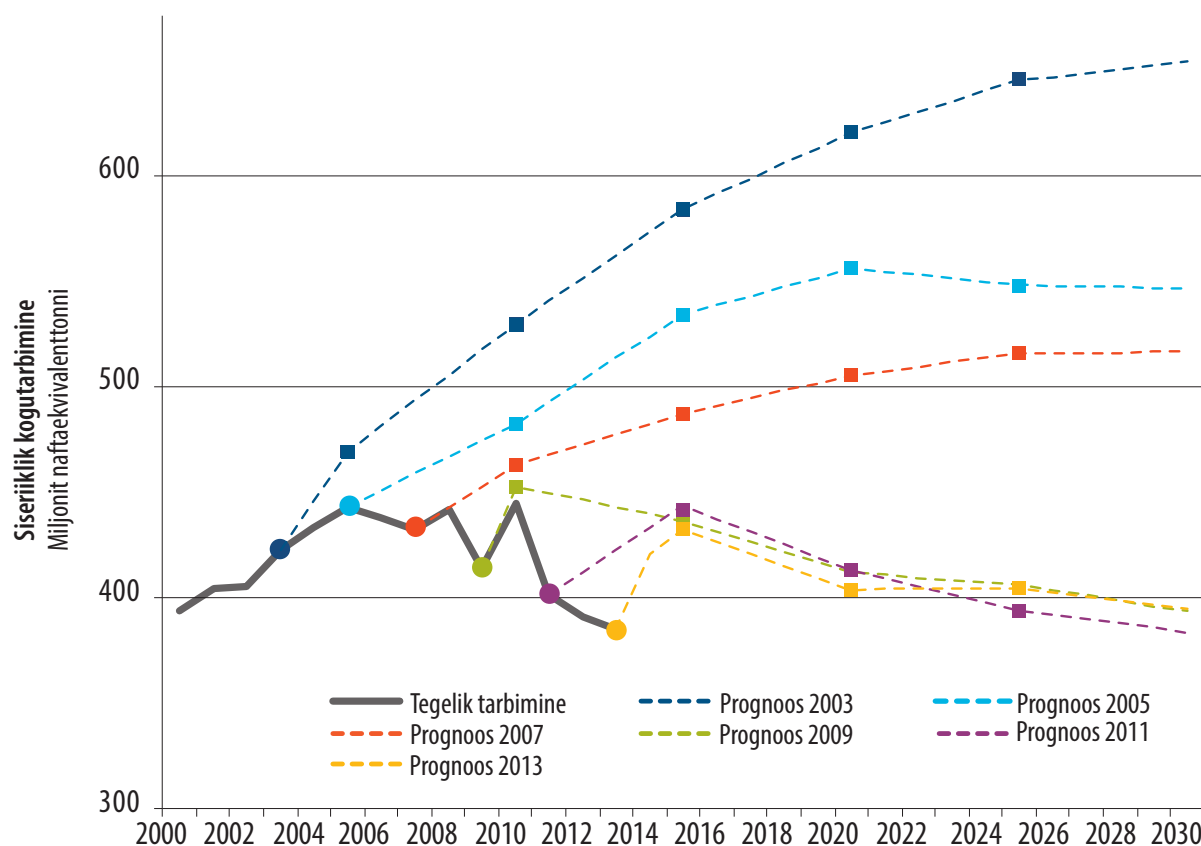
Kõik need tegurid tuleb võtta arvesse, sest gaasi tulevast nõudlust ELis on väga keeruline prognoosida. Ajavahemikul 2010–2013, nagu näha **joonisel 4**, langes gaasi kogunõudlus ELis 14%, ning isegi komisjoni enda prognooside kohaselt ei ole nõudluse suurenemine kuigi tõenäoline. Seetõttu on potentsiaalsed investorid investeeringulubaduste andmisel ettevaatlikud.

70

Komisjonil puuduvad sisemised ressursid ELi gaasinõudluse prognoosimiseks, mistõttu kasutab komisjon väliselt töövõtjalt tellitud prognoose (vt punkt 83). **Jooniselt 4** nähtub ka, et komisjon on ajavahemike gaasitarbimist järjepidevalt üle hinnanud ning peab kasutatavate prognooside osas usalduse taastama.

Joonis 4

Gaasitarbimine EU-27-s ajavahemikus 2010–2013 ja komisjoni prognoosid aastani 2030

Märkus: Kõik prognoosid hõlmavad EU-27 tarbimist viieaastaste perioodidena (2005, 2010, 2015 jne). Kõige uuemad Eurostati edastatud andmed gaasi tegeliku tarbimise kohta pärinevad aastast 2013.

Allikas: Euroopa Kontrollikoda Eurostati ja Euroopa Komisjoni ajavahemikul 2003–2013 kahe aasta tagant koostatavad energiaprognosid.

71

Gaasiturgude konkurentsivõimet on võimalik suurendada ka muul viisil, et turud oleksid täielikult toimivad, konkurentsivõimelised, kasutaksid platvormipõhiseid hindu ja tagaksid samas ka suurema energiavarustuse kindluse. Selleks tuleks tagada alternatiivne allikas, mis mõjutab teise gaasitarnija hinda. Veeldatud maagaasi terminal Leedus on näide sellest, kuidas mõjutada hindu, tagades samas alternatiivse varu olemasolu juhuks, kui Läänemere piirkonna gaasitrasside töös tekib häire (vt **6. selgitus**).

6. selgitus

„Independence“: veeldatud maagaasi terminal Klaipedas (Leedu)

Ujuv veeldatud maagaasi terminal „Independence“ paigaldati Klaipeda sadamasse novembris 2014. Tegemist on Norra omandis oleva terminallaevaga, mille Leedu rentis kümneks aastaks koos hilisema ostuõigusega. Terminali tarnemaht on 3,8 miljardit m³ gaasi aastas ja see on oluliselt suurendanud Leedu gaasivarustuse kindlust ning konkurentsi kogu piirkonna gaasitarnijate vahel.

Leedu reguleeriva asutuse kohaselt alandas teine Leedu gaasitarnija gaasi impordihinda 21% võrra 28,6 euro-ni/MWh, kui terminali ehituse peamine etapp 2014. aastal lõpetati (st isegi enne, kui terminal hakkas täisvõimsusel tööle).

© Hoegh LNG

Foto 1. Ujuva veeldatud maagaasi terminali „Independence“ saabumine Klaipeda sadamasse

Euroopa energiataristud ei ole üldiselt kavandatud täielikult integreeritud turgude jaoks ning seega ei taga need hetkel mõjusalt energiavarustuse kindlust

72

Sobiv taristu on energia siseturu toimimise seisukohast sama oluline kui turu struktuur ja mõjus reguleerimine. Aruande käesolevas osas:

- hinnatakse, kas ELi praegune energiataristu on kavandatud energia siseturu arendamiseks;
- hinnatakse, kas taristut arendatakse tervikliku vajaduste hindamise alusel;
- uuritakse, millist koostööd on vaja taristuprojektide rakendamiseks.

Taristud mitmes liikmesriigis ja liikmesriikide vahel ei ole veel sobivad energia siseturu jaoks

Ühe liikmesriigi energiataristu võib mõjutada teiste liikmesriikide energiaturge

73

Liikmesriigi energiataristu omadused võivad põhjustada piiranguid elektrienergia ja gaasi liikumises naaberliikmesriikide ja muude liikmesriikide vahel. Kontrollikoda leidis auditi käigus järgmised juhtumid:

- ebapiisav vastuvõtuvõime.** See probleem võib tekkida, kui liikmesriigi taristu võimsus on liiga väike, et võimaldada naaberriikidevahelist importi ja eksporti. Nii juhtub siis, kui riigi ülekandevõrgud on ülekoormatud või kui elektrivõrkude sagedus ei ole piisav või gaasisüsteemides puudub vaba võimsus ja/või surve. Vt näited **7. selgituses**;

7. selgitus

Näiteid riigi ülekandetaristu ebapiisavast läbilaskevõimest

Aastal 2000 kasutusse võetud **SwePol ühendus Poola ja Rootsi vahel**, mille installeeritud võimsus on 600 MW, ei tööta täisvõimsusel, kuigi kahe riigi elektrituru hulgimüügihinnad erinevad märkimisväärselt. Poola põhivõrguettevõtja sõnul ei ole Poola põhjaosa elektri ülekandetaristu piisava võimsusega, et sellist energiahulka vastu võtta ning riigi võrku jaotada. 2014. aasta jooksul varieerus turule pakutav võimsus vahemikus 273 MW kuni 424 MW, mis on oluliselt väiksem kui ühenduse maksimaalne võimsus.

Eestil on gaasiühendused kolmandate riikide ja Lätiga ning süsteemi surve tagatakse Läti pumbajaamade abil. Eesti ja Soome vahele kavandatakse uut veealust gaasitrassi. Selleks, et gaas selles liiguks, tuleb Eesti süsteemi survet suurendada, kas siis rajades Eestisse oma pumbajaam või suurendades Läti pumbajaama võimsust.

b) **ebapiisav siseriiklik maht energiatransiidiks.** Mõned liikmesriigid on saanud või eeldavasti saavad nn energia-transiidi koridorideks. Koridorid ühendavad liikmesriike, millel on suured energiavarud ja mis saaksid eksportida konkurentsivõimelise hinnaga gaasi ja elektrit, liikmesriikidega, mis saaksid sellest energiast kasu. Liikmesriikidevaheliseks

energiatransiidiks on vaja kodumaist nõudlust ületavat mahtu. Mõnel transiidiriigil sellist mahtu ei ole ning see võib tekitada võrgu ülekoormust, vt **8. selgitus**. Vastupidine probleem võib tekkida juhul, kui gaasitrassid on reserveeritud pikaajaliste transiidilepingutega ja neid ei saa liikmesriigi vajaduste katmiseks kasutada (vt punkt 111).

Energiatransiidiga seotud probleemid

Rootsi on transiidiriik Norra elektrile, mis liigub Soome, Taani, Saksamaale ja Poolasse. Rootsi on investeerinud ühendustesse, mis lihtsustavad elektri liikumist. Rootsi sisevõrgu ülekoormuse tõttu ei olnud elektri eksport Taani stabiilne. Taani esitas seetõttu Euroopa Komisjonile kaebuse, misjärel jagas Rootsi 2011. aastal oma elektrituru neljaks kauplemistsooniks. See aitab teha kindlaks ülekoormuse asukoha, mille järel sai võrku tugevdada.

Prantsusmaa peaks toimima gaasi transiidiriigina Ibeeria poolsaare ja ülejäänud Euroopa vahel. See ei ole aga praeguste turutingimuste, Lõuna-Prantsusmaa võrgu ülekoormuse ning Põhja- ja Lõuna-Prantsusmaa vahelise gaasivooga seotud probleemide tõttu võimalik.

Elektrisektoris tekitab probleeme vähene võrguühenduste arv Hispaania ja Prantsusmaa vahel. Lisaks aeglustab Hispaania ja Portugali liitumist energia siseturuga vajadus parandada siseelektrivõrgu süsteeme nii Hispaanias kui ka Prantsusmaal, sest muidu ei ole elektrit Ibeeria poolsaare ja Kesk-Euroopa vahel võimalik üle kanda.

Liikmesriikidevaheline piiriülene taristu on lünklik

74

Probleemid piiriüleste võrkudevaheliste ühenduste mahuga muutuvad seda selgemaks, mida suurem on nõudlus liikmesriikidevahelise energia-kaubanduse järele. ELi piiriülese taristu lünkade kohta ei ole tehtud üht terviklikku analüüsi (vt punkt 82). Kuigi selline strateegiline vajaduste hindamine puudub, on ELi tasandil olemas eesmärgid elektri- ja gaasivõrkude ühendamiseks.

75

Aastal 2002⁴⁴ määras Euroopa Ülemkogu **elektrivõrkude vastastikuse sidumise eesmärgiks 10%**⁴⁵. Mõnes liikmesriigis on siiski endiselt väga vähe elektrivõrkude ühendusi naaberriikidega või puuduvad need üldse. 2015. aasta juuni seisuga on 12 liikmesriigis võrkudevaheliste ühenduste mahu määr alla eesmärgiks seatud 10% (vt **tabel 5**). Nagu märgitud punktis 62, ei tähenda eesmärgiks seatud 10% saavutamine tingimata seda, et naaberliikmesriikides saavutatakse elektriturgude hindade lähenemine.

44 Eesistujariigi järeldused, Barcelona Euroopa Ülemkogu, 15. ja 16. märts 2002, dokument SN 100/1/02 REV.1

45 Vastastikuse sidumise määr arvutatakse võrreldes paigaldatud elektritootmisvõimsust liikmesriigi elektrivõrkude vaheliste ühenduste koguvõimsusega. On erinevaid tõlgendusi selle kohta, kas elektritootmist tuleks arvutada paigaldatud võimsuse või tegelikult kasutatava võimsuse alusel.

Tabel 5

ELi liikmesriikide elektrivõrkudevaheliste ühenduste määr aastal 2014

Elektrivõrkudevaheliste ühenduste määr on üle 10%		Elektrivõrkudevaheliste ühenduste määr on alla 10%	
Liikmesriik	%	Liikmesriik	%
Luksemburg	245	Iirimaa	9
Horvaatia	69	Itaalia	7
Sloveenia	65	Portugal	7
Slovakkia	61	Rumeenia	7
Taani	44	Ühendkuningriik	6
Soome	30	Eesti	4
Ungari	29	Läti	4
Austria	29	Leedu	4
Rootsi	26	Hispaania	3
Madalmaad	17	Poola	2
Belgia	17	Küpros	0
Tšehhi Vabariik	17	Malta	0
Bulgaaria	11		
Kreeka	11		
Saksamaa	10		
Prantsusmaa	10		

Märkus: kolm Balti riiki loetakse üheks piirkonnaks, kuigi eraldi võetuna täidavad nad 10% eesmärgi.

Allikas: komisjoni teatis Euroopa Parlamendile ja nõukogule elektrisüsteemide 10% ühendatuse eesmärgi saavutamise kohta.

76

Mõned liikmesriigid, nagu Küpros, on elektrienergia osas tõelised nn energiasaared, ning neile on elektrivõrgu ühenduste rajamine väga keeruline. Mõne liikmesriigi puhul on vastastikuse ühendamise määr madal, kuna nad piiravad võrguühenduste arendamist või kasutamist (vt **5. selgitus**).

77

N-1 valem gaasivõrgule⁴⁶ võeti kasutusele gaasivarustuse kindluse määrusega aastal 2010. Selle eesmärk on tagada, et kõikidel turgudel on olemas alternatiivsed gaasitarbijad. Eeskirja täitmise tähtajaks oli detsember 2014. Nõude liikmesriigipoolset täitmist hinnati, võrreldes kõige suurema gaasi sisendpunkti olulisust liikmesriigi kõigi teiste sisendpunktide olulisusega kokku. N-1 eeskirja on võimalik täita ka piirkondlikul tasandil, kui asjaomased liikmesriigid koostavad ühise riskihindamise ning ennetava tegevuskava ja hädaolukorra lahendamise kava. Komisjonile liikmesriikide poolt edastatud andmete alusel ei olnud 26-st oma gaasi sisendpunkti omavast liikmesriigist detsembriks 2014 N-1 eeskirja täitnud kuus liikmesriiki⁴⁷.

78

N-1 valem täitmiseks paigaldati osale olemasolevast gaasitrassist gaasi vastassuunas pumpamise võimalus. Kuuest auditiga hõlmatud liikmesriigist on neli⁴⁸ varustatud ühe või enama gaasivõrgu ühendusega, millel on vastassuunas pumpamise võimalus (gaas võib liikuda mõlemas suunas). Vastassuunas pumpamise võimalusel ei ole aga olnud peaaegu mingit mõju gaasiturgude toimimisele, sest see on kavandatud kasutamiseks peamiselt võrguvarustuse häirete puhul.

79

Sarnaselt elektrivõrku puudutavale 10-protsendilisele eesmärgile ei saa ka N-1 valem kasutada gaasitaristu vajaduste hindamiseks, sest kui alternatiivse gaasi sisendpunkti gaas pärineb samast kohalikust allikast kui suurima sisendpunkti gaas, ei suurenda see tingimata konkurentsi ning mõjutab energiavarustuse kindlust väga vähe. Näiteks Soomel ja Lätil on kummalgi mitu sisendpunkti, kuid tegelikkuses sõltuvad nad ühest gaasitarbijast, sest kõikide sisendpunktide gaas tuleb ühest riigist.

80

Gaasitaristu rajamine nõuab sageli märkimisväärset investeerimist, mistõttu ei ole majanduslikult mõttekas rajada trassiühendusi mitme tarnijaga (vt ka punktid 67 ja 69). Seega kaaluvad mõned liikmesriigid gaasitaristu arendamisel alternatiivsete lähenemiseviiside eeliseid, nagu veeldatud maagaasi terminalide paigaldamine. Veeldatud maagaasi terminalide projektid on kavandamisel või lõpetamisel muu hulgas Leedus (vt **6. selgitus**), Poolas, Eestis, Soomes, Rootsis ja Horvaatias.

81

Mõnes liikmesriigis kavandatakse sellegipoolest gaasisüsteemide laialtlevitavat arendamist, sh uue gaasitaristu rajamist kauplemisplatvormide loomiseks. Näiteks Bulgaaria ja Poola kavandavad kauplemisplatvormi loomist vaatamata kodumaise gaasitarbimise langusele⁴⁹.

- 46 N-1 valem kehtestati määrusega (EL) nr 994/2010 gaasivarustuse kindluse kohta, oktoober 2010. Eeskiri – mis põhineb elektrisektori näitel – kohustab neid liikmesriike, mis sõltuvad ühest imporditrassist, maa-alusest hoidlast või muud tüüpi olulisest taristust, tagama, et eriti külmal päeval ei teki nõudlust ka peamise imporditaristu rikke puhul.
- 47 Komisjoni talituste 16. oktoobri 2014. aasta töödokument SWD(2014) 325 final, „Report on the implementation of Regulation (EU) 994/2010 and its contribution to solidarity and preparedness for gas disruptions in the EU”. Nimetatud kuus liikmesriiki olid Rootsi, Leedu, Bulgaaria, Kreeka, Sloveenia ja Luksemburg. Nendest kolme puhul (Luksemburg, Sloveenia ja Rootsi) tehti erand vastavalt määruse artikli 6 lõikele 10.
- 48 Erandiks on Eesti ja Rootsi.
- 49 Bulgaaria statistikaameti kohaselt vähenes gaasitarbimine 3218 miljardilt kuupmeetritl aastal 2011 kuni 2840 miljardi kuupmeetriini aastal 2014.

Puudub üldine ELi tasandi vajaduste hindamine, mille alusel prioriseerida ELis energiataristutesse tehtavaid investeeringuid

Puudub ELi tasandi taristualaste vajaduste põhjalik hindamine

82

Tuleb teha ELi taristualaste vajaduste terviklik hindamine, mille põhjal teha otsuseid energia siseturu arengu, energiavarustuse kindluse ja muude ELi poliitiliste kohustuste kohta, mille puhul energiasektoril on oluline roll, eelkõige kliimameetmete osas. Hindamise raames saab teha kindlaks ELi energiataristute olulised investeerimisvajadused, nii et see on ka oluline vahend ELi ja muude olemasolevate piiratud vahendite mõistlikuks suunamiseks. Komisjon ei ole koostanud terviklikku kava, milles saaks ühendada ELi tasandi poliitilised meetmed pikaajalise kavaga energiaülekande taristu arendamiseks.

83

Tervikliku hindamise läbiviimiseks oleks kindlasti vaja üksikasjalikku turgude arendamise mudelit, mille abil saaks kirjeldada taristuga seotud vajaduste prognoose mitmesuguste poliitiliste ja turustsenaariumide alusel, sh ka mitmesugused nõudlusstenaariumid (vt punkt 70). Komisjonil ei ole praegu modelleerimisvahendit, samuti puudub sellisele vahendile juurdepääs ACERil. Siiani on komisjon kasutanud energiaturu modelleerimiseks välist ettevõtet, ACER omakorda tugineb ENTSOde mudelile.

84

Kuna ELi vahendite suunamine ei põhine vajaduste hindamisel, võidakse ELi eelarvest rahastada projekte, mis ei vasta tingimata prognoositud energianõudlusele, või mille kasu on energiavarustuse kindluse tagamise seisukohast piiratud. Klaipeda veeldatud maagaasi terminali võimsus (vt **6. selgitus**) on näiteks piisav, et katta kolme Balti riigi vähenev gaasinõudlus⁵⁰, kuid BEMIPi kava⁵¹ on lisatud täiendava piirkondliku veeldatud maagaasi terminali rajamine Läänemere idakaldale, kas Soome või Eestisse (vt **9. selgitus**), ning see on ka üks ühishuviprojektidest (vt **12. selgitus**).

Investeeringute kavandamise vahendid on piiratud

85

Tervikliku hindamise puudumisel on komisjon toetunud taristu kavandamisel järgmistele üksikasjalikele vahenditele:

- ühishuviprojektide loend (vt analüüsi punktis 103);
- kümneaastased võrgu arengukavad.

50 Eurostati andmete kohaselt on maagaasi nõudlus Eestis, Lätis ja Leedus kokku vähenenud 5,6 miljardilt kuupmeetrit 2010. aastal 4,6 miljardi kuupmeetriini 2014. aastal.

51 Soome ja Eesti peaminister kirjutasid 2014. aasta novembris alla kokkuleppele, mille kohaselt Soome ehitatakse suurem piirkondlik veeldatud maagaasi terminal ja Eestisse väiksem kohalikuks kasutamiseks. Kui Soome projekt ei edene ajakava kohaselt, võib Eestisse siiski ehitada piirkondliku terminali.

86

Kümneaastased võrgu arengukavad annavad küll ülevaate nii elektri kui ka gaasi põhivõrguettevõtjate kavandatud investeringutest, kuid ei anna täielikku pilti ELi poliitika ja turu arengu vajadustega seotud investeringutest, sest:

- kümneaastased võrgu arengukavad ei põhine üldisel ELi tasandi hindamisel, milles võetakse arvesse ELi poliitikaeesmärgid;
- arengukavade puhul ei võeta piisavalt arvesse eraettevõtete kavandatavaid investeringuid ja tulevast energiatootmist;
- riikide reguleerivad asutused ei osale piisavalt kümneaastaste võrgu arengukavade ettepanekute hindamisel;
- arengukavad ei ole alati kooskõlas energiataristut hõlmavate riiklike investeerimiskavadega. ACER leidis ENTSO-E kümneaastases võrgu arengukavas 51 projekti, mis ei sisaldunud riiklikus arengukavas⁵².

87

Komisjon tunnistab, et liikmesriikide teatised komisjonile seoses olemasolevate ja kavandatud elektriülekandevõimsusega ei ole sageli kooskõlas kümneaastaste võrgu arengukavadega. Komisjonil ei ole seega võimalik teha kindlaid järeldusi ega hinnata asjakohaselt edasisi lünki energiataristu ja selle suutlikkuse vahel nõudlust rahuldada⁵³. Kümneaastaste võrgu arengukavade täitmise üle teeb järelevalvet ACER, kes on samuti osutanud tähelepanu mitmesugustele kavadega seotud praktilistele probleemidele⁵⁴.

Piiriülese taristu rajamine nõuab naaberliikmesriikide vahelist koostööd

88

Toimiv piirkondlik koostöö ja ühine nägemus arenguvajadustest on piiriüleste taristuprojektide elluviimise eeldusteks. Tegelikuses on piiriüleste projektialgatustega seotud mitu probleemi, sh see, et emb-kumb pooltest ei pea projekti vajalikuks, vajalike ehituslubade saamine on keeruline ning energiataristu projektide võrdne rahastamine ja sageli suurte kulude jagamine osaliste vahel on komplitseeritud. ELis leiab siiski ka näiteid mõju-sast koostööst, mille abil on loodud soodne pinnas ühise taristu rajamiseks ja siseturu arenguks.

Energiasektoris on tekkimas piirkondlik koostöö

89

Energiavaldkonnas põhineb kahe või enama liikmesriigi vaheline piirkondlik koostöö kas poliitilistel või tehnilistel algatustel.

52 ACERi arvamus nr 8/2014.

53 Komisjoni töödokument „Investment Projects in Energy Infrastructure”, mis on lisatud teatisele Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ja Regioonide Komiteele: „Edusammud energia siseturu väljakujundamisel” (SWD(2014) 313 final, 13.10.2014, lk 4).

54 Arvamuses nr 16/2014 väljendas ACER muret seoses kümneaastaste võrgu arengukavadega, eelkõige seoses andmete piiratud kättesaadavuse, võrgu ülekandevõimsuse esitusviisi, kulutasuvusanalüüsi kasutamisega kõikide ülekandainvesteringute puhul ja piisava selguse puudumisega mõne investeringu kirjeldamisel.

90

Poliitiliste algatuste seas on heaks näiteks Läänemere energiaturu ühendamise tegevuskava (BEMIP), vt **9. selgitus**. Teine piirkondlik algatus on Kagu- ja Kesk-Euroopa energiafoorum. Taristu arendamiseks on võetud ka ühiseid poliitilisi kohustusi (nt Madridi deklaratsioon⁵⁵), tehtud piirkondlikke koostööalgatusi (nt CORESO⁵⁶) ning loodud energiavarustuse kindluse rühmi (nt Balti ja Soome gaasi koordineerimise rühm). Sellised rühmad luuakse enamasti komisjoni algatusel ning nende positsioon kindlustatakse liikmesriikidevaheliste kõrgetasemeliste poliitiliste lepingutega. Rühmade tegevus hõlmab mõnikord konkreetseid projektilepinguid, nagu näiteks hiljuti avatud Hispaania-Prantsusmaa elektriühendus (vt **10. selgitus** ja punkt 93).

91

Tehnilise koostöö algatused tehakse peamiselt CEERi⁵⁷ ja ACERi poolt. Näiteks võib tuua võrgueeskirjade arendamisega tegelevad töörühmad (vt ka **III lisa**). Rühmade toel võidakse luua ka uusi piirkondliku koostöö viise, nagu piirkondliku varustuskindluse koostööalgatused⁵⁸.

55 4. märtsil 2015 kirjutasid Euroopa Komisjoni president Jean-Claude Juncker, Prantsusmaa president François Hollande, Hispaania peaminister Mariano Rajoy ja Portugali peaminister Pedro Passos Coelho alla ühisdeklaratsioonile, milles lepiti kokku Ibeeria poolsaare ja ülejäänud Euroopa energiaturgude vaheliste ühenduste parandamise viisides.

56 CORESO (*Coordination of Electricity System Operators*, põhivõrguettevõtjate tegevuse kordineerimine) on esimene piirkondlik elektri tehnilise koordineerimise keskus, mis ühendab põhivõrguettevõtjad Prantsusmaalt, Belgiast, Saksamaalt, Itaaliast ja Ühendkuningriigist.

57 CEER – Euroopa energeetika-sektorit reguleerivate asutuste nõukogu: Brüsselis tegutsev valitsusväline organisatsioon, mille eesmärk on esindada riigi reguleerivate asutuste huve energia siseturu arendamisel.

58 Liikmesriikide organisatsioonide osalemine piirkondlikus koostöös varieerub suuresti. Rootsi reguleeriv asutus osales näiteks kõikides ACERi töörühmades ja varajase rakendamise algatustes. Rootsi elektri põhivõrguettevõtja osaleb ka mitmes piirkondliku koostöö algatuses ning võrgueeskirjade varajase rakendamise rühmas. Bulgaaria mõlemad põhivõrguettevõtjad seevastu ei osalenud auditi toimumise ajal mitte üheski piirkondliku koostöö ega varajase rakendamise rühmas.

Mis on Läänemere energiaturu ühendamise kava (BEMIP)?

Leedu, Poola, Läti, Taani, Eesti, Rootsi, Soome ja Saksamaa riigipead ning Euroopa Komisjoni president võtsid vastu **Läänemere energiaturu ühendamise tegevuskava (BEMIP)** 17. juunil 2009.

Kava eesmärk on Eesti, Läti ja Leedu integreerimine Euroopa energiaturuga, et nende riikide puhul ei oleks enam tegemist energiasaartega, ja liberaliseerida nende energiaturg, valmistamaks riigid ette ühise energia-börsiga liitumiseks. Kava hõlmab mitut taristuprojekti, nagu Põhjamere tuulepargid Taanis ja gaasivõrgu arendamine Eestis. EstLink2 elektrivõrkudevaheline ühendus Eesti ja Soome vahel, mis oli BEMIPi osa, ehitati valmis ELi toel ning on juba mõjutanud Eesti elektriturgu (vt **13. selgitus**).

BEMIP-kava rakendamine ei ole veel lõppenud. Näiteks Leedu gaasi ja elektri jaehindu reguleeritakse endiselt ning teatud taristuprojektid ei ole ellu viidud (nt piirkondlik Balti veeldatud maagaasi terminal, mis plaanitakse ehitada kas Soome või Eestisse).

92

Komisjon edendab taristualast koostööd liikmesriikide vahel ning püüab edendada BEMIPi head tava ka muudes piirkondades, nagu Kesk- ja Kagu-Euroopas ning Ibeeria poolsaarel. Ibeeria poolsaare puhul leppis Prantsusmaa, Portugali ja Hispaania kõrgem poliitiline juhtkond hiljuti kokku koostöö alustamises energia valdkonnas.

93

Ajavahemikul 2007–2013 määras komisjon ka neli koordinaatorit, kelle ülesandeks oli edendada liikmesriikidevaheliste lepingute sõlmimist piiriülese taristu konkreetsete elementide ehitamiseks⁵⁹. Prantsusmaa ja Hispaania vahelise energiavõrkude ühendamise edendamise koordinaatori töö hõlmas suhtlemist nii riigi kui ka kohalike otsustajate ja sidusrühmadega, ning tehnilisi lahendusi puudutavate vajaduste määratlemist. Tänu sellele käivitati elektrivõrkude ühendamise projekt, mis teostati seejärel ELi rahastamise toel⁶⁰ (vt **10. selgitus**).

Piiriülene kulude jaotus on keeruline

94

Piiriüleste energiaprojektide raames rajatakse taristu vähemalt kahte liikmesriiki. Selliste projektide ehituskulude jagamine on keeruline, sest projektis osalevad liikmesriigid tahavad olla kindlad, et tekkinud kulud saab katta eeldatava tulevikus saavutatava kasuga. Eelkõige esineb probleeme projektide puhul, milles osaleb enam kui kaks liikmesriiki ning mille puhul ei ole selge, kes ja kuidas neist saab eeldatavasti tulevikus kasu.

59 Teised koordinaatoriga projektid olid „Poola-Leedu ühendus”, „Nabucco” ja „Avamere tuuleenergia ühendused Taanis, Saksamaal ja Poolas”.

60 *Rapport du Coordonnateur Européen, Mario Monti, Projet d'Interet Européen EI 3, „Interconnexion électrique France - Espagne”,* Brüssel, september 2008.

Hispaania-Prantsusmaa elektrivõrkude ühendamise projekt

Prantsusmaa-Hispaania elektrivõrkude ühendamise projekt hõlmas 2000 MW kõrgepinge alalisvoolu ühenduse rajamist kahe riigi vahel. 64,5 km pikkusest kaablist on 33,5 km Prantsusmaal, 31 km Hispaanias ning see kulgeb läbi Püreneeide 8,5 km pikkuse tunneli kaudu.

Vajadus sellise ühenduse järele määratleti aastal 1978 ning tehnilised uuringud tehti ajavahemikus 1998–2006. ELi tasandi koordinaator edendas projekti ajavahemikus 2007-2008 ning otsus projekti kavandamise kohta tehti juunis 2008, mil Prantsusmaa ja Hispaania valitsus kirjutasid lepingule alla. Projektikulud jagati riikide vahel võrdselt ning toetust saadi ka ELilt. Ehitus algas septembris 2011 ning tehniline pool valmis detsembris 2014. Ühendus pidi hakkama tööle juunis 2015, kuid 30. juuni seisuga ei olnud see veel toimunud.

Projekti kogumaksumus oli 721 miljonit eurot, millest 225 miljonit eurot eraldas EEPR. Kaabli vedamine maa alt läbi Püreneeide suurendas kulusid kümnekordseks võrreldes maapealse kaabli hinnangulise maksumusega. Maa-alust kaablit peeti vajalikuks mitmel keskkonnaga seotud põhjusel ning see oli erandlikuks lahenduseks piirkonna erandlikele probleemidele. Ühenduse tõttu on Hispaania võrkude vastastikuse sidumise määr kahekordistunud – kolmelt protsendilt kuueni, ning Prantsusmaa oma 10 protsendilt 11-ni.

© RTE, Philippe Grollier

Foto 2. Kõrgepinge alalisvoolu ühenduskaabli paigaldamine tunnelis Püreneeide all

95

Piiriülene kulude jagamine liikmesriikide vahel on oluline ELi vahendite eraldamiseks Euroopa ühendamise rahastust. TEN-E määruses sätestatakse, et kulude jagamise üle liikmesriikide vahel teevad otsuse asjaomase liikmesriigi reguleerivad asutused. Kui liikmesriikide projektide elluvijad tahavad taotleda rahastamist Euroopa ühendamise rahastust, ent riikide reguleerivad asutused ei saa kuue kuu jooksul kokkuleppele, võivad nad juhtumi edastada ACERile, kes teeb ise otsuse (vt näidet **11. selgituses**). Sellel menetlusel on järgmised puudused:

- a) kokkuleppele jõudmine riikide reguleerivate asutustega ja lõpliku otsuse tegemine ACERis on aeganõudev ja võib võtta ligi aasta;
- b) mõned pooled on kasutatava meetodi suhtes kriitilised.

Lubade saamine võib olla keeruline ja põhjustada viivitusi**96**

Piiriüleste projektide puhul esineb sageli kohalike vastuseisu, sest usutakse, et need häirivad kohalikku tegevust ega too peaaegu üldse kasu kohalikule elanikkonnale. Sellises kontekstis on kohalike kavandamislubade saamise protsess sageli pikk ja keerukas. Põhivõrguettevõtjad ja reguleerivad asutused märkisidki selle taristuprojektide rakendamisel esinevate viivituste peamiseks põhjuseks. Komisjoni sõnul jäävad sellest tulenevate viivituste tõttu aastani 2020 rakendamata ligi 50% kaubanduslikult elujõulistest elektriprojektidest⁶¹.

61 2020 KOM(2010) 677.

Kulude jagamine LitPoli piiriülese ühenduse projekti puhul

Litpol projekt hõlmab elektrivõrkude vastastikust ühendamist Poola ja Leedu vahel, et vähendada kolme Balti riigi isoleeritust Euroopa Liidu energiaturust. Leedu reguleeriv asutus nõudis, et Rootsi peaks Leedu territooriumil tehtavate ehitustööde eest maksma 47 miljonit eurot, sest Leedu reguleeriva asutuse meelest läheb projektis saadav kasu Rootsile. Ei Rootsi reguleeriv asutus ega põhivõrguettevõtja ei nõustunud Leedu reguleeriva asutuse rahastusnõudega ning põhjendasid keeldumist ACERile, keda paluti asja üle otsus langetama. ACER nõustus Rootsi ja otsustas Euroopa ühendamise rahastust eraldatavat toetust silmas pidades, et Leedu on ainus projektist kasu saav riik ning Rootsi ei pea projekti rahastamises osalema. See otsus võimaldas Leedu põhivõrguettevõtjal taotleda rahastamist Euroopa ühendamise rahastust (vt **tabel 6**). Otsustusprotsessile kulus peaaegu terve aasta.

97

2013. aasta TEN-E määrusega püüti neid probleeme lahendada järgnevalt:

- a) lubade andmise menetluse maksimaalseks kogupikkuseks määrati 3,5 aastat;
- b) liikmesriigid pidid lihtsustama keskkonnalubade väljastamise menetlusi;
- c) liikmesriigid pidid novembriks 2013 määrama ühe keskse ametiasutuse, kes koondab kõik lubade andmise menetlused ja koordineerib neid. 2015. aasta juuni seisuga olid kõikides liikmesriikides loodud kesksed taotluspunktid ja kõigis peale ühe olid avaldatud käsiraamatud lubade andmise menetluste kohta⁶². Kesksed taotluspunktid on siiski veel liiga uued, et hinnata nende mõjusust.

98

Prantsuse-Hispaania elektrivõrkude ühendusega (vt **10. selgitus**) tegelnud koordinaator täheldas, et kõige paremini saab kohalike kogukondade vastupanu taristuprojektidele vähendada otse kohapeal toimuva teavitustöö abil, milles tuuakse esile täiendavate ühenduste eelised eelkõige tarbijatele. Parandades tarbijate teadlikkust energiaturu toimimise teemal, on võimalik edendada ka intelligentset tarbimiskäitumist ja hõlbustada selliste ühendusprojektide heakskiitmist tarbijate poolt.

ELi eelarvest energiataristule eraldatav rahaline toetus on vaid piiratud määral kaasa aidanud energia siseturu arendamisele ja energiavarustuse kindluse saavutamisele

99

Ajavahemikul 2007–2013 eraldati energiataristule mitme rahastamisvahendi kaudu ligi 3,7 miljardit eurot ning perioodiks 2014–2020 on kavandatud täiendavalt 7,35 miljardit eurot⁶³. Kuigi tegemist on suure summaga, hõlmab see kümneaastase võrgu arengukava andmetel vaid 5% taristuga seotud hinnangulisest investeerimisvajadusest. Seega tuleb kasutada olevad ELi vahendid suunata strateegiliste vajaduste hindamise alusel strateegiliselt kõige olulisematele projektidele (vt punkt 83).

62 Liikmesriikide poolt Euroopa Komisjonile esitatud andmete põhjal.

63 Summa ei sisalda potentsiaalseid tulevasi energiataristule eraldatavaid toetusi EFSIst, mis katab 16 miljardi suuruses summas ELi eelarvest antavaid tagatiseid.

ELil on energiataristu projektide toetamiseks mitu rahastamisvahendit, kuid ühelgi neist ei ole peamiseks eesmärgiks energia siseturg

Projektide ebapiisav prioriseerimine on vähendanud ELi poolt energiataristule eraldatud rahastamise mõjusust

100

Kuna ELi vahendid energiataristu rahastamiseks on piiratud, on oluline, et oleks võimalik ELis energiataristuse tehtavaid investeeringuid prioriseerida. Üldine ELi tasandi vajaduste hindamine küll puudub, kuid komisjon kasutab ELi eelarvest tehtavate investeeringute ja toetuskõlblike projektide määratlemiseks mitut konkreetsete projektide loetelu:

- TEN-E määruses esitatud ühishuvi- projektide loetelu;
- 2014. aasta energiavarustuse kindluse strateegias esitatud kriitiliste ühishuvi- projektide loetelu;

- loetelu projektidest, mis võivad saada toetust Euroopa majanduse elavdamise energeetikakavast (EEPR);
- loetelu projektidest, mis võivad saada toetust Euroopa Strateegiliste Investeeringute Fondist.

101

TEN-E määruses toodud ühishuvi- projektide loetelu koostati kahes etapis:

- a) algne ühishuvi- projektide loetelu koostati aastal 2006. See sisaldas 550 Euroopa ühishuvi- projekti kõigest tollastest liikmesriikidest, kuid ei hõlmanud selgeid suuniseid selle kohta, millised projektidest peaksid esmajärjekorras ELi toetust saama (vt **12. selgitus**);

Kuidas saab energiataristu projektist ühishuvi- projekt?

Ühishuvi- projektide mõiste on kasutuses alates üleeuroopalise transpordivõrgu programmist. Ühishuvi- projektide puhul peaksid lubade andmise menetlused olema kiiremad ja tõhusamad ning reguleerimine parem.

Praeguse TEN-E määruse raames määratletakse ühishuvi- projektid prioriteetsete koridoride kaupa. Ühishuvi- projektide loetelu koostatakse ENTSOde koostatud kümneaastaste võrgu arengukavade alusel. Loetelusse pääsemiseks peab projekt tooma olulist kasu vähemalt kahele liikmesriigile, edendama turgude integreerimist ja konkurentsi, parandama energiavarustuse kindlust ning vähendama süsinikdioksiidi heidet.

- b) 2013. aasta TEN-E määrusega⁶⁴ pandi paika raamistik energiataristu investeeringute prioriseerimiseks; selleks määratleti 12 prioriteetset koridori⁶⁵. Määrus sisaldas ka suuniseid ühishuviprojektide määratlemiseks ja rakendamiseks. Asjaomase määruse ühishuviprojektide loetelus oli 248 projekti, millest 132 olid seotud elektri- ja 107 gaasitaristuga⁶⁶. Määruse ühishuviprojektide loetelus on vähem projekte kui 2006. aasta loetelus. TEN-E määruse artikli 4 lõike 4 alusel ei ole komisjonil aga õigust projekte prioriteetsete koridoride alusel tähtsuse järjekorda panna;
- c) ühishuviprojekte ajakohastatakse iga kahe aasta tagant ja järgmine ajakohastamine toimub novembris 2015.

102

Aastal 2014 heaks kiidetud Euroopa energiavarustuse kindluse strateegia⁶⁷ raames koostati selle alusel loetelu, mis sisaldas 33 kriitiliseks ühishuviprojektiks liigitatud projekti. Neist 27 olid gaasiprojektid ja ainult kuus elektriprojektid. Projektide kogumaksumuseks hinnati ligi 17 miljardit eurot. Komisjon pidas neid projekte väga oluliseks energiavarustuse kindluse parandamiseks ning energiaturgude paremaks ühendamiseks lühikeses ja keskpikas perspektiivis.

103

Ükski loeteludest ei põhine selgel ja analüütilisel hindamisel selle kohta, millised projektid peaksid olema prioriteediks, et võimaldada ELil saavutada oma energiapoliitika eesmärgid (vt punkt 82). Selliste nimekirjade alusel ELi rahastamise üle otsuste tegemisega kaasneb riske, ning kui komisjon jätkab loetelude kasutamist investeerimisprioriteetide määratlemiseks, tuleks võtta arvesse järgmisi riske:

- a) loetelus võib olla nii palju projekte, et prioriteetsete projektide nimekirja koostamine ei ole enam mõttekas, kuna selles ei panda rõhku väikesele arvule projektidele, mis käsitlevad ELi kõige pakilisemaid vajadusi. Üleeuroopalise energiavõrgu ühishuviprojektide algne nimekiri sisaldas 550 projekti, pärast 2006. aastal toimunud läbivaatamist oli selles endiselt 248 projekti;
- b) kuna loetelud põhinevad liikmesriikide ettepanekutel, ei sisalda need tingimata projekte, mis on suunatud selgelt ELi tasandi vajadustele, vaid pigem võidakse sinna koguda projektid, mida liikmesriikide projektide elluvijad soovivad rahastada siseriiklikel põhjustel;
- c) mõned nimekirjas olevatest projektidest võivad olla juba käimas või isegi lõpetatud muudest riigi või eraallikatest saadud vahendite abil⁶⁸.

64 Määrus (EL) nr 347/2013.

65 Energiainfrastruktuuri prioriteetidid aastaks 2020 ja pärast seda, 2011, lk 14. Elekter: *Northern Seas offshore grid, North-South interconnections in Western Europe, North-South interconnections in Central Eastern and South Eastern Europe, Baltic Energy Market Interconnection Plan, Smart grids deployment, long-term Electricity highways*; Gaas: *North-South gas interconnections in Western Europe, North-South gas interconnections in Central Eastern and South Eastern Europe, Southern Gas Corridor, Baltic Energy Market Interconnection Plan*.

66 Ülejäänud üheksa projekti olid seitse naftaprojekti ja kaks aruka võrgu projekti.

67 COM(2014) 330 final, lk 10.

68 Oktoobris 2014 valmis Hispaanias Bescanó ja Santa Llogaia vahel 400 kV elektriliin, mis aitas kaasa Prantsusmaa ja Hispaania vaheliste elektrivõrkude sidumisele. Nimetatud projekt on endiselt nii ühishuviprojektide kui ka EFSI projektide nimekirjas.

Euroopa majanduse elavdamise energeetikakava (EPR), Euroopa ühendamise rahastu ning Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondid ei ole kavandatud energia siseturu parandamiseks

104

Euroopa majanduse elavdamise energeetikakava algne eesmärk oli rahastada hästi ettevalmistatud energiataristu projekte, mis edendaksid majanduskasvu lühikese ajaga. Seega ei olnud kava peamiseks eesmärgiks energia siseturu arendamine ega energiavarustuse kindluse suurendamine. Kõik liikmesriigid said mingil määral toetust energiataristu projektide rakendamiseks. Kava esialgset eesmärki, majanduskasvu edendamist lühikese ajaga, ei ole suudetud täita, sest:

- a) mõned toetatud projektidest ei olnud piisavalt hästi ettevalmistatud. Lõpetatud on 422 miljoni euro väärtuses projekte, mis moodustab 18,6% EPRi eraldatud toetusest (näiteks Nabucco gaasijuhe, ITGI-Poseidon gaasivõrgu ühendus, GALSI trass ja Rumeenia gaasi vastassuunavoo projektid);
- b) projektide teostamisel on esinenud märkimisväärseid viivitusi ning sellest tulenevalt oli EPRi toetustest 2015. aasta 28. veebruari seisuga välja makstud vaid 1,1 miljardit eurot. See moodustab 48% esialgsest eraldisest.

105

Euroopa ühendamise rahastu

eesmärk on toetada energiavaldkonnas ühishuviprojektide rakendamist. Euroopa ühendamise rahastust saab eraldada toetust ainult ühishuviprojektidele, mis ei ole kehtiva õigusraamistiku alusel majanduslikult elujõulised ja mis hõlmavad piiriüleste kulude jagamist. Rahastust eraldatakse projektikonkursside kaudu tagastamatut toetust ja muud liiki rahastamisvahendeid ehitustööde ja vajalike tehniliste uuringute jaoks.

106

Euroopa ühendamise rahastu kavandamise iseärasused piiravad selle võimalusi toetada energia siseturu arengut:

- a) komisjon saab rahastada vaid projekte, millele taotletakse rahastamist projektikonkursi kaudu. Seega on komisjonil piiratud võimalused suunata rahastamine konkreetsetele ühishuviprojektidele;
- b) kuna projekti hea ettevalmistus on toetuse eraldamisel oluline kriteerium, saavad tõenäolisemalt rahastust hästi ettevalmistatud projektid. Sellised projektid ei pruugi aga kuigivõrd edendada energia siseturu arengut;
- c) kuna energia siseturu rakendamise seis liikmesriigis ei ole üks projektide valikukriteeriumidest, on komisjonil vaid piiratud võimalus kasutada Euroopa ühendamise rahastut energia siseturuga seotud reformide edendamiseks.

107

Ajavahemikul 2007–2013 eraldati **Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondidest** elektri- ja gaasitaristu rahastamiseks ligi 1,3 miljardit eurot. Ajavahemikul 2014–2020 suurenes see summa ligi 2 miljardi euroni. Ajavahemikul 2007–2013 said toetust 11 liikmesriiki. Kõige suuremat toetust sai Poola, kellele eraldati 63% Euroopa struktuuri ja investeerimisfondide kogutoetusest energiataristule.

108

Suurem osa toetustest kasutati piirkondliku tasandi võrguühendusteks ning olemasoleva energiataristu ajakohastamiseks liikmesriikides. Osa rahast kasutati ka piiriüleste ühenduste rajamiseks, veeldatud maagaasi terminalide ehitamiseks ja maa-aluste gaasihoidlate jaoks. Ajavahemikul 2014–2020 plaanivad kuus liikmesriiki – Bulgaaria, Tšehhi Vabariik, Kreeka, Leedu, Poola ja Rumeenia – kasutada Euroopa struktuuri ja investeerimisfondide toetust energiataristu investeeringuteks.

109

Liikmesriigid võivad ise otsustada, millisele projektile toetus suunata. Komisjon kiidab heaks ainult suurprojektid⁶⁹. Liikmesriikidega partnerluslepingute ja rahastamisperioodi 2014–2020 rakenduskavade üle läbirääkimisi pidades oli komisjonil võimalus võtta üheks valikukriteeriumiks energia siseturu arenguga seotud tulemusnäitajad, aga komisjon otsustas seda mitte teha. Energiataristusse tehtavad investeeringud ei ole struktuuri- ja investeerimisfondide prioriteediks. ERFi, Ühtekuuluvusfondi ning Euroopa struktuuri ja investeerimisfondide koguinvesteeringutest nii perioodil 2007–2013 kui ka 2014–2020 moodustavad need vaid ligi 0,5%.

Mitme ELi kaasrahastatud energiataristu projekti mõju energia siseturule ei ole praegu veel tunda

110

Auditi raames vaadati läbi 15 ELi kaasrahastatud projekti. Nendest 10 olid gaasi- ja viis elektriprojektid (vt **tabel 6**). Kontrollikoda analüüsis projektide potentsiaalselt mõju energia siseturu toimimisele.

69 Säästva transpordi edendamise ja tähtsate võrgutaristute kitsaskohtade kõrvaldamise valdkondliku eesmärgi alla liigitatavad energiataristu investeerimisprojektid, mille toetuskõlblikud projektikulud ületavad 75 miljonit eurot; teiste ESIFi energiataristu investeeringute puhul (üldiselt neid käesolevas aruandes ei käsitleta) on alampiiriks 50 miljonit eurot.

111

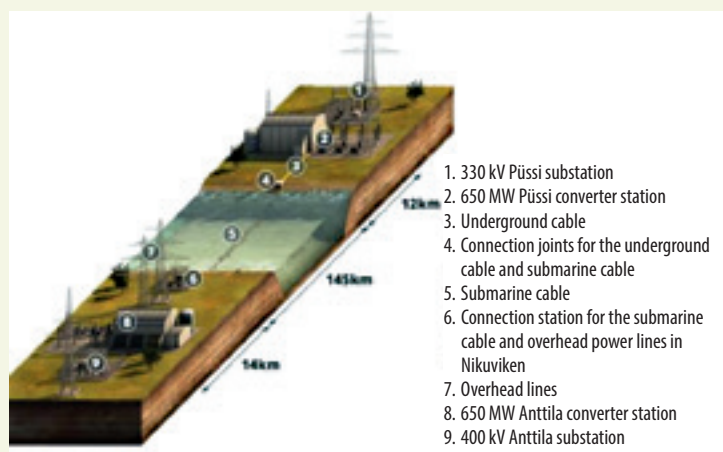
Nendest projektidest oli 2015. aasta juuli seisuga:

- üks mõjutanud oluliselt energia siseturgu – **EstLink 2** elektrivõrkude ühendamise projekti Soome ja Eesti vahel, mis viidi lõpule ja on täies mahus toimiv (vt **13. selgitus**).
- teine oluline projekt, mis on lõpule viidud ja kasutusele võetud, on **Prantsusmaa-Hispaania elektrivõrkude ühendamine** (vt ka **10. selgitus**).

13. selgitus

EstLink 2 projekt muutis piirkonna elektriturgu

EstLink 2 sai EEPRilt 100 miljonit eurot. Projekti eesmärk oli rajada teine Eesti ja Soome vaheline elektrivõrkude ühendus ülekandevõimsusega 650 MW. Projekt on siiani olnud edukas, tehnilistest ja muudest probleemidest hoolimata on tööd lõpetatud ja ühendus toimib. Projekti mõju elektriturule on positiivne, eelkõige Eestis, kus hindade kõikumist esineb vähem ning hinnad on Soome omadele lähemal.

Tabel 6

Auditi käigus läbi vaadatud projektide nimekiri

	Projekt	Seis (juuni 2015)	Liikmesriigid	Projekti maksumus (miljonites eurodes)	ELi kaasrahas- tamine (miljonites eurodes)	ELi rahastamis- vahend
Gaas	Bulgaaria-Kreeka ühenduskaabel	Kavandatud 2018	Bulgaaria, Kreeka	220	45	EEPR
	Bulgaaria ja Rumeenia ühenduskaabel	Kavandatud 2015	Bulgaaria, Rumeenia	24	9	EEPR
	Nabucco torujuhe	Lõpetatud	Austria, Ungari, Bulgaaria, Saksamaa, Rumeenia	7900 (kavandatud)	200 (eraldatud)	EEPR
	Läti-Leedu ühenduskaabel	Valminud 2013	Leedu, Läti	33	13	EEPR
	Jurbarkas-Klaipeda torujuhe	Valminud 2013	Leedu	46	21	ESIF
	Klaipeda-Kiemenai mahu suurendamine	Poleli	Leedu	64	28	CEF
	Swinuojskie veeldatud maagaasi terminal	Kavandatud 2015 Poola	Poola	657	55 199	EEPR ESIF
	Gustorzyn-Odolanow torujuhe	Valminud 2014	Poola	102	49	ESIF
	GIPL ühenduskaabel	Poleli	Poola, Leedu	558	306	CEF
	Prantsuse-Hispaania torujuhe	Valminud 2012	Prantsusmaa, Hispaania	617	45	EEPR
Kokku				2321	970	
Elektrienergia	Prantsusmaa-Hispaania ühenduskaabel	Võeti kasutusele 2015	Portugal, Hispaania	721	225	EEPR
	Portugali ja Hispaania ühenduse tugevdamine	Võeti kasutusele 2015	Portugal, Hispaania	136	46	EEPR
	EstLink 2 ühenduskaabel	Võeti kasutusele 2014	Eesti, Soome	320	100	EEPR
	NordBalt ühenduskaabel	Kavandatud 2015	Rootsi, Leedu	366	175	EEPR
	LitPol ühenduskaabel	Kavandatud 2015	Poola	528	207 2	ESIF TEN-E:
			Leedu	132	2	TEN-E:
					58	Euroopa ühendamise rahastu (taotlus)
Vahesumma				1543	815	
Kokku				3864	1785	

112

Muud projektid ei ole veel energia siseturule sama suurt mõju avaldanud, sest

- a) üks kümnest gaasiprojektist laiendab turu võimalusi – **GIPL** projekt Poola ja Leedu vahel, mis võimaldab gaasiga kaubelda riikide vahel, millel hetkel puuduvad võrkudevahelised ühendused. Ülejäänud üheksa projekti puhul keskenduti peamiselt olemasoleva võimsuse suurendamisele või vahetult energiavarustuse kindluse probleemide lahendamisele;
- b) 15-st projektist on lõpetatud viis. Mida rutem projektid lõpule viiakse ja toimima hakkavad, seda suurem on nende mõju siseturule. Kui projektid ei olnud rahastamisotsuste tegemise ajal veel täielikult ette valmistatud, võib nende lõpetamine võtta kavandatust kauem. Tuleb siiski märkida, et suuremahulised taristuprojektid on tehniliselt keerukad ning kavandatud tööd võtavad sageli eeldatust kauem aega (osaliselt võib see olla põhjustatud ettenägematutest asjaoludest) (vt näide **14. selgituses**).

NordBalt projekt

NordBalt projekt hõlmab Rootsi ja Leedu elektrivõrkude ühendamist. Projektil on potentsiaalselt oluline mõju BEMIP-kava raames koostööd tegevate liikmesriikide elektrituru toimimisele, sest see võib suurendada kauplemit Põhjamaade ja Balti riikide ühisel elektribörsil. Elektriabli paigaldamine Läänemerre osutus keeruliseks protsessiks ning projekt plaanitakse lõpetada alles 2016. aasta juuni lõpuks, kuus ja pool aastat pärast seda, kui projekt lisati EEPRist rahastatavate projektide loetelusse.

Foto 3. NordBalt konverterjaam Klaipėdas (Leedu)

- c) elektrivõrkudevaheliste ühenduste potentsiaal energia liikumise lihtsustamiseks naaberturgude vahel sõltub liikmesriikide energia-ülekandevõimsusest (vt punkt 73). Sellega seotud probleeme leiti auditi raames kontrollitud projektidest kahe puhul (vt **15. selgitus**).
- d) kahe gaasivõrkude ühendamise projekti tõhusus on tõenäoliselt piiratud, sest need hõlmavad uue ülekandevõimsuse rajamist lisaks olemasolevale (vt näited **16. selgituses**).

15. selgitus

Näiteid võrkudevahelistest ühendustest, mida kodumaised võrgud ei toeta

LitPol projekt hõlmab Leedu ja Poola vahelist elektrivõrkude ühenduse rajamist, et vähendada kolme Balti riigi isoleeritust Euroopa Liidu energiaturust. Võimalus kasutada seda Poolas toodetud elektri importimiseks Leetu on aga piiratud, sest Poola tootmisvõimsus Leedu piiri ääres ei ole piisav ja piirkonnas on vähe ühendusi Poola selliste piirkondadega, mille elektritootmisvõimsus on suurem. Kahesuunaline energivoog saab võimalikuks ainult siis, kui Poola võrku täiustada, aga seda ei plaanita teha enne aastat 2020.

Bulgaaria-Rumeenia gaasivõrkudevaheline ühendus võimaldab transportida Rumeeniast Bulgaariasse 1,3 miljonit kuupmeetrit veeldatud maagaasi päevas. Praegustel tingimustel on aga Rumeenia gaasivõrgu surve nii madal, et see ei võimalda sellise gaasihulga transportimist. Ungarisse ja sealt välja transporditava gaasi puhul oleks samasugune probleem. Rumeenia gaasi ülekandevõrku on vaja teha täiendavaid investeeringuid, et ühendada riigisisene ülekandevõrk Rumeeniat läbiva transiitgaasitrassiga. Rumeenia peaks ka tühistama sellist gaasiekspordi keelava riikliku seaduse.

16. selgitus

Uute gaasitrasside rajamine lisaks olemasolevatele

Gaasivõrkude ühendamise projektid Rumeenia, Bulgaaria ja Kreeka vahel hõlmavad uute gaasitrasside rajamist lisaks olemasolevatele. Põhjuseks on see, et Rumeenia ja Bulgaaria kaudu Kreekasse suunduva gaasi-ülekandevõrgu võimsus on reserveeritud kolmanda riigi varustaja poolt pikaajalise lepingu alusel.

113

ELi eesmärki arendada energia siseturg välja aastaks 2014 ei täidetud. Euroopa energiataristu ei ole üldiselt kavandatud täielikult integreeritud turgude jaoks ning seega ei taga see hetkel mõjusalt energiavarustuse kindlust. ELi eelarvest eraldatav rahaline toetus energiataristu vallas on vaid piiratud määral kaasa aidanud energia siseturu arendamisele ja energiavarustuse kindluse saavutamisele (vt punkt 27).

ELi eesmärki arendada energia siseturg välja aastaks 2014 ei täidetud

114

Alates aastast 2007 on energia siseturg olnud ELi energiapoliitika kujundamise keskmeks. 2009. aastal vastu võetud kolmas energiapakett nägi ette elektri- ja gaasiturgu käsitlevate direktiivide ülevõtmise 3. märtsiks 2011. Seatud eesmärki sellel aastal aga ei saavutatud. 2011. aastal kinnitas nõukogu pühendumist energia siseturule, märkides, et siseturg tuleks täielikult välja kujundada 2014. aastaks. Ka seda hilisemat eesmärki ei saavutatud, kuna tekkis probleeme (vt punkt 29).

115

Analüüsist selgus, et läheb veel palju aega, enne kui kolmanda energia-paketi võib liikmesriikides täielikult rakendatuks lugeda. Komisjoni järelevalve paketi sätete rakendamise üle liikmesriikides kestab endiselt, kuigi 2014. aastaks seatud tähtaeg on juba möödas (vt punktid 30–33).

1. soovitus. Vastavuskontrollide lõpule viimine

Kuna energia siseturg ei ole veel täielikult välja arendatud, peab komisjon 2016. aasta lõpuks viima lõpule hindamised ning vajaduse korral algatama rikkumismenetlused liikmesriikide vastu.

116

Riikide reguleerivatel asutustel ELis on endiselt probleeme seoses nende iseseisvuse ja vabadusega teha otsuseid tuginedes oma professionaalsusele. Kõikidel reguleerivatel asutustel ei ole piisavalt vahendeid neile määratud ülesannete täitmiseks, sh ELi tasandil koostöö tegemiseks ACERiga. ACERil puuduvad aga volitused sundida liikmesriikide reguleerivaid asutusi esitama asjaomaseid energiaturgu puudutavaid andmeid (punktid 35 ja 36).

2. soovitus. Riikide reguleerivad asutused ja ACER

- a) Liikmesriigid peaksid tagama, et nende reguleerivad asutused on sõltumatud ja nende tegevusele ei kohaldata piiranguid. Reguleerivatel asutustel peab olema piisavalt ressursse oma tegevuseks, sh tuleb neil võimaldada täiel määral osaleda ELi tasandi koostöötegevustes.
- b) Komisjon peab tagama, et ACERil on vajalikud volitused, et saada liikmesriikide reguleerivatelt asutustelt vajalikku teavet talle määratud ülesannete täitmiseks.

117

Energia siseturu edasist arengut võivad takistada ka liikmesriikidevahelised olulised erinevused energiaturgude korraldamisel. Energiaturgudele eksisteerib endiselt 28 erinevat riiklikku õigusraamistikku, ja seega on ühtse energia siseturu asemel pigem eri kohalike, riiklike ja piirkondlike turgude kogum. Eraldamise ja muude meetmete eesmärk oli luua energia siseturule regulatiivsed tingimused, kuid sellegipoolest ei ole alati tekkinud liberaliseeritud ja konkurentsipõhist turgu. ELi energia siseturu arendamine nii, et leitakse praktilised lahendused eelmainitud turgude koostööks on endiselt suur probleem. Põhjuseks on asjaolu, et ELis kasutatakse endiselt eri kauplemiss mehhanisme ning energiaturgu mõjutatakse mitmesuguste sekkumistega (punktid 39 ja 43–46).

3. soovitus. Läbipaistev kauplemine

Komisjon peaks edendama läbipaistvate kauplemiss mehhanismide laialdast väljatöötamist nii gaasi kui ka elektri puhul. See peaks hõlmama ka energia-börside rajamist liikmesriikides, kus seda praegu ei ole või kus domineerib ettevõtetevaheline kauplemine.

118

Võrgueeskirjad on tehnilised eeskirjad, mille alusel toimub koostalitlus ELi elektri ja gaasi ülekandesüsteemide vahel. Eeskirjades on esitatud ühised tehnilised standardid, mis peaksid tagama takistamatu piiriülese energia-kauplemise. Gaasivõrgu eeskirjade osas on viimasel ajal edusamme tehtud, kuid elektrivõrgu eeskirjadest ei ole veel ühtegi komiteemenetluse abil lõplikult heaks kiidetud. Mõned võrgueeskirjad võetakse varajast rakendamist hõlmavate piirkondlike algatuste raames liikmesriikides kasutusele enne, kui need on lõplikult heaks kiidetud (punktid 47–51).

4. soovitus. Võrgueeskirjade heakskiitmine ja rakendamine

Komisjon peaks kiirendama komiteemenetlust, et tagada elektrivõrgu eeskirjade heakskiitmine 2015. aasta lõpuks. Komisjon peaks ka julgustama ACERit ja ENTSOsid ning toetama piirkondlike koostööalgatuste raames liikmesriikidepoolset võrgueeskirjade varajast rakendamist.

119

Edusammudele vaatamata ei ole energia siseturu täielikku positiivset mõju hindadele veel saavutatud ning liikmesriikide energiahindadevahelised erinevused on endiselt suured.

120

Elektri hulгимүүгihinnad ei ole ELis lähenenud ning isegi mõne naaberliikmesriigi vahel on hinnaerinevused märkimisväärsed. Piiriülese energiaga kauplemise edendamiseks määras EL liikmesriikide võrkudevaheliste ühenduste mahuks vähemalt 10% installeeritud tootmisvõimsusest. Eesmärk ei ole aga asjakohane, sest see on suunatud pigem taristu arengule ega põhine hindade lähendamise poole püüdleva nõudluse dünaamikal (vt punktid 59–64).

121

Isegi kui praegune kauplemisplatvormipõhine kauplemisel põhinev gaasituru korralduse mudel rakendatakse, oleks sel vaid piiratud mõju gaasi keskmisele hulгимүүгihinnale. Olu-liste gaasitrasside rajamine kogu ELis eesmärgiga edendada konkurentsivõimelist platvormipõhist kauplemist kogu Euroopas, nõuaks suuri investeringuid. Mõnel juhul ei oleks see aga majanduslikult mõttekas. Gaasituru konkurentsivõimet saab suurendada ka muul moel, näiteks rajades strateegilise asukohaga veeldatud maagaasi terminale, mis teenindaksid ühe või mitme riigi turgu (punktid 65–71).

Järeldused ja soovitus

5. soovitus. Elektri ja gaasi turu ning taristute arengumudelid

Komisjon peaks:

- kaaluma **elektrivõrkude** ühendamise eesmärkide püstitamist pigem turuvajaduste kui kindlaks määratud riikliku tootmisvõimsuse alusel;
- hindama uuesti **gaasitur**u korralduse mudeli potentsiaalseid kulusid ja kasu ning ebakindla nõudluse valguses kaaluma, kas laiaulatuslikule gaasitrasside rajamisele on alternatiive (nagu strateegilise asukohaga veeldatud maagaasi terminalide rajamine; need teenindaksid enam kui ühe riigi turgu, kasutades selleks energia siseturule sobivaid lahendusi). See peaks põhinema ELi tasandi vajaduste põhjalikul hindamisel (vt **7. soovitus**).

Euroopa energiataristu ei ole üldiselt kavandatud täielikult integreeritud turgude jaoks ning seega ei taga see hetkel mõjusalt energiavarustuse kindlust

122

Liikmesriikide ja nende vahelised taristud ei ole veel sobivad energia siseturu jaoks. Praktikas võib mõne liikmesriigi taristu ebapiisav võimsus takistada potentsiaalset importi ja eksporti ning liikmesriigi võimalusi toimida transiidiriigina. Lünki esineb ka liikmesriikide vahelises piiriüleses gaasi- ja elektri ülekandetaristus (punktid 73–81).

6. soovitus. Olemasoleva taristu optimaalne kasutamine

Komisjon peaks:

- tegema kindlaks piiriülese energiataristu, mida ei kasutata täies mahus energia siseturu toetamiseks, kas siis seetõttu, et see on seotud pikaajaliste kahepoolsete lepingutega, mis ei võimalda kolmandate poolte osalemist, või kuna ei kasutata selle tehnilisi võimalusi (nt gaasi vastassuunas pumpamise võimalust);
- tegema koostööd liikmesriikide sidusrühmadega, et parandada sellise taristu pideva kasutuse ulatust, mis tooks kasu energia siseturule;
- uurima, kas piirkondlike põhivõrguettevõtjate abil saaks edendada piiriülest energiamüüki ja tõhustada selle haldamist, kasutades maksimaalselt ära olemasolevat taristut.

123

Vaja on ELi tasandi energiataristu vajaduste põhjalikku hindamist, mille alusel teha otsused energia siseturu arengu ja energiavarustuse kindluse kohta (punkt 82). Energiavaldkonda on ELis vaja teha suuri investeeringuid ning selline terviklik analüüs on oluline vahend ELi ja muude vahendite suunamiseks (punktid 82, 84 ja 99). Komisjon kasutab hetkel kavandamisvahenditena ühishuviprojektide nimekirju ja kümneaastaseid võrgu arengukavu, millel on aga küllalt suured piirangud (punktid 85–87). Komisjonil puudub ka põhjalik turuarendusmudel, millest oleks abi vajaduste hindamisel (punkt 83).

7. soovitus. ELi tasandil taristu vajaduste põhjaliku hindamise koostamine

Komisjon peaks:

- a) koostama ELi tasandi energiataristute vajaduste põhjaliku hindamise, mille alusel energia siseturgu arendada. Hindamisele tuginedes koostatakse muud dokumendid, nagu 10-aastased võrgu arengukavad;
- b) tagama vajaduste hindamiseks komisjonis või ACERis piisava suutlikkuse, et kujundada energiaturge näiteks nõudluse prognooside alusel;
- c) tegema koostööd ENTSO-E ja ENTSO-G-ga, et vajaduste hindamist võetaks arvesse ELi tasandil energia siseturuga seotud taristu kavandamisel ja 10-aastasest võrgu arengukavas.

124

Piiriülese taristu rajamine nõuab naaberliikmesriikide vahelist koostööd. Selles kontekstis võib kulude jaotus ja kavandamislubade saamine keerukaks osutuda. Mitmel pool ELis on saadud häid kogemusi energiavaldkonna piirkondliku koostöö vallas nii poliitiliste kui tehniliste algatuste näol. Mõned komisjoni koordineerimisalgatused on andnud positiivseid tulemusi (punktid 88–93).

ELi eelarvest energiataristule eraldatav rahaline toetus on vaid piiratud määral kaasa aidanud energia siseturgu arendamisele ja energiavarustuse kindluse saavutamisele

125

Projektide ebapiisav prioriseerimine on vähendanud ELi poolt energiataristutele eraldatud rahastamise mõjusust. Komisjon kasutab ELi eelarvest tehtavate investeeringute ja toetuskõlblike projektide määratlemiseks konkreetsete projektide loetelusid. Komisjon ei ole aga koostanud neid nimekirju ELi tasandi taristu arendamise vajaduste põhjaliku hindamise alusel. Seetõttu ei ole nimekirjadest kasu investeeringute prioriseerimisel ja ELi vahendite suunamisel (punktid 100–103).

8. soovitus. Ühishuviprojektide nimekirja kasutamise parandamine

Põhjaliku ELi tasandi energiataristu vajaduste hindamise valguses peaks komisjon täiustama oma kavandamis-meetmeid, eelkõige ühishuviprojektide prioriseerimist ja rahastamist (vt **7. soovitus**).

126

Peamised ELi rahastamisvahendid energiataristu projektide rahastamiseks on EEPR, Euroopa ühendamise rahastu ning Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondid, mis ei ole kavandatud energia siseturu parandamiseks. See ilmneb ka nende rakendusviisist. Euroopa ühendamise rahastu ei ole seotud turu reformidega ning energiaturu arengut käsitlevad tingimused ei ole lisatud perioodi 2014–2020 Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondide partnerluslepingutesse (punktid 104–109).

9. soovitus. Energia siseturu asjakohane ja pidev toimimine kui valikukriteerium Euroopa energiataristu projektide rahastamiseks

Komisjon peaks tegema seadusandlikke ettepanekuid selle kohta, kuidas liikmesriigid peaksid rahastamiseks valima energiataristu projekte, et tagada energiaturgude asjakohane ja pidev toimimine.

127

Mõned ELi rahastatud energiataristu projektid on avaldanud positiivset mõju energiaturule ja energiavarustuse kindlusele. Paljude projektide mõju on aga siiani olnud piiratud. Põhjuseks on asjaolu, et projektides ei ole alati pandud rõhku energia siseturu arenguvajadustele, vaid vähesed projektid on viidud lõpule ja kasutusele võetud, mõne projekti puhul on kasutuselevõttu takistanud naaberliikmesriikide võimsusprobleemid, ning mõni projekt on olnud piiratud tõhususega, sest olemasoleva taristu kõrvale püüti rajada täiendavat taristut (punktid 110–1112).

II auditikoda, mida juhib kontrollikoja liige Henri GRETHEN, võttis käesoleva aruande vastu 21. oktoobri 2015. aasta koosolekul Luxembourgis.

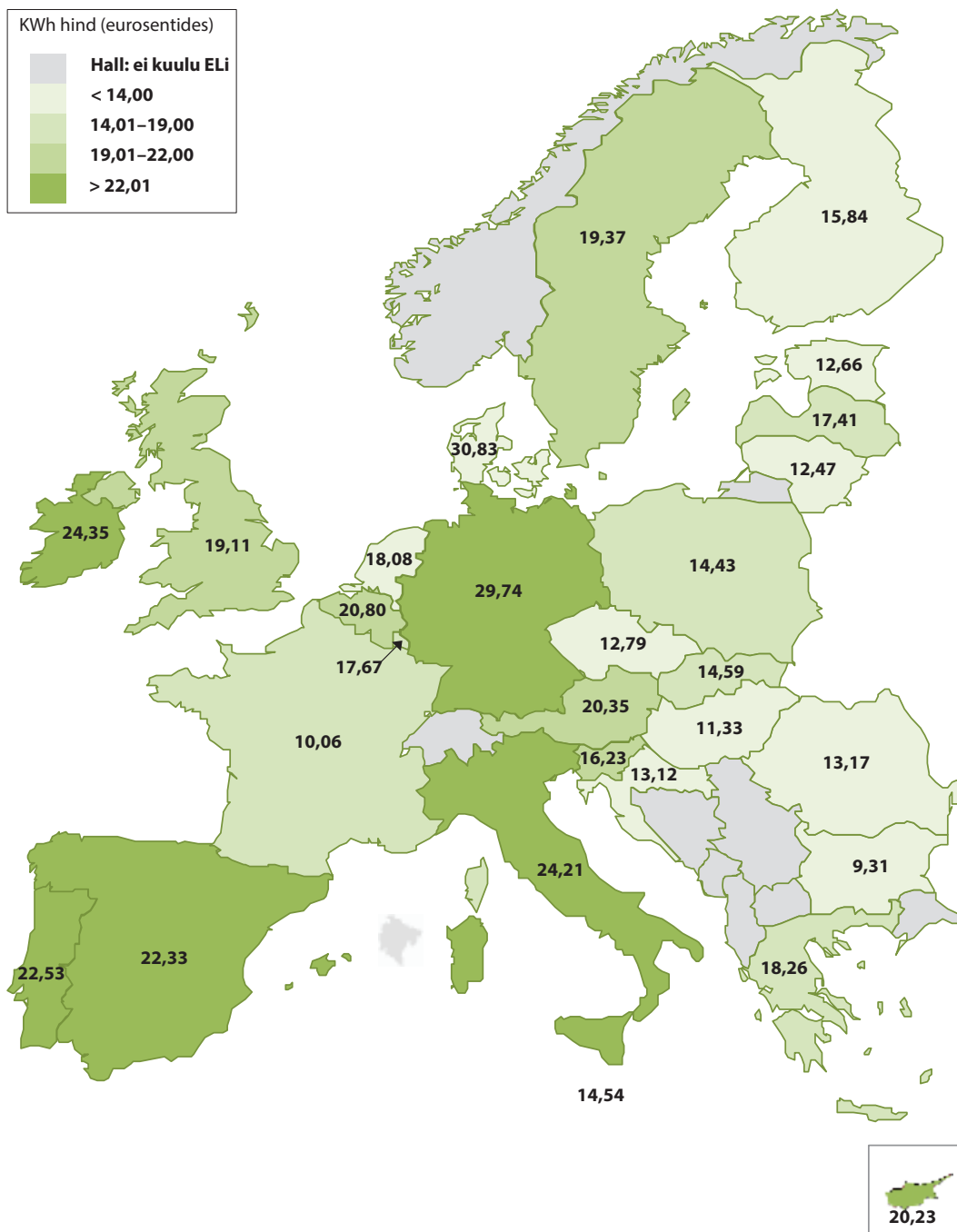
Kontrollikoja nimel

president

Vítor Manuel da SILVA CALDEIRA

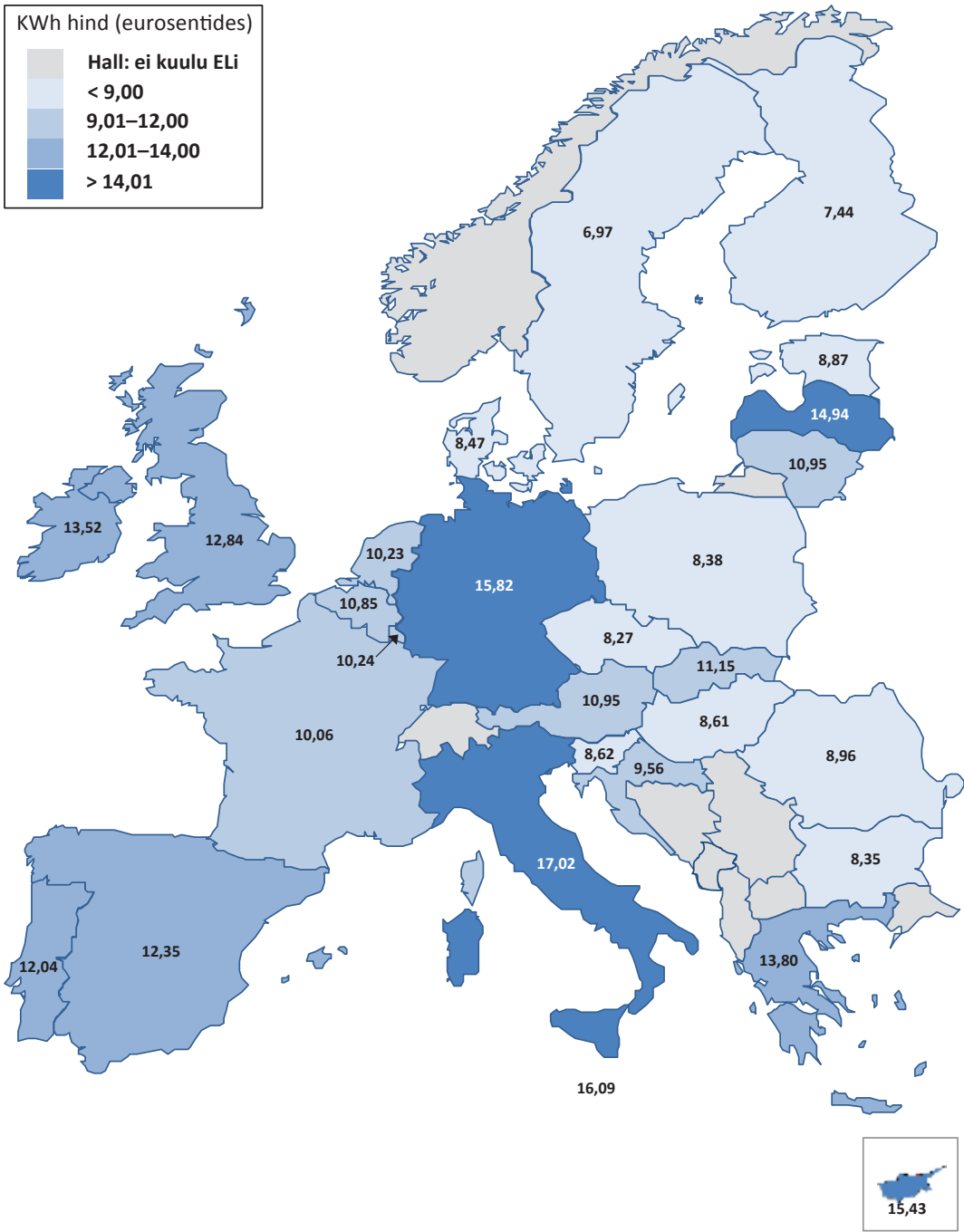
a) Elektri keskmine jaehind koos maksudega kodumajapidamiste tarbijatele 2015. aasta 1. kvartalis: euro senti/KWh

Märkus: Tarbijahindade taskukohasus on eraldiseisev teema, mida käsitledes tuleks võtta arvesse igas liikmesriigis kasutada olev netotulu. Nagu märgitud punktis 23, ei käsitletud käesolevas aruandes kütteostuvõimetust.

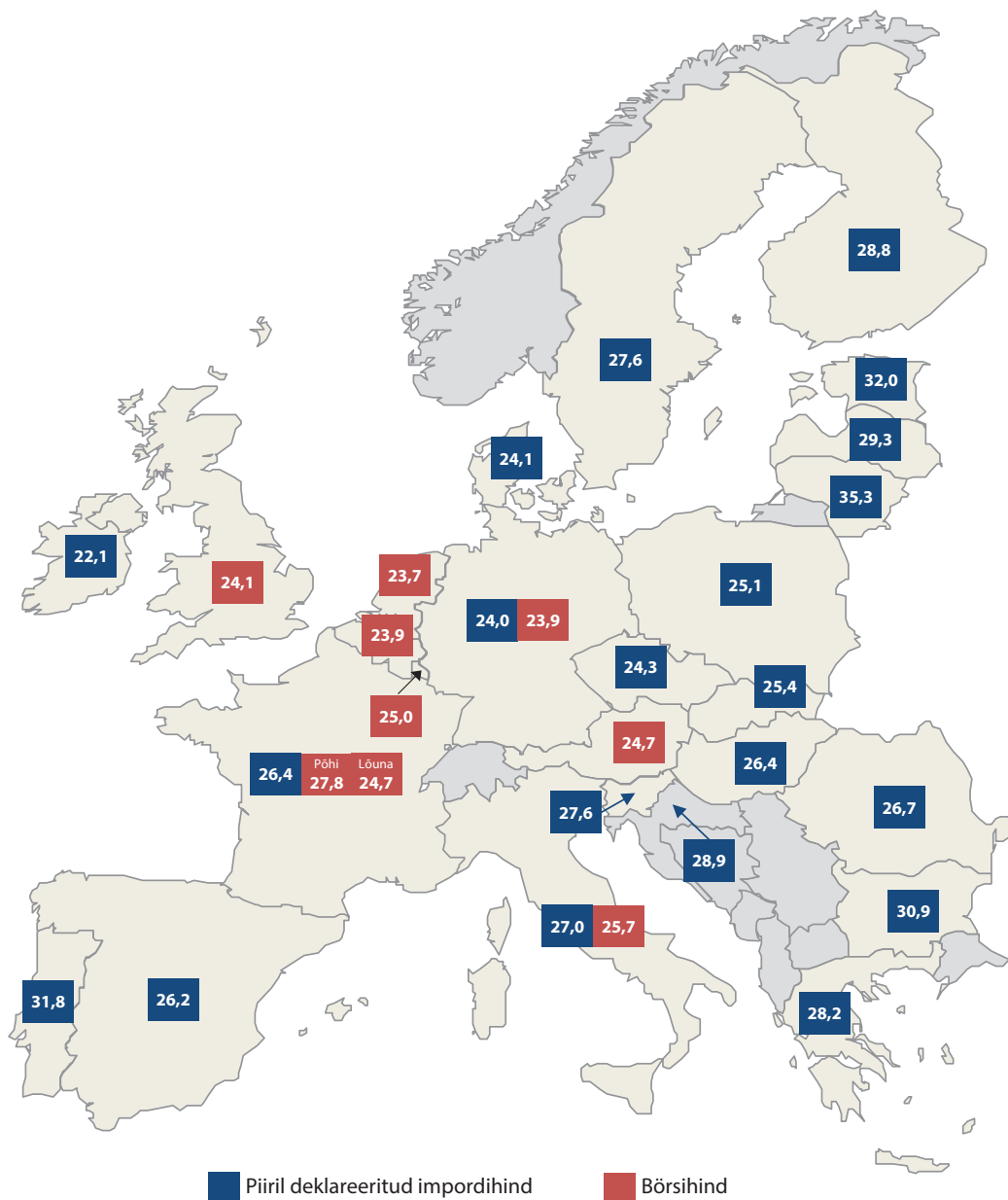
Allikas: Euroopa Komisjon.

b) Elektri keskmine hind ilma käibemaksuta ja tagastamatute maksudeta tööstuslikele tarbijatele 2015. aasta 1. kvartalis: euro senti/KWh

Allikas: Euroopa Komisjon.

Gaasi hinnangulised ostuhinnad ELi liikmesriikides – 2014. aasta keskmine (eurot/MWh)

Allikas: Euroopa Kontrollikoda ACERi esitatud teabe alusel. Küprosel ja Maltal hetkel gaasiturgu puudub ning seega jäeti need riigid välja.

Liikmesriikide osalus ACERi töörühmades, jaanuar 2013 kuni mai 2015

	Reguleerivate asutuste nõukogu	Elektri töörühm	Gaasi töörühm	Rakendamise, järelevalve ja võrdluse töörühm	Turu terviklikkuse ja läbipaistvuse töörühm
Peetud koosolekute arv	22	24	25	24	20
Austria	22	24	25	19	20
Saksamaa	22	23	25	17	19
Ühendkuningriik	22	24	24	15	20
Prantsusmaa	20	23	24	17	20
Belgia	22	21	25	24	11
Hispaania	22	19	25	19	17
Rootsi	22	23	21	17	19
Portugal	22	24	25	5	16
Itaalia	22	20	21	11	16
Madalmaad	22	24	22	6	16
Poola	21	22	25	2	16
Ungari	22	18	22	0	19
Taani	22	21	16	6	11
Soome	22	21	15	0	16
Tšehhi Vabariik	22	13	9	4	19
Iirimaa	22	14	14	0	12
Luksemburg	19	8	9	0	14
Sloveenia	18	0	8	0	7
Horvaatia	15	3	5	1	4
Kreeka	20	1	5	0	2
Leedu	18	1	3	0	2
Läti	16	0	6	0	1
Malta	22	0	0	0	0
Rumeenia	18	1	2	0	1
Eesti	18	0	0	0	0
Küpros	14	0	0	0	0
Bulgaaria	2	0	0	0	0
Slovakkia	1	0	0	0	0

Kokkuvõte

IV

Komisjon rõhutab hästi toimiva elektri- ja gaasiturul olulisust energiavarustuse kindluse jaoks.

V

Teatises „Edusammud energia siseturu väljakujundamisel” (COM(2014) 634 final) tunnistatakse, et energia siseturu väljakujundamine edeneb Euroopas hästi. Piiriülene kaubandus kasvab, taastuvate energiaallikate integreerimine süsteemi on edukas ning alanud on töö nutivõrkude kasutuselevõtmiseks ja hajatootmise hõlbustamiseks. Samuti on aga selge, et töö ei ole veel lõpule jõudnud ja esineb takistusi, mis ei võimalda turu sujuvat toimimist. Energialiidu projekti eesmärk on need takistused kõrvaldada. Komisjon on astunud konkreetseid samme energia siseturul veel alles jäänud turutõkete kõrvaldamiseks, eelkõige oma turukorralduse algatusega.

Seoses energiataristuga on oluline tähele panna järgmist.

- Eelduste kohaselt rahastab energiataristut turg, see tähendab, et seda tehakse sõltumatute reguleerivate asutuste heakskiidetud kasutustasudest; ELi eelarvest eraldatav rahaline toetus peaks seepärast olema pigem erand kui reegel.
- Nendel juhtudel, kui rahalisi vahendeid on eraldatud, on energiavarustuse kindlus teatavates piirkondades märkimisväärselt paranenud (vt nt Euroopa majanduse elavdamise energeetika-kava (EEPR) näidet kontrollikoja tähelepanekute punktis 103 või mitut Euroopa ühendamise rahastu või Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondide kaasrahastatud auditeeritud projekti, mida on mainitud kontrollikoja tähelepanekute punktides 109–111).

1. soovitus

Komisjon nõustub soovituselga.

Komisjoni talitused on teatanud, et kolmanda paketi eeskirjade täitmise tagamine on 2015. aastal prioriteet. Kolmanda paketi rakendamise vastavuskontrollid on kõigis 28 liikmesriigis lõpule viidud ja asjaomaste liikmesriikide ametiasutustega tõstatatakse kõik võimalikud teemad, mis on vastuolus siseturu õigusaktidega.

2. soovitus a)

See soovitus on adresseeritud liikmesriikidele. Komisjon nõustub aga soovituselga ja uurib energia siseturu kolmanda paketi eeskirjade vastavushindamise käigus hoolikalt reguleerivate asutuste sõltumatust.

2. soovitus b)

Komisjon nõustub soovituselga ja otsib muu hulgas koostöös liikmesriikidega võimalusi ACERi olemasolevate volituste tugevdamiseks, et viia ameti tegevus vastavusse integreerituma siseturuga.

3. soovitus

Komisjon nõustub soovituselga.

Selleks et lahendada börside kaudu ebapiisava kauplemise probleem, on komisjon võtnud gaasi ja elektri valdkonnas vastu määrused, millega muudetakse energiabörside loomine kohustuslikuks (nt võimsuse jaotamise mehhanisme ja tasakaalustamist käsitlevad määrused gaasi valdkonnas ning võimsuse jaotamist ja ülekoormuse juhtimist käsitlev määrus, millega kehtestatakse üleeuroopalise turgude liitmise eeskirjad, elektrienergia valdkonnas). Peale selle rakendatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrust (EL) nr 1227/2011 energia hulgimüügituru terviklikkuse ja läbipaistvuse kohta (REMIT-määrus).

4. soovitus

Komisjon nõustub soovitusel.

Kliimameetmete ja energiaküsimuste volinik on teatanud, et võrgueeskirjade vastuvõtmine on prioriteet. Komisjon on koostöös reguleerivate asutuste, põhivõrguettevõtjate ja teiste sidusrühmadega pingsalt töötanud kavandatud võrgueeskirjade ümbersõnastamisega sellisel viisil, mis tagab nende neutraalsuse ning tõhusa rakendamise. Eelduste kohaselt hääletab komitee 2015. aasta lõpuks kümnest kavandatud elektrivõrgueeskirjast kaheksa üle.

Komisjon edendab piirkondlike koostööalgatuste raames aktiivselt võrgueeskirjade varajast rakendamist.

5. soovitus a)

Komisjon nõustub soovitusel.

Kuigi praegune 2020. aastaks kehtestatud 10% eesmärk põhineb tootmisvõimsusel, võetakse kuluspekte ja kauplemisvõimalusi arvesse ning neil on oluline roll 2030. aasta võrkude ühendamise eesmärgi kujundamisel piirkondade või riikide tasandil. See lisab vajalikku paindlikkust, et kohendada minimaalset 2030. aasta elektrivõrkude ühendamise eesmärki (15%) turuvajadustega.

5. soovitus b)

Komisjon nõustub selle soovitusel.

2015. aasta kümneaastases gaasivõrgu arengukavas on juba ette nähtud taristuga seotud vajaduste põhjalik hindamine mitmesuguste tulevast nõudlust, hindu, taristu arengut ja muid aspekte käsitlevate stsenaariumide alusel. Analüüs näitab selgelt, et kõik kavandatud projektid ei ole vajalikud. Käimasolev ühishuviprojektide protsess tugineb sellele hinnangule. Peale selle on ELi gaasiturust vajaduste tõhusama hinnangu koostamiseks alanud ettevalmistav töö veeldatud maagaasi ja gaasi hoiustamise ELi strateegiaga ning komisjon avaldab oma strateegia veeldatud maagaasi ja hoiustamise kohta 2016. aasta jaanuaris.

VII

Komisjon on seisukohal, et üleeuroopalist taristut tuleb täiustada, et tagada selle täielik mõju energia siseturule. Komisjon tunnistab, et taristualaste vajaduste terviklik hindamine ELi tasandil on vajalik, kuid soovib samas rõhutada, et ELi tasandil toimub juba väga ulatuslik taristu kavandamine, millele tugineb komisjoni poliitika. Kuigi menetlusi ja vahendeid võib olla vaja optimeerida, on juba praegu olemas usaldusväärne hinnang selle kohta, mis on Euroopa olulise energiataristu puhul vajalik. Vt komisjoni vastus 7. soovitusel ja punktidele 82.

6. soovitus a)

Komisjon nõustub soovitusel. Komisjon on juba hakanud võtma sellekohaseid meetmeid. See kehtib eeskätt Kesk- ja Kagu-Euroopa gaasivõrkude ühendamise kõrgetasemelise tööühma puhul. Tööühma eesmärk on koordineerida piiriülese ja üleeuroopalise taristu edendamisele suunatud jõupingutusi, millega mitmekesistatakse gaasitarneid, ning rakendada ühtlustatud eeskirju.

6. soovitus b)

Komisjon nõustub soovitusel. Komisjon tegutseb juba selles suunas piirkondlike algatuste raames: üks piirkondlike algatuste põhieesmärk on keskenduda piiriülese taristu (füüsilistele või regulatiivsetele) kitsaskohtadele.

6. soovitus c)

Komisjon nõustub soovitusel.

Koostöö põhivõrguettevõtjatega on juba muudetud kohustuslikuks mitmes rakenduseeskirjas (võrgueeskirjad), mis käsitlevad võrgu toimimist ja energiaga kauplemist.

Elektriturust korralduse algatuse kontekstis uurib komisjon eelkõige omavahel tihedalt seotud piirkondades võimalusi tõhusamaks koostööks ja vastutuse jagamiseks põhivõrguettevõtjate vahel, mis tugineks piirkondliku varustuskindluse koostööalgatuste põhimõttele ja oleks esimene samm põhivõrguettevõtjate suurema lõimimise suunas piirkondlikul tasandil.

7. soovitus a)

Komisjon nõustub soovitusel.

Komisjon on juba selles suunas tegutsenud. Pidevalt on tehtud tööd kümneaastaste võrgu arengukavade ja (alates 2013. aastast) nendega kaasnevate kulude-tulude analüüside koostamiseks. Peale selle on üleeuroopalisi energiavõrkusid (TEN-E) käsitleva määruse artikli 11 lõikega 8 ette nähtud, et ENTSOd peavad koostama (vastastikku ühendatud) elektri- ja gaasivõrgu mudeli ning esitama selle komisjonile ja ACERile 31. detsembriks 2016. Komisjon tagab, et see toimub õigeaegselt.

7. soovitus b)

Komisjon nõustub soovitusel osaliselt.

Sisemise suutlikkuse olemasolu analüüside ja mudelite koostamiseks võib oluliselt mõjutada komisjoni või ACERi ressursse. Asjakohaseks alternatiivseks võimaluseks võib pidada sellise suutlikkuse tellimist ENTSOdelt, mille üle ACER ja komisjon teevad järelevalvet.

7. soovitus c)

Komisjon nõustub soovitusel.

ENTSOd koostavad tihedas koostöös nii komisjoni kui ka ACERiga kogu energiasüsteemi hõlmava kulude-tulude analüüsi, mis on aluseks kavandamisele, vajaduste hindamisele ja kümneaastastele võrgu arengukavadele.

8. soovitus

Komisjon nõustub soovitusel osaliselt.

Seoses prioriseerimisega tuletab komisjon meelde, et kavandamismenetluste täiustamine on osa kõikide kaasatud sidusrühmadega toimuva regulaarse koostöö mehhanismist.

Näiteks on ühishuviprojektide valimise eesmärk teha kindlaks need projektid, mis aitavad kõige enam kaasa ELi energiapoliitika eesmärkide (taskukohasus, energiavarustuse kindlus, säästvus) saavutamisele.

2016. aasta lõpuks koostatakse põhjalikum vajaduste analüüs nii elektri- kui ka gaasiturgude kohta. Vt komisjoni vastus 7. soovitusel lõikele a.

Mis puudutab rahastamist, siis sellistes projektides, mille puhul on kindlaks tehtud vajadus avaliku sektori toetuse järele, võetakse meetmete rahastamiseks välja valimisel arvesse nii valmidusastet kui ka muid hindamiskriteeriume. Komisjon teeb tihedat koostööd EIP ja teiste sidusrühmadega, et suurendada tehnilist abi eesmärgiga parandada strateegilist huvi pakkuvate projektide ettevalmistamist. Seepärast ei ole täiendavaid meetmeid ette nähtud.

9. soovitus

Komisjon ei nõustu soovitusel.

Komisjon on kindlalt veendunud, et energia tõhusa siseturu tagamiseks tuleb teha võrdseid edusamme taristu ja turu reguleerimise valdkonnas. Rangeid tingimusi oleks aga liiga keeruline õiguslikult jõustataval viisil rakendada ja need võiksid kahjustada vajaliku taristu arendamist.

Sissejuhatus

03

Vastutus ELi õiguse kohaldamise ja jõustamise tagamise eest lasub peamiselt liikmesriikidel ning nende valmisolek õigusakte täielikult ja nõuetekohaselt rakendada on äärmiselt oluline. Praegu vastutavad siseturgu mõjutavate energiaalaste õigusaktide ja põhimõtete väljatöötamise eest jätkuvalt riikide valitsused. Energia tarnimise ja ülekandmisega tegelevate ettevõtjate omanikena on nad ka olulised osalejad ELi energiaturgudel.

05

Komisjon on seisukohal, et tõeliselt avatud, konkurentsipõhine ja hästi ühendatud energiaturg on parim viis energiavarustuse kindluse tagamiseks ning võimaldab Euroopal kõige kulutõhusamalt ja turvalisemalt üle minna vähese CO₂-heitega energiasektorile.

Seepärast on komisjon töötanud nõukogu ja Euroopa Parlamendi heakskiidul välja energialiidu strateegia, mille oluline osa käsitleb kohustust kõrvaldada peamised takistused Euroopa energiaturgude ulatuslikuma integreerimise teelt.

Kõnealuse strateegia osana tugevdab komisjon oma jõupingutusi, et tagada kehtivate energiaalaste ja seotud õigusaktide täielik rakendamine. Samuti on komisjon algatanud kehtivate ELi energiaalaste õigusaktide põhjaliku läbivaatamise, eeskätt elektrienergia valdkonnas (turukorralduse algatus), et kohandada kehtivaid nn kolmanda paketi eeskirju, kui see on vajalik turgude integreerimise edendamiseks. Peale selle on komisjon algatanud energiavarustuse kindlusega seotud õigusaktide põhjalikku läbivaatamist.

13

Vt komisjoni vastus punktile 5.

Komisjon on seisukohal, et kuna liikmesriikidel on ELi õiguse alusel kohustus arvestada oma riigi otsuste mõju naaberriikidele, nõuab energia siseturu korraldamine tihedat koostööd ELi ja liikmesriikide/valitsuste vahel.

Komisjoni ühine vastus punktidele 14–18

Energiataristu puhul on Euroopa elektri ja gaasi ülekandesüsteemide ühendamine tõusuteel, kuid jätkuvalt on vaja olulisi investeeringuid taristusse. 2015. aasta lõpuks viiakse lõpule 13 projekti liidu gaasi- ja elektrivaldkonna ühishuviprojektide loetlust. Veidi üle 100 ühishuviprojekti puhul on käimas loa andmise etapp ja eelduste kohaselt algab varsti ehitusetapp. Kuigi enamiku investeeringuid energiataristusse teeb erasektor, on olemas sihtotstarbelised ELi vahendid, mis aitavad lahendada täiendavaid rahalisi probleeme. Alates Euroopa ühendamise rahastu käivitamisest 2014. aastal on oluliste energiataristuprojektide ettepanekutele üle Euroopa toetustena eraldatud 796 miljonit eurot. Täiendavat toetust saab ka Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondidest. Peale selle antakse strateegiliselt tähtsatele energiaprojektidele lisatoetust Euroopa Strateegiliste Investeeringute Fondist.

Euroopa teatavates piirkondades esinevate konkreetsete taristuprobleemide lahendamiseks on tõhustatud piirkondlikku koostööd asjaomaste liikmesriikide vahel. Selle tulemusel loodi Pürenee poolsaare gaasi- ja elektrivõrkude ühendamise kõrgetasemeline töörühm ning Keski- ja Kagu-Euroopa gaasivõrkude ühendamise kõrgetasemeline töörühm (CESEC) ja reformiti Läänemere piirkonna kõrgetasemelist töörühma (Läänemere energiaturu ühendamise tegevuskava BEMIP). Töörühmadelt oodatakse taristuprobleemidele konkreetsete lahenduste esitamist ja asjakohaste projektide elluviimise tagamist.

Tähelepanekud

29 – Esimene taane

Siseturu loomisel on võtmeroll liikmesriikidel. Vt ka komisjoni vastus punktile 3. Nende tegevusest sõltub, kas piiriülese energiakaubanduse tõkked tegelikult kõrvaldatakse ja kas süsteemi toimimine on naaberriikidega kooskõlastatud. Oma ülesande – luua energia siseturg – suudab komisjon edukalt täita ainult koostöös liikmesriikidega, kes teevad ennetavat tööd piiriüleste tõkete kõrvaldamiseks.

32 – Kolmas taane

Tarbijakaitsega seotud küsimused kolmandas paketis on veel üks oluline aspekt, mida komisjon kontrollib õigusaktide ülevõtmise ja vastavuse kontrollide käigus.

35

Komisjon leiab, et liikmesriikidevaheliste piiriüleste vaidlusküsimuste lahendamine muutub üha olulisemaks. Mida tihedamalt turud integreeruvad, seda suurem on vajadus sõltumatu asutuse järele, mis vahendaks liikmesriikidevahelisi lahkheliseid ja lahendaks need lõpuks.

Komisjon õhutab jätkuvalt kõiki liikmesriike osalema tööühmade koosolekutel. Tööühmade tegevuse läbipaistvuse tagamiseks tehakse koosolekute tulemused kõikidele liikmesriikidele kättesaadavaks.

40

Komisjoni 15. juulil 2015 käivitatud turukorralduse algatuse (COM(2015) 340) eesmärk ongi tugevdada põhivõrguettevõtjate vahelise koostöö õigusraamistikku.

44

Komisjon leiab samuti, et praeguses kontekstis on olemasolevad mehhanismid ebaühtlased. Selle olukorra lahendamiseks on komisjon võtnud vastu õigusaktid gaasi ja elektrienergiaga kauplemise mehhanismide ühtlustamiseks. Käimas on kõnealuste õigusaktide rakendamine (eeskätt elektrienergia valdkonnas võimsuse jaotamist ja ülekoormuse juhtimist käsitlevate suuniste ning gaasi valdkonnas võimsuse jaotamise mehhanismi / ülekoormuse juhtimise korda ja tasakaalustamist käsitlevate võrgueeskirjade/suuniste vastuvõtmise teel), mis vähendab oluliselt ebatõhususi energiaga kauplemist käsitlevas kehtivas õigusraamistikus.

46

Komisjon on seisukohal, et riikide koordineerimata sekkumised energiaturgudel on üks peamine takistus integreeritud turu saavutamisel ning seepärast väga oluline küsimus energia siseturu toimimise ja energiavarustuse kindluse seisukohast. Komisjon on kirjeldanud põhiprobleeme ja kavandatud meetmeid oma teatises „Elektrienergia siseturu saavutamine ning riigi sekkumise parim kasutamine“ (C(2013) 7243 final) ning pöörab käimasolevas turukorralduse algatuses erilist tähelepanu ebavajalike sekkumiste kõrvaldamisele (vt teatis „Avaliku konsultatsiooni algatamise kohta energiaturu uue korralduse üle“ (COM(2015) 340)).

50 a)

Komisjon märgib, et sageli ei soovi riikide põhivõrguettevõtjad, riikide reguleerivad asutused ja liikmesriigid kohandada kehtivaid riiklikke või piirkondlikke eeskirju kompromisslahendusega, mis looks rohkem integreeritud / laiema piirkondliku või kogu ELi hõlmava turu. Komisjon edendab energia siseturu täiendavat integreerimist ka piisavalt toimivatel turgudel, et täielikult avalduks Euroopa turu integreerimisega kaasnev potentsiaalne kasu, nagu suurem konkurents, likviidsus ja parem energiavarustuse kindlus.

50 b)

Tehnilisi eeskirju käsitlevate ELi õigusaktide vastuvõtmiseks on vaja teha muudatusi väljakujunenud riiklikes süsteemides ning seega saavutada 28 liikmesriigi hulgas kompromisse sageli keerulistes süsteemi toimimist või energiakaubandust käsitlevates tehnilistes küsimustes, millel on oluline jaotuslik mõju. See piirab suutlikkust vajalike kompromisside leidmiseks kuluvat aega täpselt kavandada.

Komisjon on astunud samme selge ja läbipaistva kavandamise tagamiseks, avaldades eeldatava vastuvõtmisprotsessi kohta korrapäraselt teavet.

50 c)

Komisjon kaalub võrgueeskirjade vastuvõtmise protsessi täiustamise võimalusi oma turukorralduse algatuse raamistikus.

50 d)

Võrgueeskirjad ja suunised on komisjoni dokumendid, mille eesmärk on kõrvaldada kaubandustõkked turu ja võrgu toimimise eeskirjade kooskõlastamise kaudu.

Komisjoni ülesanne on tagada, et ENTSO-E ja ACERI koostatud tekstid on kooskõlas ELi õigusega, on kõikide sidusrühmade suhtes erapooletud ega kinnista lihtsalt hetkeolukorda, vaid tagavad energia siseturu tegeliku arengu (vt komisjoni vastus punkti 50 lõikele a).

Kavandatud elektrivõrgu eeskirjade puhul pidi komisjon väljapakutud tekstidega aktiivselt tööd tegema, enne kui sai need ELi õigusaktidena vastu võtta. Seepärast kulus vastuvõtmisprotsessiks algusest eeldatust kauem aega, muu hulgas vastuvõetud eeskirjade märkimisväärse majandusliku tähtsuse ja võimaliku jaotusliku mõju tõttu. Eeskirjade ümbersõnastamiseks ning liikmesriikide ja sidusrühmadega kaugeleulatavate õigusaktide vajalikkuse üle läbirääkimiseks kulunud aeg tasus end hästi ära, sest lõpuks vastu võetud eeskirjad soodustavad tõepoolest ühtlustamist.

51

Komisjon märgib, et eelkõige elektri valdkonnas on põhivõrguettevõtjad ja riikide reguleerivad asutused olnud võrgueeskirjade varajase rakendamise projektides väga aktiivsed (vt nt vabatahtlik turgude liitumise protsess, tasakaalustamisega seotud algatused või piirkondliku varustuskindluse koostöökeskustealane töö).

53

Komisjon teeb koos Bulgaariaga aktiivselt tööd energiabörsi loomise protsessi kiirendamise nimel, et riik saaks täielikult osaleda kogu ELi hõlmavas energiakaubanduses (nn turgude liitmine), sealhulgas energiaühenduse riikidega (kes üheskoos moodustavad nn 8. piirkonna).

54

Komisjon märgib, et REMITi rakendusmäärusega EL (nr) 1348/2014 loodud energiaturu terviklikkuse ja läbipaistvuse järelevalveraamistik ei ole ettevõtete vahelise kauplemise puhul (nn mittestandardset tehinguid) veel jõustunud. Määrus hõlmab seni ainult nn standardtehinguid (st kauplemiskohtades tehtavaid tehinguid). Nn mittestandardseid tehinguid (st väljaspool kauplemiskohti tehtavaid kahepoolseid tehinguid) käsitlevad sätted jõustuvad 2016. aasta märtsis.

59

Hindade lähenemine ei vasta ootustele, peamiselt riikide sekkumiste suurte erinevuste tõttu, mille puhul eelistatakse väga erinevaid elektrienergiaga varustamise vorme. Sellised siseturu algatused nagu turu liitmine on aga hindu kahtlemata ühtlustanud (vt hiljutised kogemused turu tarnevoogudepõhise liitmisega) ja võivad seda veelgi enam teha, eriti kui liikmesriigid otsustavad riiklikke sekkumisi rohkem ühtlustada.

61

Võimsuse jaotamist ja ülekoormuse juhtimist käsitleva määrusega, mis muutus kõikides liikmesriikides õiguslikult siduvaks 2015. aasta augustis, loodi ühtlustatud kauplemismehhanismid. Komisjon nõustub, et hindade täielikku lähenemist takistavad jätkuvalt muud tegurid (nagu puuduvad ühendused, riikide sekkumiste koordineerimatus eri liikmesriikide vahel jne).

64

Komisjon nõustub, et hindade reguleerimine, mille tulemuseks on kuludest väiksemad elektrienergia hinnad, tuleb kaotada, ning on tõstatanud selle küsimuse nii liikmesriikidega peetavates aruteludes kui ka rikkumismenetlustes. Euroopa Kohus on hiljuti kinnitanud komisjoni täitemeetmed reguleeritud hindade suhtes (kohtuasi C-36/14).

70

Komisjoni üks osakond tegeleb turuseire ja energia-valdkonnas prognooside koostamisega. Komisjon tunnistab, et tema suutlikkus teostada keerulisi analüüse on ressursside nappuse tõttu piiratud. Komisjonil oleks hea meel, kui tema suutlikkust tugevdataks.

Igal juhul võib komisjonil olla vajalik kasutada väliseksperte.

75

Peamine vahend, millega aidatakse liikmesriikidel 10% eesmärki saavutada, on asjakohaste ühishuviprojektide kindlakstegemine ja nende rakendamise toetamine. Näiteks on Edela-Euroopa piirkondliku algatuse tegevuskava oluline osa suunatud võrkude ühendamise määra suurendamisele Pürenee poolsaare ja mandri elektriturgude vahel.

82

Komisjon tunnistab, et ELi taristualaste vajaduste terviklik hindamine on vajalik, kuid soovib samas rõhutada, et ELi tasandil toimub juba väga ulatuslik taristu kavandamine, millele tugineb komisjoni poliitika.

Euroopa elektri põhivõrguettevõtjate võrgustiku ja Euroopa maagaasi ülekandesüsteemi haldurite võrgustiku (ENTSOde) koostatud kümneaastased võrgu arengukavad põhinevad taristualaste vajaduste põhjalikul hindamisel, milles võetakse arvesse ka nõudlust. Nende sagedase, iga kahe kuu tagant toimuva ajakohastamisega tagatakse, et kavad kajastavad muutusi nii nõudlus- kui ka tootmismudelites. Nimetatud kavade alusel valitakse seejärel välja projektid liidu ühishuviprojektide loetelust, kasutades üleeuroopalisi energiavõrkusid (TEN-E) käsitleva määrusega ette nähtud kogu energiasüsteemi hõlmava kulude-tulude analüüsi meetodikat. Ühishuviprojektide valimine toimub läbipaistval ja usaldusväärsetel viisil.

83

Arvestades oma personalipiiranguid (ja sarnaseid piiranguid ACERis) leiab komisjon, et taristu modelleerimise ning mitmesuguste stsenaariumide koostamisega võiksid tegelda ENTSOde komisjoni ja ACERi hoolika järelevalve all.

Tuleb märkida, et kümneaastase elektrivõrgu arengukava 2014. aasta versioon sisaldab juba nelja stsenaariumi. Meetodikat ja stsenaariumide koostamist saab täpsustada ja ajakohastada ning nii komisjon kui ka ACER teevad ENTSOdega selles küsimuses tihedat koostööd.

84

Rahastamise aluseks ei ole mitte ainult eelnevalt kindlaksmääratud vajaduste hindamine (alt-üles), vaid seda tuleb tingimata hinnata ka erivajaduste põhjal. Konkreetsete projektide hindamisel on üks põhikriteerium valmidusaste koos kasuga, mida projekt toob piirkonnale, kus see ellu viiakse. See kehtib nii rahastamisvahendite kui ka toetuste puhul.

86 – Neljas taane

Kümneaastaste võrgu arengukavade eesmärk ei ole saavutada täielik kooskõla riiklike kavadega, kuna need on midagi enam kui kõikide riiklike kavade loetelu. Need keskenduvad üleeuroopalise taristu arendamisele, mille põhieesmärk on turu integreerimine, energiavarustuse kindlus ja säästvus.

87

Kavandamine peab tuginema terviklikele, usaldusväärsetele ja põhjalikele andmetele. Selliste andmete saamine eeskätt projektide elluvijate, aga ka liikmesriikide käest on kümneaastaste võrgu arengukavade järgmise vooru puhul tõepoolest üks põhiküsimus.

90

Komisjon on teatanud, et piirkondlik turuintegratsioon on üks peamine vahend energia siseturu arengu tagamiseks. Komisjon jätkab aktiivselt piirkondlike algatuste toetamist ja edasiarendamist kõikides siseturu valdkondades (nt taristu, energia-kaubandus, süsteemide toimimine, piisav tootmine, taastuvate energiaallikate toetuskavad), kaotamata silmist lõppeesmärke, milleks on kogu ELi hõlmav integreeritud turg.

100

Nii gaasi kui ka elektri puhul annab kümneaastaste võrgu arengukavade väljatöötamine vastava ENTSO poolt hea ülevaate sellest, kus on vaja Euroopa tasandil võrkudesse investeerida.

Need toetavad selliseid menetlusi nagu ühishuvi- projektide loetelu koostamine. Tuleb aga meelde tuletada, et prioriteetsed või strateegiliselt olulised projektid ei vaja edenemiseks tingimata ELi tasandi rahastamist. Sageli on veelgi olulisemad muud, mit- terahalised takistused (nt lubade andmine). Ühis- huviprojektide protsessi eesmärk on võimaldada selliste takistuste kõrvaldamist. Kui esineb konk- reetseid rahastamisega seotud takistusi, siis kaa- lutakse ELi eelarvest toetuse andmist (nt Euroopa ühendamise rahastust). Tavaliselt ei ole ELi eelarvest tehtavate investeeringute prioriseerimine seega loetelude koostamise ainus eesmärk.

103

Ühishuviprojektide loetelu aluseks on põhjalik hinnang, mida täiustatakse kulude-tulude analüüsi mitmesuguste aspektide täpsustamise teel (näiteks kuidas hinnata energiavarustuse kindlust). Euroopa ühendamise rahastut käsitlevate õigusaktide kohaselt on üks rahalise toetuse saamise eeltingi- mus see, et projekt on loetelusse lisatud. Toetuse andmise otsus tehakse aga kooskõlas kehtiva õigusraamistikuga pärast taotluse läbivaatamist toetuse andmise kriteeriumide põhjal, milles võe- takse arvesse nii poliitikaeesmärke kui ka tehnilisi ja finantsaspekte.

104

Komisjon tunnustab, et viivitused projektide ellu- viimisel on takistanud majanduskasvu edendamist Euroopa majanduse elavdamise energeetikakava (EEPR) kaudu.

Pikaajaline kasu on aga märkimisväärne, eeskätt energiavarustuse kindluse seisukohast.

Kesk- ja Ida-Euroopas on lõpule viidud kõik vastas- suunavoo- ja ühendusprojektid peale ühe, mis tähendab seda, et oluliselt on parandatud ELi gaasi- võrgu võimet tulla toime selliste tarnehäiretega, nagu esinesid 2009. aasta alguses.

Projekt „NordBalt 02” aitas viia lõpule Leedu üle- kandevõrgu vajaliku ajakohastamise, et hõlbustada elektrienergia liikumist võrkudevahelise ühenduse kaudu. Projektiga „Estlink 2” ühendati Eesti / Balti riikide võrk Põhjamaade elektrituruga, kasutades merealust kaablit Soomega.

Uue merealuse kaabliühendusega Itaalia ja Malta vahel lõppes Malta võrgu eraldatus ülejäänud Euroopast.

109

Ajavahemiku 2014–2020 rakenduskavade puhul on ainult kuus liikmesriiki valinud ERFi investeerimis- prioriteedi, mis on seotud muu hulgas energia- varustuse kindluse parandamisega nutikate energia salvestamise ja ülekandmise süsteemidega. Kõne- alust investeerimisprioriteeti käsitlevate õigusakti- dega on ette nähtud konkreetne eeltingimus, mis tagab järjepidevuse energia siseturu alaste õigus- aktide ja ühishuviprojektide raamistiku asjakohaste osadega. Kõikide konkreetsete kokkulepitud ees- märkide tulemusnäitajad on kehtestatud asjakohas- tes rakenduskavades (mitte partnerluslepingutes) ja need sisaldavad energia siseturu aspektidega seotud tulemusnäitajaid.

Vähese CO₂-heitega majandusele ülemineku toetamine, sealhulgas investeeringud energiatõhususse, taastuvenergiasse ja nutikatesse jaotusvõrkudesse on ajavahemikul 2014–2020 Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondide prioriteet, eelkõige seoses ERFi kohustuslike minimaalsete eraldistega. Investeeringud energiataristu muudesse osadesse, nagu tähtsa võrgutaristu kitsaskohtade kõrvaldamisse, on olulised konkreetsete liikmesriikide jaoks. Sellised investeeringud moodustavad tõepoolest keskmiselt ligikaudu 0,5% kõikidest ERFi, Ühtekuuluvusfondi ning Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondide eraldistest nii perioodil 2007–2013 kui ka 2014–2020, kuid teatavates liikmesriikides on nende osakaal suurem (ligikaudu 2%), kajastades riigi vajadusi ja prioriteete.

112 b)

Kõiki ELi eelarvest kaasrahastatavaid projekte jälgitakse tähelepanelikult ning projektide elluvijate taotlusi toetust käsitlevate otsuste muutmise kohta kontrollitakse hoolikalt ja kui esitatud argumendid ei ole piisavad, siis lükatakse need tagasi.

Järeldused ja soovitused

113

Oluline on tähele panna järgmist.

- Eelduste kohaselt rahastatakse energiataristut kasutustasudest ja turu poolt; ELi eelarvest eraldatav rahaline toetus peaks seepärast olema pigem erand kui reegel.
- Nendel juhtudel, kui rahalisi vahendeid on eraldatud, on energiavarustuse kindlus teatavates piirkondades märkimisväärselt paranenud (vt nt Euroopa majanduse elavdamise energeetika-kava (EEPR) näidet kontrollikoja tähelepanekute punktis 103 või mitut Euroopa ühendamise rahastu või Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondide kaasrahastatud auditeeritud projekti, mida on mainitud kontrollikoja tähelepanekute punktides 109–111).

1. soovitus

Komisjon nõustub soovitusega.

Komisjoni talitused on teatanud, et kolmanda paketi eeskirjade täitmise tagamine on 2015. aastal prioriteet. Kolmanda paketi rakendamise vastavuskontrollid on kõigis 28 liikmesriigis lõpule viidud ja asjaomaste liikmesriikide ametiasutustega tõstatatakse kõik võimalikud teemad, mis on vastuolus siseturu õigusaktidega.

2. soovitus a)

See soovitus on adresseeritud liikmesriikidele. Komisjon nõustub aga soovitusel ja uurib energia siseturu kolmanda paketi eeskirjade vastavushindamise käigus hoolikalt reguleerivate asutuste sõltumatust.

2. soovitus b)

Komisjon nõustub soovitusel ja otsib muu hulgas koostöös liikmesriikidega võimalusi ACERi olemasolevate volituste tugevdamiseks, et viia ameti tegevus vastavusse integreeritumate turgudega.

3. soovitus

Komisjon nõustub soovitusel.

Selleks et lahendada börside kaudu ebapiisava kauplemise probleem, on komisjon võtnud gaasi ja elektri valdkonnas vastu määrused, millega muudetakse energiabörside loomine kohustuslikuks (nt võimsuse jaotamise mehhanisme ja tasakaalustamist käsitlevad määrused gaasi valdkonnas ning võimsuse jaotamist ja ülekoormuse juhtimist käsitlev määrus, millega kehtestatakse üleeuroopalise turgude liitmise eeskirjad, elektrienergia valdkonnas). Peale selle rakendatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrust (EL) nr 1227/2011 energia hulgimüügituru terviklikkuse ja läbipaistvuse kohta (REMIT-määrus).

4. soovitus

Komisjon nõustub soovitusel.

Kliimameetmete ja energeetika volinik on teatanud, et võrgueeskirjade vastuvõtmine on prioriteet. Komisjon on koostöös reguleerivate asutuste, põhivõrguettevõtjate ja teiste sidusrühmadega pingsalt töötanud kavandatud võrgueeskirjade ümbersõnastamisega sellisel viisil, mis tagab nende neutraalsuse ja tõhusa rakendamise. Eelduste kohaselt hääletab komitee 2015. aasta lõpuks kümnest kavandatud elektrivõrgueeskirjast kaheksa üle.

Komisjon edendab piirkondlike koostööalgatuste raames aktiivselt võrgueeskirjade varajast rakendamist.

120

Hindade lähenemine ei vasta ootustele, peamiselt riikide sekkumiste suurte erinevuste tõttu, millega soodustatakse väga erinevaid elektrienergiaga varustamise vorme. Sellised siseturu algatused nagu turu liitmine on aga hindu kahtlemata ühtlustanud (vt hiljutised kogemused turu tarnevoogudepõhise liitmise) ja võivad seda veelgi enam teha, eriti kui liikmesriigid otsustavad riiklikke sekkumisi rohkem ühtlustada.

5. soovitus a)

Komisjon nõustub soovitusel.

Kuigi praegune 2020. aastaks kehtestatud 10% eesmärk põhineb tootmisvõimsusel, võetakse kuluaspekte ja kauplemisvõimalusi arvesse ning neil on oluline roll 2030. aasta võrkude ühendamise eesmärgi kujundamisel piirkondade või riikide tasandil. See lisab vajalikku paindlikkust, et kohendada minimaalset 2030. aasta elektrivõrkude ühendamise eesmärki (15%) turuvajadustega.

5. soovitus b)

Komisjon nõustub selle soovitusel.

2015. aasta kümneaastasest gaasivõrgu arengukavas on juba ette nähtud taristuga seotud vajaduste põhjalik hindamine mitmesuguste tulevast nõudlust, hindu, taristu arengut ja muid aspekte käsitlevate stsenaariumide alusel. Analüüs näitab selgelt, et kõik kavandatud projektid ei ole vajalikud. Käimasolev ühishuviprojektide protsess tugineb sellele hinnangule. Peale selle on ELi gaasituru vajaduste tõhusama hinnangu koostamiseks alanud ettevalmistav töö veeldatud maagaasi ja gaasi hoiustamise ELi strateegiaga ning komisjon avaldab oma strateegia veeldatud maagaasi ja hoiustamise kohta 2016. aasta jaanuaris.

6. soovitus a)

Komisjon nõustub soovitusel.

Komisjon on juba hakanud võtma sellekohaseid meetmeid. See kehtib eeskätt Kesk- ja Kagu-Euroopa gaasivõrkude ühendamise kõrgetasemelise tööühma puhul. Tööühma eesmärk on koordineerida piiriülese ja üleeuroopalise taristu edendamisele suunatud jõupingutusi, millega mitmekesistatakse gaasitarneid, ning rakendada ühtlustatud eeskirju.

6. soovitus b)

Komisjon nõustub soovitusel.

Komisjon tegutseb juba selles suunas piirkondlike algatuste raames: üks piirkondlike algatuste põhieesmärk on keskenduda piiriülese taristu (füüsilistele või regulatiivsetele) kitsaskohtadele.

6. soovitus c)

Komisjon nõustub soovitusel.

Koostöö põhivõrguettevõtjatega on juba muudetud kohustuslikuks mitmes rakenduseeskirjas (võrgueeskirjad), mis käsitlevad võrgu toimimist ja energiaga kauplemist.

Elektrituru korralduse algatuse kontekstis uurib komisjon eelkõige omavahel tihedalt seotud piirkondades võimalusi tõhusamaks koostööks ja vastutuse jagamiseks põhivõrguettevõtjate vahel, mis tugineks piirkondliku varustuskindluse koostööalgatuste põhimõttele ja oleks esimene samm põhivõrguettevõtjate suurema lõimimise suunas piirkondlikul tasandil.

7. soovitus a)

Komisjon nõustub soovitusel.

Komisjon on juba selles suunas tegutsenud. Pidevalt on tehtud tööd kümneaastaste võrgu arengukavade ja (alates 2013. aastast) nendega kaasnevate kulude-tulude analüüside koostamiseks. Peale selle on üleeuroopalisi energiavõrkusid (TEN-E) käsitleva määruse artikli 11 lõikega 8 ette nähtud, et ENTSOd peavad koostama (vastastikku ühendatud) elektri- ja gaasivõrgu mudeli ning esitama selle komisjonile ja ACERile 31. detsembriks 2016. Komisjon tagab, et see toimub õigeaegselt.

7. soovitus b)

Komisjon nõustub soovitusel osaliselt.

Sisemise suutlikkuse olemasolu analüüside ja mudelite koostamiseks võib oluliselt mõjutada komisjoni või ACERi ressursse. Asjakohaseks alternatiivseks võimaluseks võib pidada sellise suutlikkuse tellimist ENTSOdelt, mille üle ACER ja komisjon teevad järelevalvet.

7. soovitus c)

Komisjon nõustub soovitusel.

ENTSOd koostavad tihedas koostöös nii komisjoni kui ka ACERiga kogu energiasüsteemi hõlmava kulude-tulude analüüsi, mis on aluseks kavandamisele, vajaduste hindamisele ja kümneaastastele võrgu arengukavadele.

125

Nii gaasi kui ka elektri puhul annab kümneaastaste võrgu arengukavade väljatöötamine vastava ENTSO poolt hea ülevaate sellest, kus on vaja Euroopa tasandil võrkudesse investeerida.

Need toetavad selliseid menetlusi nagu ühishuvi- projektide loetelu koostamine. Tuleb aga meelde tuletada, et prioriteetsed või strateegiliselt olulised projektid ei vaja edenemiseks tingimata ELi tasandi rahastamist. Sageli on veelgi olulisemad muud, mitterahalised takistused (nt lubade andmine). Ühishuviprojektide protsessi eesmärk on võimaldada selliste takistuste kõrvaldamist. Kui esineb konkreetseid rahastamisega seotud takistusi, siis kaalutakse ELi eelarvest toetuse andmist (nt Euroopa ühendamise rahastust). Seepärast ei koostata loetelusid tavaliselt ainsa eesmärgiga prioriseerida ELi eelarvest tehtavaid investeeringuid.

8. soovitus

Komisjon nõustub soovitusel osaliselt.

Seoses prioriseerimisega tuletab komisjon meelde, et kavandamismenetluste täiustamine on osa kõikide kaasatud sidusrühmadega toimuva regulaarse koostöö mehhanismist.

Näiteks on ühishuviprojektide valimise eesmärk teha kindlaks need projektid, mis aitavad kõige enam kaasa ELi energiapoliitika eesmärkide (taskukohasus, energiavarustuse kindlus, säästvus) saavutamisele.

2016. aasta lõpuks koostatakse põhjalikum vajaduste analüüs nii elektri- kui ka gaasiturgude kohta. Vt komisjoni vastus 7. soovitusel lõikele a.

Mis puudutab rahastamist, siis sellistes projektides, mille puhul on kindlaks tehtud vajadus avaliku sektori toetuse järele, võetakse meetmete rahastamiseks välja valimisel arvesse nii valmidusastet kui ka muid hindamiskriteeriume. Komisjon teeb tihedat koostööd EIP ja teiste sidusrühmadega, et suurendada tehnilist abi eesmärgiga parandada strateegilist huvi pakkuvate projektide ettevalmistamist. Seepärast ei ole täiendavaid meetmeid ette nähtud.

126

Seoses Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondidega on ERFi säästva transpordi ja oluliste võrgutaristuste kitsaskohtade kõrvaldamise temaatiline eesmärk kavandatud selleks, et parandada nii omamaist kui ka naaberriikide energiavarustuse kindlust. Energiavarustuse kindlus on üks siseturu eesmärk. Ajavahemiku 2014–2020 õigusraamistikus Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondide investeeringute tõhususe ja tulemuslikkuse tagamiseks kehtestatud Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondide eeltingimused aitavad siseturu reforme ellu viia ning Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondidest rahastatavaid projekte paremini rakendada.

Euroopa ühendamise rahastul on selgelt energia siseturuga seotud eesmärgid, nagu on täpsustatud määruse artiklis 4. Artikli 17 lõikes 6 rõhutatakse seda ühe prioriteetse eesmärgina, mida tuleb käsitleda kahes esimeses tööprogrammis.

Nagu on selgitatud komisjoni vastuses 9. soovitusel, ei ole aga mõistlik siduda Euroopa ühendamise rahastu vahendeid sellega, kas energia siseturu reforme viiakse läbi või mitte.

9. soovitus

Komisjon ei nõustu soovitusega.

Komisjon on kindlalt veendunud, et energia tõhusa siseturu tagamiseks tuleb teha võrdseid edusamme taristu ja turu reguleerimise valdkonnas. Rangeid tingimusi oleks aga liiga keeruline õiguslikult jõustataval viisil rakendada ja need võiksid kahjustada vajaliku taristu arendamist.

KUST SAAB ELi VÄLJAANDEID?

Tasuta väljaanded:

- üksikeksemplarid:
EU Bookshopi kaudu (<http://bookshop.europa.eu>);
- rohkem eksemplare ning plakatid ja kaardid:
Euroopa Liidu esindustest (http://ec.europa.eu/represent_et.htm),
delegatsioonidest väljaspool ELi (http://eeas.europa.eu/delegations/index_et.htm),
kasutades Europe Direct'i teenistust (http://europa.eu/europedirect/index_et.htm)
või helistades infotelefonile 00 800 6 7 8 9 10 11 (kõikjalt EList helistades tasuta) (*).

(* Antav teave on tasuta nagu ka enamik kõnesid (v.a mõne operaatori, hotelli ja telefonikabiini puhul).

Tasulised väljaanded:

- EU Bookshopi kaudu (<http://bookshop.europa.eu>).

Käesoleva auditiga püüti teha kindlaks, kas energia siseturu poliitikameetmete rakendamine ja ELi kulutused energiataristule on mõjusalt parandanud energiavarustuse kindlust. ELi eesmärki arendada energia siseturg välja aastaks 2014 ei täidetud. Euroopa energiataristu ei ole üldiselt kavandatud täielikult integreeritud turgude jaoks ning seega ei taga see hetkel mõjusalt energiavarustuse kindlust. ELi eelarvest eraldatav rahaline toetus energiataristule on vaid piiratud määral kaasa aidanud energia siseturu arendamisele ja energiavarustuse kindluse saavutamisele.

EUROOPA
KONTROLLIKODA

Väljaannete talitus